

masticis an. drach. 2. misce. & hæc videt esse præferuatio, & curatio tumoris. Vbi factum est vlcus perpendendū est, an id sit sordidū, vel purum. Si sit valde sordidum, omnino est emundandū, ad quod maximè valet vnguentum apostolorū; vbi mundatum est, ita vt in ipso nulla sordities relinquatur, studendū est ad cicatricē perducere. Celsus laudat alumen æqua portione cū thure, vino adiecto. laudat etiam vinum, in quo malicorium sit decoctum; hæc enim exsiccant, & adstringūt, ita vt cicatricem inducere queant. Est apud Gal. 3. per genera. 4. medicamentum illud præstantissimum, quod dicitur diacaltheos; hoc quoque, vbi cetera non profunt, poterit quis feliciter vti puluis etiā hic maximè valet, vbi mundatū sit vlcus. Rec. myrrhæ, masticis, thuris an. drach. 4. misce, omnia trita inspergantur vlceri, & deinde superponatur stappa in vino adstringente macerata. Cancri fluuiatiles in cinerem redacti, & cū melle appositi valent. Refert Galenus 2. simpl. puluere ex vnguibus asinorum maximè etiam cōferre ad hæc vlcera sananda. Sed non est prætereundum illud experimentum, quod narrat Clarus Olaus in secundo libro rerū Septentrionalium, vbi scribit populos eos, qui frequētissimè ob frigus aeris hoc malū experiuntur, sese non alio remedio sanare, quàm puluere pellis leporinæ. nam & hoc experimentum rationē habet, quia vt norum est, pili leporini maximè valent ad vnienda vulnera. Hic est finis morborum puerilium externorum.

HIERO-

HIERONYMI
MERCVRIALIS
DE INTERNIS
PVERORVM
MORBIS,

LIBER SECVNDVS.

De febre Puerorum in genere. Cap. I.

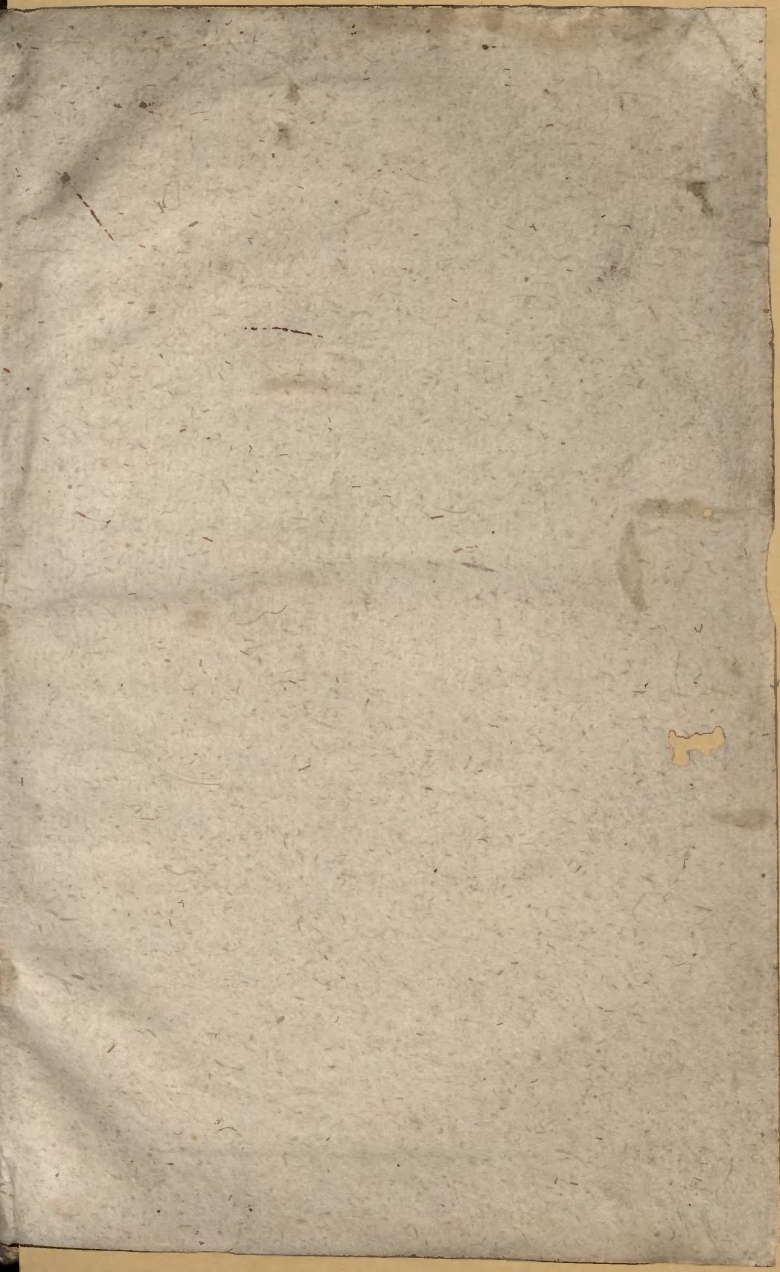
ENIO ad internos puerorum morbos: sed quia hi multi, atque multorum generū sunt, vt possim præclarissimum hūc tractatū perficere, & deliberavi insigniores & frequentiores edocere; & etihæc tractatio vtilissima, si qua vniquam fuit, quoniam difficilior est internorum quàm externorum cognitio. Sunt autem morbi puerorum interni, alij vniuersales, alij verò particulares. particularium rursus alij pertinent ad superiorē ventrem, alij ad medium, alij verò ad inferiorem; sic enim veteres medicos partes nostras distinxisse clarum esse potest. Vniuersalis morbus internus, quoniam vnicus est, primo loco à me tractabitur; atq; hic est febris ipsa, quæ, quia in pueris accidens solet esse dentitionis vt habetur apud Hippocr. 3. aphor. 25. alia verò est febris non accidens. de febre accidentali non est vt hoc tempore loquat,

G

1
P
B 432

E. XXII, 292

DE VENENIS, ET MORBIS VENENO- SIS TRACTATUS LOCUPLE-

tissimi; varia doctrina referti, nec solum

Medicis, verum etiam Philosophis

magnopere utiles;

*Ex voce excellentiss. HIERONYMI MERCVRIALIS
Forolinensis, Medici clarissimi, diligenter excepti,
atq; in Libros duos digesti: Opera Alberti
Scheligij Ubarschaniensis.*

Eiusdem de Puerorum morbis libri II.
seorsim editi.

Omnia quam ante accuratius expressa; cum

INDICE.

Pro loco Bid

gust ad Ss Trinitatem

Trin

Minorum

FRANCOFVRTI

Apud heredes Andreae Wecheli,

MDLXXXIIII.

(1584)

0261.6252

Wydawnictwo
Książki

Projekt
C. J. S.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

SERENISSIMO AC
INVICTISSIMO
PRINCIPI,

STEPHANO I. DEI GRATIA
regi Polonia, magno Duci Lithuania, Russia, Prus-
sia, Masouia, Samogitia, Liuania, &c.
Principi Transilvania, Domi-
no suo clementissimo.

INTER Scriptores Græcos
non postremus Menander
in epistola ad ptolemæum
Regem, de optimo Rege,
huiusmodi dictum protulit: *Egregium
quiddam Rex est, qui fortitudine præcellit, &
iura hominum iudicio suo conseruat.* Talem
te nobis diuinitus Regem datum esse, o-
mnes confitentur. satis enim superioribus
annis demonstrasti, cum ex Moscho tot
insignes & peramplas obtinuisti victorias,
quantum fortitudine polleas: ita vt nulla

EPISTOLA

fit quam Sol circumlustrat mundi pars, ad quam tuarum rerum gestarum fama non peruaferit. non enim id tuæ famæ, quod ventis solet, contingit; qui, cum vnde ortum ducunt, ibi impetuosissimi sunt, ad remotiora languidi ferè debilitatiq; perueniunt: sed quod ingentibus vastissimisq; fluminibus; quæ, cum à riuulis ipsis magna sint, assiduo tamen aucta & in molem eleuata progressu, ampliores & capaciores alueos efficiunt, quo à fontibus ipsis longius recesserunt. Idem per celebrem de te efficere famam omnibus conspicuum est. in dies enim nouis ex toto orbe terrarum legationibus de sublimi & verè Regia virtute tua gratulationes excipis; omnes se tibi adiungi volunt; te cœlitus in illud Maiestatis solium, vt propugnaculum sis contra immanissimos & terribissimos Reipub. Christianæ hostes, euctum esse autumant. tuq; solus nunc es, quem vnum omnes magis suspiciant, admirentur, & venerentur. Iura autem subditorum tuorum qua ratione tuearis & conserues, non solum qui in tuo regno sunt, verùm etiam reliqui omnes optimè norunt;

DEDICATORIA.

norunt; cum tot tantasq; inter incolas Regni lites breui sopiueris, vt si alicubi Iustitiam quis vigere dicat, in Regno Poloniae, te Rege, locum fixisse asseueret. Felicem nostram te Rege Poloniam; quo praesente Religio Christiana propagatur, hostis à finibus Regni longè lateq; arcetur, Iustitia ex æquo vnicuiq; administratur. Ceterum cum magnum Medicum, maximi quoque Principis nomine illustratum in publicum prodire deceret, tu mihi Rex inuictissime hoc ipso nomine pulcherrimè succurristi, cui hoc Opus dedicarem; vt Maiestatis tuæ eximio fulgore & splendore plurimum illi claritatis accederet. quippe qui Iustitiæ administratione Traianum, felicitate in bellis gerendis Alexandrum Macedonem, clementia Iulium Cæsarem facile superare videaris: & quod ad Religionem pertinet, sanctissimorum Regum antecessorum tuorum vestigijs felicissimè insistis. Suscipe igitur serenissime Rex tractatum hunc præceptoris mei hac tempestate nostra Medici præclarissimi, & omnium Medicorum eoryphæi, benigno vultu; & eum sub vm-

EPIST. DEDICAT.

bra Maiestatis tuæ habere ne graueris. sic enim te doctissimorum virorum (vt facis) scriptis oblectari declarabis, & vniuersum mortale genus, hoc non mediocri beneficio tibi in perpetuum obligabis. Deus Opt. Max. Maiestati tuæ ad Christianæ Religionis incrementum tui nominis immortalẽ gloriã, & Regni Poloniæ amplificationem, diu incolumem & florentem conseruet. Patauij Kalendis Martijs, Anno à mundo redempto

M D LXXXIII.

Sacræ Regiæ Maiestatis tuæ
fidelis, subditus

Albertus Scheligius Vbar-
schauiensis med.

VOTIVVM FRAN-
CISCI HVNNIADINI TRAN-
SIL. IN EDITIONEM
OPERIS.

PArue liber gelidos mundi visure Triones;
Illa tot herouũ genitrix, tot honorib⁹ aueta
Aula petẽda tibi est, Scythiæq; superba trophæ-
Hic ubi bella ducum cupido perlegeris ore, (is.
Edomitũ Tanaim, & fracta Maotidos arcus,
Diuitijs confise tuis, audacter adito

Diuini

EPIGRAMMA.

Divini penetrale Ducis, prosternere supplex,
 Atq; unctum venerare Dei, genibusq; volutus
 Debita magnanimo desiges oscula Regi.
 Ille licet numquam curarum pondere liber,
 Te tamen aspecto discussa nube parumper
 Liberior, paulumq; suus, te fronte serena
 Excipiet, magni diuina oracula vatis.
 Magna decet magnos, tu nepe potentib. herbis
 Nigra venena fugas, vitamq; in secula differs;
 Ille venenatos ferro & face conficit hostes.
 Maeste bonis animi, Rex inuictissime, rerum
 Certa salus, atavis soboles non degener Hunnis;
 Quo nascente fluunt anni meliore metallo;
 Quo nascente redit viuus calor vrbibus agris;
 Quo nascente audent cana procedere leges;
 Inuenies virtute viam. Tua numina Ganges
 Et septemgemi formident ostia Nili.
 Tu vero lux Arctoe clarissima gentis
 Oiuuenis, tibi quid tanta dabit indole dignum
 Posteritas? quali pensabit munera lucro?
 Ultra Pyramidas, annosq; Mansolea
 Duret honos, nec te premat inuida nube ve-
 rustas.

Auctores quos in opere de Venenis testes
citat Mercurialis.

Aëtius	Democritus	Oribasius
Agatharchides	Dioscorides	Petrus Aponensis
Alexander Trallian.	Diocles Carystius	Pausanias
Alexander Aphrod.	Erotianus	Paulus Ægineta
Alexander Petron.	Fernelius	Plato
Albertus Magnus	Fuchsius	Plautus
Albucasis	Galenus	Plinius
Altimarus	Gulielmus Placent.	Plutarchus
Antigonus (tanus)	Hero	Rafes
Apollonius Melphi-	Hippocrates	Rabbi Moyfes
Aristoteles	Haly abbas	Rogerius chirurgus
Aretæus	Herodotus (nus)	Rufus
Arnoldus Villano-	Hieronimus Carda-	Seneca
Auicennas (uanus)	Iacob. de Partibus	Serenus
Auenzoar	Isidorus	Stephanus Atheniësis
Auerroes	Lucretius	Suessanus
Auctor lib. def. med.	Marcus Varro	Theophrastus
Azaravius	Michael Ephesius	Theodoricus
Cassius	Montanus	Theodorus Priscian.
Cælius Aurelianus	Meletius	Themison
Chrysippus	Manardus	Timæus Locrensis
Columella	Nicolaus Florétinus	Vegetius
Cornelius Celsus	Nicander	Xenophon.

~~pag. 24, v. 13, scribe statim, f. manifestum est
cuius non tenet propriam.~~

DE

DE MORBIS
VENENOSIS
ET VENENIS
TRACTATUS:

Ex voce excellentissimi Hieronymi Mercurialis
Foroliuensis in Gymnasio Patauino pri-
mo loco Medicinam practi-
cam profitentis:

*Per Albertum Scheligium Warschauiensem
diligenter & fideliter exceptus, & in
duos Libros digestus.*

LIBER PRIMVS.

Proæmium, & morbi venenosi definitio.

CAP. PRIMVM.

QVONIAM vt veterum aucto-
ritate, & quotidiana experientia
compertū est, venena omnia cor-
ipsum (quod viscus veluti fons
quidam ac principium vitę in no-
bis existit) petere in primis solēt:
& illud præ ceteris corporis nostri partibus ma-
ximè impugnare, decreui, quod iam pridem fue-
ram pollicitus, de venenosis morbis, atq; etiã de
venenis ipsis in præsentia pertractare, eo sanè
magis quod paucissimi reperiuntur auctores, qui
hãc materiam vsq; adeo arduam, & humano ge-

neri apprimè salutarē, & scitu necessariā tractauerint. Vnus quidem Nicander antiquissimus omnium, quos habemus videtur esse: post hunc Dioscorides. scripserunt quoque & Galenus & Erasistratus, sed licet horū libri citentur, quemadmodum Dioscorides in capite de Basilisco citat Erasistratum, tamen commentaria hæc non habemus, & præsertim Galeni de venenis, quæ scribit Rases se vidisse; quæ si à nobis non desiderarentur, ampliorem fortasse dicendi campum, circa tractationem morborum venenosorum haberemus. verum vt pauci omnino hac materia reperiuntur auctores: pari pacto pauca habemus nomina horum morborum. Græci quidem appellarunt modò διλητηρίαις, modò corruptiuos, modò letales; nos venenosos communi nomine appellare consueuimus. Fuerunt recentiorum nonnulli, qui appellare voluerūt morbos à tota substantia, seu à forma. sed de his post dicemus. Si cui placebit, vocari etiam poterunt vocabulo Latino perniciosi. Definitur autē morbus perniciosus hunc in modum. morbus venenosus est dispositio præter naturam cordis, offendens immediatè & vehementer actiones ob vim veneficam. Ceterum sat non est definitionem ita specialiter tradidisse, sed operæ pretium existimo, vt viuam quandam & exactam huius definitionis anatomen faciamus. & vt primùm auspicemur à dispositione, sciendum actiones corporis nostri produci ab vna anima, ita vt nulla sit in eo actio, siue naturalis, siue vitalis, siue
ani-

Animalis, quæ non à facultate animæ, seu ab ipsa anima efficiatur. quod autem hæc diuersas & varias actiones producat, id totum proficiscitur à varietate instrumentorum, ita vt dicatur & visionem, & tactum, & nutritionem facere propter diuersitatem instrumentorum, quibus vtitur. Cùm igitur varientur actiones ob ipsa instrumenta, necessario fit, vt pro tali, & tali actione, talis, atque talis instrumentorum requiratur dispositio, quæ dicitur à Medicis, & à Philosophis interdum esse auctor ipsarum actionum, quamquam, vt dixi, sit instrumentum ipsius animæ. Si igitur huiusmodi dispositio bona sit, bonas actiones facit: vel in causa est, vt anima bonas actiones faciat. si autem mala sit, in causa est, vt actiones malæ ab anima fiant. ita vt semper dicendum sit, actiones omnes ab anima fieri, quod voluit docere Galenus in libro de trem. & rig. cap. 5. vbi dicebat non esse opus musculi, mouere; sed animæ. Bona dispositio est sanitas: mala verò morbus. & hæc est res facta: terminus alternationis: & est accidēs, atq; in prima specie qualitatis, vt dicebat Arist. iure igitur dictū est, morbū esse dispositionem prænaturalē, seu malā dispositionē. Dicitur cordis, quoniam quemadmodū nuperrius dicebā, propriū & principale subiectū huius morbi est cor ipsum. Et quāquā sæpe vsu veniat, vt causa venefica lædat aliquā aliam partē, nihilominus haud verus character huius morbi est perfectus, nisi prius cor ipsum affectū sit hac dispositione, & consequēter ipsam læsionē toti corpori;

aut maiori eius parti communicet. Dicitur lædēs
immediatè, quia propriū est omnis morbi, vt im-
mediatè lædat actiones. sic enim definiuit eos Ga-
lenus 2. Methodi 4. & lib. de differ. morb. actio-
nes læsas immediatè semper sequi morbum. sic
etiā ratio ipsa postulat, quia si illa dispositio, quæ
sanitas dicitur, est immediata causa bonarū actio-
num; necessarium est vt morbus qui est contra-
rius sanitati sit immediata causa ipsarū læsarum
actionum. nec obstat quod Galenus interdū di-
xerit, præsertim 3. de sympt. causis cap. 1. actio-
nes lædi ab erroribus externis & non à morbo,
quia illæ læsiones, de quibus ibi loquitur Galenus
non sunt verè læsiones actionum, vt ipsemet etiā
lib. 1. de locis affect. cap. 3. copiose dicebat, adeo vt
hoc sit verissimum, morbum immediatè lædere
actiones, & actiones læsas immediatè sequi mor-
bum, alioquin nisi hoc conuerteretur, præua esset
eius allata definitio. Dicitur vehemētè, eo quòd
omnis læsio facta à veneno vehemēs semper est.
Nec obijciat aliquis, quòd sæpe videantur morbi
venenosi latenter & blandè serpere ac offende-
re, quia quanto magis occulta, & placida videtur
venenosorum morborum actio, tanto deterio-
res sunt effectus qui sequuntur, adeo vt ex ipsis
effectibus perspiciatur certissimè, actionem eo-
rum vehementē esse, licet sensibus nostris & mi-
tis & blanda videatur. Dicitur postremò, ob vim
veneficam. vt separentur hi morbi à febribus ve-
hementissimis & ardentibus, quæ lædunt cor ve-
hementer immediatè, sed cū in ipsis desideretur

tur huiusmodi vis venefica, sequitur etiã vt nullo modo mereatur huiusmodi febres appellari morbi venenosi.

*Morbus venenosus sub quo genere morbi
contineatur. Cap. II.*

CVM itaque morbus venenosus sit citra omnium cõtrouersiam morbus; videndum est in quo genere reponere eum debeamus. Fernelius & Argenterius ingeniosissimi, & grauissimi Medici existimarunt non posse illum sub vllorum morborum genere comprehendi, qui à Medicis proponuntur, & ideo existimarunt aliud genus esse inueniendum, ad quod referantur venenosi, & appellarunt hoc genus morbos totius substantiæ: modò etiam formæ: modò materiæ. nec solùm hac sententia cõtenti fuerunt, verùm etiam damnarunt veteres, & præsertim Galenum quasi nõ exactè proposuerit omnia morborum genera. Ceterùm quia sententia hæc refutata est à recentioribus Medicis, locus hic non postulat, vt hac de re solliciti simus: illud autè statuendum erit, auctores nostros Medicinæ, neq; superuacaneos, neq; diminutos fuisse, in tradendis illis receptissimis tribus morborum generibus, nimirum, mala complexionem, mala compositionem, & vnitaris solutionem. Vt autè hoc intelligatur, recurrendum est ad verã rerum inueniendarũ normam, scilicet, ad ipsius rei naturam. Natura morborum venenosorum (vt docui in definitione) tota posita est in hoc, vt sit dispositio lædens actiones. quare quot erunt in rerum natura dispositiones

à quibus lædantur actiones, totidem morborum genera esse necessarium erit. Dispositiones verò quoniam sunt affectus permanentes corporum compositorum, operæpretium est videre, quot sint compositiones, circa quas fieri possint morbi, Arist. quidem 2. de part. animal. cap. 1. scriptum reliquit, tres eas esse in corpore nostro. Prima, est quæ fit ex qualitatibus primis, scilicet elementorum. Secunda, quæ fit ex ipsis elementis; & est compositio partium similarium. Tertia, est compositio ex partibus similaribus, scilicet partiũ instrumentalium. Prima, est sola ratione contemplabilis in corpore. Secunda, vt puta carnis, nerui, & ossis, ab ipsis sensibus intelligitur. Tertia quoque, vt manus, pedis, & similibus instrumentalium, sensibus & ipsa subiecta est. Si liceret aliquid addere dogmatibus Aristot. possemus dicere, esse quoque quartam compositionem totius corporis ex pluribus instrumentis. Sed sicuti hæc postrema ab Arist. & alijs non est recepta; à nobis itidem omitterenda est. ita quoque prima cum non sit ita sensibus subiecta, à Medicis omittitur. Superest igitur secunda saltem, & tertia, secundum quas non est dubiũ fieri duas dispositiones à quibus actiones oriuntur. Vna, est similarium, quæ quotiescunq; integra, & sana permanet, actiones similes vocatas edit. pari pacto si hæc vitietur, actiones quoque vitiosæ redduntur. vnde oritur genus morbi, quod à Medicis simile dicitur, eo quod actiones similarium partiũ offendat. Est & alia compositio instrumentaria, quæ & ipsa dispositionem iunctam

iunctã habet in corporibus nostris, & hæc quo-
usque sana & integra est, actiones instrumenta-
les sanas reddit: vbi verò aliquo pacto violatur,
efficit actiones morbosas. Vnde consequenter ge-
nus morborũ instrumentariorum exoritur. Fiunt
autem & actiones quædã mixtæ, scilicet ex actio-
nibus instrumentarijs & similaribus, quæ vbi of-
fenduntur, necesse est, vt lædantur à mixta dispo-
sitione, quæ facta sit ex partibus instrumentarijs,
& similaribus. quo quidem in casu tertium oritur
genus morborum, quod mixtum est ex simili,
& instrumentario, & solutio continui nuncupa-
ta est. Cùm itaq; plures actiones his in corpore
nostro minimè reperiantur, & consequenter nõ
inueniantur aliæ dispositiones permanentes, ne-
cessariò sequitur, nullum aliud genus, præter hæc
tria morborum genera excogitari posse. Esse au-
tem morbos venenosos reponēdos vel in gene-
re instrumentariorum, vel in solutione continui,
multum abest à ratione, & sensu, eo quia etsi à ve-
nenis interdum fiant vlcera; interdum vitietur figu-
ra, magnitudo, situs, aut numerus, verum tamen
hoc non est perpetuum in omnibus venenosis
morbis, sed potius per accidens est, & propte-
rea quarendum est, aliud quidpiam quod per-
petuò sit in ipsis; est autem illud, vt offendant
cor ipsum, & dissoluant temperamentum &
harmoniam ipsius. Quare cùm hoc pertineat
ad partem similem ipsius cordis, necessarium
est fateri, hos morbos esse similes, & con-
sequenter reduci debere ad genus malæ tempe-

riei: quandoquidem temperies ipsius cordis destruitur omnino à vi venefica. Ceterùm dubitabit fortasse quispiam, cùm varia & diuersa sint in temperamenta, quæ morbosa cùm sint, lædunt actiones corporis, quæ nã sint propter quæ morbi venenosi agunt, vtrum sit frigidum, an calidũ, aut siccum, vel quippiam aliud. hic locus esset discutendi & disputandi, quid sit temperamentũ, & vtrum vnum, vel plura; vtrum vna qualitas faciat temperamentum. Sed quia longum esset, has quæstiones tractare, sat erit si hoc resolutum habebitur verum, & vltimum temperamentum, quod interdum à Galeno nomine totius substantiæ appellari solet, nihil aliud esse nisi quandã dispositionem permanentem, acquisitam ex certa proportione omnium qualitatum primarum & secundarum, quæ sicuti interdũ solet agere vna, vel duabus qualitibus manifestis, ita quoq; solet huiusmodi temperamentum vitari vna, vel pluribus huiusmodi qualitibus. ita vt statuendum sit, lædi in morbis venenosis temperamentum cordis, interdum læsa caliditate, interdum humiditate, aut siccitate, interdũ læsis pluribus. Et si quidpiam est, quod frequentissimè in ijs læditur, sanè calor est & humor cordis, vnde dicebat Auicennas capite de venenis, & de viribus cordis, cor à venenis congelari & exsiccari, ita & (si verum est, quod credidit antiquitas) cor eorum qui venenum sumpserunt cremari non possit, vt relatum est de Germanico à Suetonio & Plinio, quod propterea fieri putandum est, quia vt dicebat

bat Auicennas, ita induratur, & congelatur cor venenatorum, vt comburi nequeat. Erunt igitur morbi venenosi in genere similarium ponendi, & consequenter reducendi ad malã temperiem, cùm proprium sit maximè omnium venenorum dissoluere harmoniam ipsius cordis. quo fit etiã vt citra omnium controuersiam constituendum sit cor pro parte verè affecta in his morbis. Sed duo occurrunt circa hanc rem magna diligentia examinanda. Vnum, an verum sit cor in his morbis esse veram & perpetuam sedem affectam. Secundum, si est; propter quam rationẽ fiat, vt vis venefica semper cor tamquam propriam sedem petat. Circa primum difficultas est non contemnenda. quia Gal. 1. de compos. medic. sec. gen. cap. 1. & Auic. lib. 2. cap. de venenis, atq; post hos innumeri alij docuerunt, venenum leporis marini solummodò tentare pulmones, ita vt potissimum & solum hoc veneni genus exulceret pulmones. pariter scribunt cantharides solummodò offendere vesicam. Altercum siue hyoscyamum lædere primò & principaliter cerebrũ, quæ si vera sunt, vt proditũ est à scriptoribus, & experientia quotidie probatur, non videtur verum esse, quòd perpetuò sedes affecta omnium venenorũ sit principaliter cor. Pro diluenda hac grauissima difficultate, dicendum est, verum esse, quòd perpetuò venenum principaliter lædat cor tamquã propriam sedem, sed quia post læsionem eius, solet etiam alias partes lædere, hinc fit, quòd aliqua venena proprietate suã naturæ post læsionẽ cor-

dis, lædūt vnā aliquam partem, & alia aliam, & quæ sunt huiusmodi, solent affectus suos prius ostendere in parte quā secundariò tentant, quàm in tentata principaliter & hinc est quòd lepus marinus, (primum licet tentet cor) quia tamē statim subinde offendit pulmones, & in ipsis effectus manifestiores facit, dicatur exulcerare solos pulmones, & cantharides solā vesicam, quia scilicet non exulcerat cor, licet ipsum offendat, sed vlcerat lepus pulmones, vel solos, vel saltē ante aliam partem omnem. Sed si hoc verum est, quomodo fieri potest, vt lepus marinus, vel quidpiā simile pertranseat tot partes antequā ad cor veniat, & eas prius non offendat quā cor? eo maximè quòd natura tradidit ei egregiam quandā cōstitutionē, vt possit tamquam pars nobilissima & necessaria euitare iniurias illatas. hæc difficultas quoniā magna, & rarissima est, multas quoque & varias habuit scriptorum sentētiās; fuerunt qui existimauerunt propterea cor peti directè ab ipsis venenis, quoniam instar lucis se se statim per corpus vsq; ad cor propagant, vbi postmodum sua quadā natura firmantur, & vires suas ostendunt, adducti sunt hi in hanc sententiam auctoritate Galeni i. de semine cap. 16. quo in loco videtur id efficere commune omnibus venenatis inquinamētis, vt statim vis ipsorū instar radij cuiusdam se se profundat ad ipsum cor. Alij è cōuerso putarūt, propterea venenū statim cor ipsum petere, quia ab eo trahatur; sed quum trahi possit aliquid ab alia re, vel vi vacui, vel familiaritate, & similitudine

natu-

naturali, non defuerunt, qui similiter putarunt trahi venenū à corde vi vacui, quia cū cor, atq; arteriæ se se dilatant, vt loco fuliginū effusarum attrahant aerem externum, ratione scilicet vacui, simul attrahūt venenum extrinsecum. cui rei attestari videtur Gal. 2. aphor. sect. aphor. 41. vbi refert historiam cuiusdam mulieris, quæ in balneis fuligines venenatas vna cum aere per arterias in cor traxerat. Fuerunt etiam qui putarūt proprietate quadam cor ad se se trahere venena, sed quia sententia hæc copiosè refutata est à Petro Apennensi libro de venenis cap. 3. non opus est vt ego amplius in ea laborem. illud tantum in præsentia sciendum, quòd etsi interdum venenum attrahitur à corde ratione vacui, vt attrahuntur & aliæ qualitates, verus tamen modus & ratio propter quam venena cor petunt, est, quia in quacunque corporis parte insignis vitalium spirituum copia reperitur: quibus cū venena aduersa sunt: fit vt illi hæc effugiētes tamquam inimica ad cor veluti ad propriam, & tutissimam sedem se se recipiant, & illud insigniter lædant, & veneno quo ipsi sunt infecti inficiant, & coinquinēt. Sed aduersus hæc rationem tres obiectiones se se offerūt. Vna est, quia si spiritus vitales infecti ad cor statim percurrunt: rationi consentaneum videtur, vt priusquam illud inficiant, partes intermedias contaminent, vnde fit, vt minimè debeat ante alia ab ipsis violari. Altera obiectio est, quòd spiritus vitales vbi veneno facti sunt similes, potius deberēt ad locū veneni cōfugere, quàm ad ipsum cor.

Tertia & postrema est, quòd tametsi spiritus vitales venenati ad cor ferantur, multi tamè relinquantur in parte primò affecta: quo fit, vt isti debeant prius huiusmodi partes coinquinare, quã cor ipsum inficiatur. Respondendum est ad primum, quòd tametsi spiritus infecti pertranseant alias partes priusquam cor attingant, tamen illæ minimè ita afficiuntur à spiritibus currentibus & transeuntibus, quemadmodù afficitur cor à spiritibus in ipso firmatis. illud siquidem experientia & natura comparatum est, vt omne agēs dum in termino est, dum firmum est, fortius, & efficacius agat, quàm dum in trāsitu est, & motu. Ad secundam autem obiectionem dicendum, etsi spiritus vitales infecti sint similes veneno, tamen multo maior similitudo ipsis intercedit cū corde, à quo tamquam à principio prodeunt quam ipsis venenis. Ad tertiam autem dicendum, spiritus vitales relictos in parte venenata lædere quidem illam, verùm tamen multo grauiorem esse, maioremq; læsionem ipsius cordis; quandoquidem vt dicebat Arist. in libro de Com. animal. mot. quilibet motus & error factus in principio maximū quid est in virtute: exēplo temonis nauis, in quo quilibet minimus error grauis est toti naui. Sit ergo hoc constitutū, venena propterea petere directè cor, quia cū sint spiritibus vitalibus inimicissima, illi infecti subitò percurrūt ad cor, & illud inficiunt: ita vt iure & merito cor pro loco affecto in morbis venenosis
 statuendum sit.

De caussis morborum venenosorum. Cap. III.

CAussa horum morborum nulla alia est, nisi vis uenefica, quæ cum actus quidam sit, necessarium est, vt in aliquo corpore posita sit, ita vt ex hac vi uenefica & ex corpore ipsi subiecto efficiatur mistum, quod venenum nuncupatur. Atq; hoc est, quod voluit significare Plato 1. 1. de legibus, vbi cum de ueneficijs tractaturus esset, scripsit aliud genus venenorum esse, quod corporibus corpora offendit; aliud verò, quod incantationibus, figuris, & alijs huiusmodi laedit. Quoniam autem huc peruenimus, vt venenosorum morborum causas esse venena inuenerimus, operæ pretium est gradum in hoc loco sistere, & diligenter examinare vniuersam venenorum naturam, in qua pro meis viribus studebo, vt pauca omnino desideretur, & vt multa (quæ forsitan apud alios inuenire non licet) adferam. sunt autem quæ à nobis de venenis tractari oportet hæc. Quæ sint nomina ipsorum tum apud Græcos, tum apud Latinos: deinceps quæ sit vera definitio, & vera natura; tum quæ sint causæ, & quæ differentiæ. adhæc tractandum de signis morborum venenosorum, & propterea de signis venenorum, mox ratio præseruandi ab his, & venenis, nec non curatio ipsa exactissimè tradenda. Sed cum nobis vsq; adeo grauis & insignis tractatio proposita sit, illud ante cetera discutiendum est; vtrum ad Medicum pertineat tractare de venenis. nã vir Hippocrates in iuramento quod omnibus Medicis seruandum proposuit, ante alia omnia sanxit, se

neque venena propinaturum, nec consequenter alios docturū esse huiusmodi tractationem. præterea lex fuit antiquissima Platonis II. de Re-
pub. quam etiam posteriores Legumlatores obseruauerunt, vt nulli liceat nec administrare, nec docere venena. Gal. etiam lib. de An. cap. 7. damnauit Horum Mendesium, Orpheum Theologum cognominatum, Heliodorum Atheniensem Poetam. Aratum & alios auctores celeberrimos, quod & docuerint, & scriptis tradiderint rationem componendorum venenorum; vt his rationibus & auctoritatibus minimè videatur medico licere de illis vilo pacto tractare. Ex altera parte Erasist. magni nominis Medicus, vt est apud Dioscoridem, cap. de Basilisco, tractationem de venenis copiosissimam habuit. quinimmo Gal. 6. in 6. Epid. cap. 5. monstrat sese de proprietatibus secundum totam substantiam commentariū edidisse, in quo minimè dubitandum, quin copiosissimè de venenis scripserit; eò maximè quod Rases lib. 20. sui contin. cap. 2. testatur se librum Galeni de venenis vidisse. Postremò, si verum est, venena esse res non naturales, vt suo loco dicitur, res autem nō naturales eius cōditionis sunt, vt & ad salutem & ad perniciem administrari queant; fit vt minimè impium videatur de ijs tractare: eo maximè quod Hipp. plerisque in locis vtitur cantharidibus, quæ venena sunt. Multa etiam sunt animalia quæ venenis nutriuntur, vt relatum est de mure quodam qui nutritur napello. Cicuta dicebat Lucret. barbigeras pecudes nutriri. hac eadem

eadem dicit Plinius nuttiri capras, & Gal. sturnos. quinimmo (vt suo loco dicam) pleraque venena sunt quæ maximè iuuant venenato corpori, vt si sint ancipitis naturæ, ita vt & bonū & malum præstare possint, minimè videatur à ratione & à Medici munere alienū de ipsis tractare. Hac in re dicendum est, de venenis à Medico posse duo tractari, vel naturam scilicet vel vsum. de natura rursus potest Medicus tractare, vel de ea quæ singulis cognita est, vel de ea quæ incognita & secreta habetur. De vsu pariter venenorū qui positus est, tum in ratione componendi, tum in tempore exhibendi, tum in quantitate, tum in modo, potest tractare, vel ratione salutis, vel ratione damni, & pernicii. De natura autem eorum singulis cognita, si Medicus tractet, minimè rem aut iniustam, aut inhonestam faciet, quia cū sint à Deo & à natura creata, vires & naturas ipsorum docere, haud inconueniens est: eò maximè, quia ad salutē hominis pertinet, vt huiusmodi natura cognoscatur, quo possit caueri. Sed de natura eorū venenorū, quæ arcana sunt, & vel ab omnib. vel à plerisq; ignorantur, minimè medico tractandum esse videtur. & hoc est quod dicebat Gal. in lib. de purg. med. eū qui repererat herbā attrahētem sanguinē fuisse ductū ad suppliciū oculis velatis. ne in itinere aliquem doceret eā humano generi vsq; adeo perniciosam; quamquam sim admodum incertus an huiusmodi herba reperiri possit, quemadmodū aliàs disputavi. eo quia Gal. scribit se dū puer esset huius-

modi historiam audiuisse. & Mesues in Canonibus vniuersalibus conatus est pluribus rationibus demonstrare, huiusmodi herbã quæ sanguinẽ ducat, reperiri nulla ratione posse. Circa vsum verò venenorum ita Medicus se debet gerere, vt numquam ad perniciem vllius, vel tractet illum, vel doceat; gratia verò salutis & potest, & debet Medicus ipsum docere. quare mihi videtur reprehēdus Theophrastus qui lib. 9. de hist. plant. 17. docuit modũ quo Chij populi cicutam parabant, vt citò interimeret. Sic etiam iure damnauit Galenus eos auctores qui docuerunt compositionẽ venenorum in perniciem hominum; etsi forsan & ipsi excusationem aliquam suo facto prætenderint. sic fortasse posset aliquis vitio vertere Platonem, qui in calce Phædonis, dum mortem Socratis narraret, docuit modum quo vsi sunt Satellites, vt cicuta citò interimeret sanctissimũ hominem. Quare iam videri potest, nos quoq; excusatione dignos esse, quod institutum nostrũ sit venenorum naturas cognitatas & vulgares tradere, simulq; vsum ipsorum non ad perniciem, sed ad salutem docere, simulq; demonstrare, qua ratione liceat eorum omnia damna euitare.

De nominibus veneni. Cap. IIII.

Quod appellant Latini venenũ, solent Græci scriptores nuncupare pharmacũ. Et sicuti apud nos hoc nomẽ multa significat: sic quoq; & apud Græcos. significat enim modò purgans medicamentum, modò letale, modò colorẽ, modò incantationem, totq; etiam significare pharmacum

macum apud Græcos, perspectum est illis, qui in commētarijs eorū versantur. Sed quia talia significata ad Medicos minimè pertinent, statuamus venenum, de quo nobis tractandum est, significare medicamentum mortale. Medicamentum autem hunc in modum acceptum apud Græcos, tā Philosophos quàm Medicos, varijs modis nūcupari solet. Hipp. sanè 6. epid. cōmen. 6. text. vocat κακῶργον: in iuramēto appellat θανάσιμον. Theophrastus verò, Dioscorides, & Galenus appellant venenum modò φάρμακον φθοροποιόν, modò θανάσιμον, modò δηλητήριον. Aristoteles 1. Probl. 46. appellavit φάρμακα θανατηφόρα. quibus Græcorum vocibus totidem ferè Latinorū respondent. nam interdum appellant malefica venena: interdum letalia; interdum corruptoria: sæpè etiam deleteria. Gal. loco citato sermonem habēs de proprietatibus à tota substantia, scribit ea quatuor generibus cōtineri, alimentis, medicamentis purgantibus, maleficis, & horum remedijs. Malefica rursum scribit duūm esse generum: alia appellata deleteria. alia quæ virus eiaculantur. sicq; remedia duūm esse generum. alia quæ respiciūt deleteria, & vocantur Alexipharmaca: alia verò quæ virus eiaculantia, & theriaca appellātur. de quibus præclarissimè scripsit Nicander. posthæc declarans Galenus quæ sit differentia inter θανάσιμα (seu letalia) & deleteria, scribit veteres Medicos nuncupasse medicamenta θανάσιμα, seu letalia, quæ inferunt quidem mortem, sed iuuare etiam possunt: deleteria verò ea appellari, quæ neq; sanos, neq;

agros iuuare possunt. Sed circa hunc Galeni dis-
 cursum tres oriuntur non contemnendæ difficul-
 tates. Prima est, quia ipsemet Galen. lib. 6. de me-
 dic. per genera cap. 1. scribit deleteria esse veluti
 speciem ipsorum *θανάσιμων*, idest letalium, ita vt
 omne quidem deleterium sit *θανάσιμον*, seu letale:
 non autem è conuerso omne letale sit deleteriū.
 quæ sententia planè videtur contraria, aut saltem
 diuersa ab eo, vt nuper attuli. Altera difficultas,
 quia idem Gal. 2. de rat. victus acut. tex. 12. de de-
 leterijs sermonem faciens, scribit ea interdū vti-
 litatem præstare, veluti est hyoscyamus, man-
 dragora. nam 3. lib. de simpl. medic. cap. 18. ap-
 pellauit hæc medicamenta deleteria, vt manifesta
 videatur contradictio, quia hîc scribit deleteria
 quandoque prodesse. 6. autem epid. loco citato
 dicit deleteria, neque sanos, neque agros iuuare.
 Tertia difficultas est, quoniam Galen. loco illo 6.
 epid. tradens exemplum deleteriorum, quæ nun-
 quam iuuant, adnumerat leporem marinum, hy-
 drargyrum, seu argentum viuum, & aconitum.
 Ceterum Plinius lib. 27. cap. 2. scribit aconitum
 maximè prodesse homini aduersus complura ve-
 nena, & de argento viuo habetur apud Ausoniū
 manifesta historia illius scelestæ mulieris, quæ
 cùm vellet enecare maritum, dedit ei primò toxi-
 cum, quod cùm mortem tardaret, vt eam accele-
 raret dedit argentum viuum, sed quod illa puta-
 bat mortem acceleraturum, vitæ potius misero
 illi marito auctor extitit: quandoquidem argen-
 tum viuum fuit veluti remedium toxici. Vt his
 difficul-

difficultatibus sigillatim satisfiat. primæ quidem hunc in modum respondendum iudico, hoc nomen *θαρσίμων*, seu letale quemadmodum colligitur ex Gal. 3. de temper. 4. dupliciter accipi solere, vno modo communiter, prout complectitur etiam deleteria: alio modo peculiariter, seu propriè, prout scilicet contra distinguitur ipsi deleterio. quando igitur Gal. in 1. cap. 6. lib. de comp. medic. per gen. ita loquutus est *θαρσίμων* nõ propriè, sed communiter accepit: quemadmodum 6. lib. epidem. accepit hoc nomē non communiter, sed propriè. Pro secūda difficultate sciendum est, deleteriū in Galeni doctrina duplex esse, quemadmodum colligi potest ex 22. cap. lib. 3. de simpl. med. vnum genus deleterij est, quod à tota sui substantia corrumpit: aliud autem, quod potius ratione quantitatis, quàm tota substantia interimit. atq; istud adhuc duplex est; vnum, quod vincit semper, & numquam alteratur, cuiusmodi est opium, id est succus papaueris: alterum, quod etsi vincat, tamē aliquantisper etiam alteratur à nostro corpore, & hoc vel est calidum, vt euphorbium, vel frigidum vt hyoscyamus, mandragora. Hoc ita constituto respondendum, quando Gal. 2. de acut. 12. scribit deleteria interdum iuuare, loquitur de deleterijs non à tota substantia, sed de ijs quæ opus habent quantitate, & quæ licet vincant, aliquantisper tamen alterantur. vbi verò in 6. epid. scribit. Deleteria neq; sanos, neq; ægros iuuare, loquitur de deleterijs à tota substantia; quippe quæ certissimū est naturæ nostræ

ita aduersari, vt nullam vtilitatem præstare possint. Quid vero dicemus ad tertiam? verum profectò, immo verissimū est, neq; argentū viuum, neq; aconitum vñquam prodesse, nec sanis hominibus, nec ægris simpliciter, sed si quādo iuuat, id contingit, quotiescunq; aliud venenum est in corpore quod sit ipsi aconito, vel ipsi hydrargyro inimicum: tūc enim, vt præclarissimè dixit Plinius, duo venena inimica in corpore inter se se pugnant, vt homo seruetur. quapropter verissimum est; huiusmodi venena cōferre homini per accidens, hoc est quādo cōtingit in ipso esse aliud quodpiam sibi inimicum. Atq; hæc circa nomen veneni considerare sufficiat.

De definitione veneni. Cap. V.

Accedamus ad indagandam definitionem, solent Medici nostri, & præsertim Galenus venari definitiones rerum à communibus hominum notionibus: quemadmodum fecit 2. Meth. quando indagare voluit morbi definitionem, homines autem cōsueuerunt appellare venena res illas, quæ irremediabiliter interimant homines, & bruta causa ignorata: quam comunē rationem cū sequeretur diligentissimus Auicennas lib. 2. tract. 1. c. de venenis, dixit venena esse medicinam naturæ humanæ contrariam, non secundum contrarietatem, sed secundum proprietatē. & Galenus pariter 3. de temper. 4. dixit alimentum illud esse quod superatur à natura: venenum verò quod superat & vincit. Ceterum nos hunc in modum definiendum esse putamus, vt sit mi-
stum

stum non naturale, cordi inimicum, & humanæ naturæ corruptiuum. est quidem mistum, quoniam, vt in præcedentibus dixi, venenū nihil aliud est, nisi vis quædam effectrix venefica in corpore aliquo posita. nam cum sit dogma philosophorū actiones esse compositorū, & à venenis euidentissimè prodeāt actiones, necessum est fateri, venenum esse mistum quoddam, & consequenter esse in prædicamēto substantiæ; quo fit vt vehementer alucinati sint illi, qui putarunt, venenum accidens esse, & in prædicamēto qualitatis. si quidem cum venenum & alimentum cōtraria sint, & contraria sub vno genere contineantur, sicuti alimentum in prædicamēto substantiæ est, haud secus videtur debere in eodem collocari venenū. præterea, quæ ineptia fuisset Galeni appellare venenum, medicinam à tōta substantia nobis contrariā (vt fecit 2. de acut. 12. 3. de temper. 46. in 6. epid. 5. & alibi) si qualitas esset. Postremò, ea est natura accidentiū, vt possint adesse, & abesse citra subiecti corruptionem. quod quidem in venenis numquam vsu venit, vt sit omnino constituendum, venenum esse substantiam, & eos fefellisse, qui putarunt ipsum esse qualitatem. Sed dicet quis, quo modo venenū possit esse substantia. nam substantia nulli contrariatur. substantia non suscipit magis, & minus. Venena verò sunt contraria & venenis, vt aconitum scorpionis: hydrargyrum toxico, & alimentis, &c. præterea suscipiūt magis & minus, quia aliqua sunt magis venena; aliqua minus. item si attendatur venenum

canis rabidi, & scorpionis, videtur vtrumq; pura esse qualitas, vt est exemplum apud Galenum illius, in quo à pede aura venenata attollebatur in caput, & epilepsiam faciebat. Respondeo breuiter, vt respondet Simplicius in antepredicamentis, scilicet substantiam posse dupliciter considerari. Vel secundum se solam, vel secundum differentias, & qualitates quæ sibi copulantur. Si primo modo consideretur, proculdubio nihil sibi est contrarium: nec suscipit magis, vel minus. Sed si consideretur secundo modo, planè & cōtrarium habet, & consequenter suscipit magis & minus, eo quia sibi coniuncta sunt differentia & qualitates quæ habēt contraria; & quæ possunt intendi & remitti. Ad postremum autem respondendum & venenum scorpionis, & venenum canis rabidi esse omnino rem mistam, illud benè verum est, corpus hoc exiguum admodū esse, & ita exiguum vt videatur effugere sensus nostros; quod voluit nobis significare Galenus, quādo 6. de locis affect. cap. 5. sermonē habens de veneno scorpionis dicebat, huiusmodi venenum illud mole quidem pusillum: vi autem & potestate maximū esse. quod etiam dicendum est de aura illa venenata, quæ ascendebat à pede, quæque nihil aliud erat, nisi corpus vaporosum, tenuissimum, mole quidem exiguum: sed viribus & facultate potentissimum. Dixi venenum esse mistum non naturale, quandoquidē Auic. 2. primi. tract. 2. cap. de illis quæ edūtur & bibuntur, adnumerat venena inter res, seu causas non naturales vocatas. nam

res naturales illæ appellantur, quæ semper bonæ sunt. præternaturales verò vocatur illæ: quæ semper sunt malæ, vt morbi & causæ morbosæ. inter has cõstitutus ordo aliarum rerum, quæ modò sunt bonæ, modò malæ, & collocantur ab Aui-cenna & alijs etiam venena, quia interdù iuuant. Neq; ab hac sententia deflectendũ iccirco, quòd omnia venena fiant à natura, quia etiam aer est corpus naturale, etiam cibi, & tamen passim vocantur à Medicis res non naturales. Dicitur cordi inimicum, quia (vt dicebat Mesues) venena omnia cor tanquam peculiarem scopum petunt, quod optimè probabat Petrus Aponensis in libro suo de venenis. quia statim ac aliquis ijs percussus est, modò palpitationes, modò syncopen, modò cordis debilitatẽ protinus incurrit. & hac in re manifestissima apparet differentia inter venena & medicamenta purgantia, quia sicuti hæc cor principaliter offendunt; sic illa os ventriculi statim labefactant. Quare Galenus & Hippocrates præceperunt, vt purgantibus medicamentis semper misceantur odorata, ne scilicet os ventriculi ab ipsis violetur: quamquam est & alia differentia inter medicamenta purgantia & venena proposita nobis ab Aristot. i. problem. sect. problem. 48. vbi scribit summus ille Philosophus medicamenta purgãtia omnia esse amara, & foedi ac tetri odoris, nec interimere, nisi sumpta in magna quantitate. cõtra autem venena necare etiam in minima quantitate. de qua re paullo post plura dicam. Dicitur postremò humanæ naturæ corru-

ptibile, cuius cōditionis, vt exacta notitia habeatur, expendenda est vnaquæq; vox. nam apposita est hæc vox humanæ; quoniã etsi medicina possit etiam versari circa valetudinem brutorum: peculiare tamen munus illius est, circa corpus humanum versari. etsi verò multa reperiantur venena, quæ interimunt æquè & bruta & homines, sunt tamen & aliqua quæ sola bruta, vel solos homines interimere solent. nam talia humana venenum est multis insectis: homini tamen non est venenum. cicuta homini venenū est, non tamen sturnis aut capris; narrat etiam celeberrimus auctor, I. Extus Empiricus. Hypotheseon Empiricarum, iues seu porcos, nutrirī hyoscyamo, & mandragora, quæ sunt hominibus venena; scribit etiam hirundines ali cantharidibus, quas pro venenis habemus. vt cūm hæc sit inter venena varietas, iure apponendum sit, humanæ, quasi sermo noster sit de ijs dumtaxat quæ homines interimere possunt. Dicitur est, naturæ, tum quia sic & Galenus & Auic. sunt locuti; tū quia ratio ipsa ostendit naturam omnē hominis euerti ab ipsis venenis. nam cū natura, vt docuit Arist. 2. Phisic. complectatur materiam, formam, & compositum: si expendamus materiã humani corporis, erit humor, spiritus, & membra solida. hæc autem omnino à venenis corrumpi, & euerti solent. Si etiam expendamus formam, siue formã capiamus pro temperamento, siue pro quopiam alio diuerso à temperatura, non est dubitandum huiusmodi formam, siue sit substantialis, siue accidētalis ab
 ipsi

ipsis interimiri, & corrumpi. Dictū est postemò, corruptiuum, eo quia quodcumq; venenum sit, siue externum, siue internū, suapte natura aptum est humanam naturam corrumpere, vnde nugæ sunt eorum, qui diuiserunt illud in letale, & non letale. quia quodlibet venenū semper interimir, vel saltem suapte natura natū, & aptum est corrumpere; id quod voluit intelligere Auicennas lib.2. tract. 1. cap.4. quando scripsit venena esse medicinam, quæ corrumpit, seu apta est corrumpere temperaturam humanam. Et quamquam omne venenū suapte natura euertat, & corrumpat humanam naturam, differentia tamē est non exigua, quia aliqua quidem numquā interimunt, etiam si habeant potentiam interimendi: aliqua verò interimunt, sed aut tardiùs, aut citiùs.

De causis propter quas aliqua venena non interimant. Cap. VI.

CAussæ autem propter quas aliqua venena non interimunt, cōplures esse possunt. Prima, est proprietates indiuidualis. nam sunt aliqui à natura adeo egregiè cōstituti, vt arcana quadam ratione ab ijs nō offendantur. Scribit sextus Empiricus loco citato, fuisse anum quandam quæ triginta drachmas cicute sorbebat sine vlla læsione. Similiter Lyfidem quendā fuisse, qui drachmas quatuor opij sine læsione edebat. Athenagoras Argiuus à scorpionibus numquā lædebat. Ad dā & illud, Aethiopas habitatores Hydaspis fluij impunè vesci solere & scorpionibus, & serpētib; quod quidem aliunde proficisci nō potest,

quàm ex insigni quadam corporis constitutione secreta & diuina. Alia ratio propter quã non semper corrumpant & interimant venena, est, quia corpus quod capit venenũ antea ita preparatum est, vt acquisierit vel facultatem corruptiuam veneni, vel sanè illi familiarem. sic rex Mithridates à venenis nõ offendebar, quòd corpus eius assiduo Mithridaticę cõfectionis vsu, ita erat munitum: vt haberet in se vim eorum corruptricę: sic (si verum est) puella illa nutrita napello non offendebar, quòd similitudinem quandam cū napello contraxisset. de qua re tamen cū dubia sit, suo loco diligēter disputabo. Tertia causa est, aut quia venena prius è corpore eijciuntur, quàm petant cor; aut quia vel cibis, aut potibus in corpore ita inuoluuntur, vt eorum vis, aut penitus suffocetur, aut maxima ex parte frangatur. Postrema est, quia non capiuntur in ea copia, aut quantitate, in qua capi deberent. nam scriptum est à Gal. 3. de simpl. medic. cap. 23. medicamenta omnia siue sint letalia, siue purgatoria, etiam si sint efficacissima, tamen opus habere certa mensura ad hoc, vt possint suas operationes exercere. Sic enim dicebat ille centesimam partem scintilla ignis nihil facere, quia nõ est ea mensura, qua possit vis ignis efficacissimè operari. Sed contra hoc videtur difficultas. primũ, quia vt dicebat Aristoteles loco citato, venena illud habent peculiare, vt etiam in minima quantitate possint operari, & Petrus Aponensis in fine capitis lib. 1. de venenis, dicebat tantam esse eorum agendi pote-

potestatem vt etiam in insensibili mensura homines interimant, & præter hæc sunt etiam complura testimonia, quæ ostendunt, venena in minima quantitate operari. nam Ioannes ille Leo, qui descripsit Aphricam in fine lib. 7. rem miram narrat, quæ digna scitu est, scilicet in Nubia reperiri quoddam veneni genus, cuius si granū vnum propinetur decem hominibus, omnes statim iugulare spatio quartæ partis horæ, sin autem tradatur vni homini illum statim interimere, vt his exemplis & hac auctoritate intelligi possit, non esse necessarium, vt mensura vlla definiatur pro ipsis venenis; secus, quàm videtur dixisse Gal. Respondendum est, omne agens quodcumq; illud sit, opus habere vt dicebat Galenus, certa aliqua sui instrumenti quantitate, infra quam non possit operari; quia si id videtur manifestum in igne omnium potentissimo agente, multo magis existimandum est, necessarium esse in alijs corporibus. illud quidem verum est, sicuti varia est efficacia venenorum; sic quoque variam esse mensuram. quia in aliquibus necessaria est paulo maior: in aliquibus verò requiritur multo maior, vt videre est apud plurimos scriptores, præsertim verò apud Arnaldum Villanouanum in libro de venenis, vbi docet qua mensura vnumquodque venenum possit interimere, & sicuti hæc varietas conspicitur in agendo in ipsis; ita quoq; non minor diuersitas apparet in tarda, vel celeri operatione. igitur & de hac aliquid dicendum.

*De Causis cur aliqua venena citò, aliqua tardè
interimant. Cap. VII.*

CAUSSÆ cur venena aliqua citò, aliqua tardè interficiãt, complures esse possunt. Prima, est natura, & vis efficacissima veneni. ppter hoc enim solebat dicere Auicennas, ea venena, quæ agūt proprietate citius interimere, quàm ea quæ agunt manifesta qualitate, propterea quòd proprietas est efficacissima potètia: & consequenter celerrima in operando: est autem proprietas huius naturæ, quia sicuti qualitas contrariatur qualitati; sic proprietas contrariatur formæ specificæ & substãtiali, propter hoc proprietas citius interimit, quia petit & euertit formam substãtialem. Huius naturæ est venenum illud apud Æthiopas ante recensitum. simile item illud, quod scribit Arist. in lib. de mirabil. auscult. natum in monte Circæo statim homines interimere. Nò prateribo etiã quod scribit Nicolaus Florëtinus serm. 4. tract. 3. summa 2. cap. 9. & tract. 4. cap. 6. scilicet Franciscum Ordolphum Capitaneum Foroliuij patriæ meæ genus veneni habuisse, quod iniectũ supra carbones, illico interimebat omnes circumstantes. Itaq; prior ratio propter quam aliqua venena citò, aliqua tardè interimant, est natura & proprietas ipsius veneni. Secũda ratio, est dispositio & proprietas corporum. si quidem vbi corpus corde imbecillo est, citissimè iugulari solet a veneno. pariter corpora calida citius necantur ab eo, quia cùm habeant vias & meatus amplos, citissimè vis venenorũ penetrat in cor, & consequenter

quenter vitam tollit; ex aduerso autem quicumq;
sunt robusto corde, difficilius, & tardius vincun-
tur. Similiter qui corpora densa & frigida habet,
serius superatur à venenis, eo quòd cum habeant
venas & meatus angustos, minimè possunt illa
citò in cor penetrare. Et hæc est ratio propter quã
Galen. 3. de simpl. medic. 18. dixit sturnos à cicuta
non interimi, quemadmodũ homines: quia sicuti
homo meatus latos & patentes habet. ita stur-
ni venis angustissimis sunt, ita vt vel non possit in
cor penetrare venenũ cicutæ, vel si penetret, nõ
nisi fractum & magnopere diminutum accedat.
quamquã Auicennas 6 4. tract. 1. cap. 2. huiusmo-
di Galeni rationem nõ admodum probasse visus
est. Tertia ratio, est mensura ipsius veneni assum-
pti. illud enim apud omnes Philosophos cõper-
tissimum est, in maiori quantitate semper maio-
rem vim positam esse: & vbi vis maior est, neces-
sariò quoq; adesse celeritatem ipsius operationis,
vt propterea qui plus veneni sumunt, necessario
quoq; citius interimantur. Quarta ratio, est tem-
pus. nam scribit Theophr. lib. 9. de histor. plant.
cap. 15. magnum discrimen esse in venenis colli-
gendis, scilicet quo vnumquodq; tẽpore colliga-
tur, quia æstate collecta magis operantur, quam
vernali tempore, & hoc fortasse spectarunt anti-
qui Medici, quando in componenda sacratissima
illa antidoto Theriaca præceperunt, ne viperæ tẽ-
pore æstiuo capiantur, quòd tunc ipsarum vene-
num multo sit immanius, & efficacius. Similiter
quoq; non parum refert, an tempore ieiunij, an

tempore cibi sumatur venenū; quia multo citiùs operatur in corpore ieiuno, quàm in saturo; non solum quia liberius per corpus vacuum discurret, quàm per plenum; verùm etiã quia membra corporis ieiuni multo vehementius illud attrahunt. Quinta & postrema ratio, est, modus cõponendi. nam Theoph. libro citato cap. 17. postquã improbavit modum quo Chij populi componebãt venenum cicutaë, ipse alium attulit, quem scribit potèrissimum esse ad subitam mortem inferendam; sic etiam relatam est de Locusta illa sceleratissima fœmina, quæ cùm venenum Britannico ministraret iussu Neronis, vt celeriùs operaretur, illud magis coxit, quod certissimum sit inter alias causas, ob quas venena citò interimunt, potissimum esse modum componēdi. Sed hoc loco solet à plerisq; dubitari. Vtrum componi possint; ita vt certo quodam & determinato tempore interimant. nã Theophrastus auct̃or grauiſſimus lib. 9. de historia plant. cap. de aconito scribit, illud ita parari solitum fuisse vt interimeret, modò spatium mensis, modò spatium bimestri, trimestri; modò etiam per annum. vt hac vna auctoritate sibi quis persuadere possit, venenum ita posse parari, vt tempore determinato interimat. Adhuc Galenus in libro de partibus artis Medicæ; (qui liber etsi sit collocatus inter spurios, est tamen Galeno dignus) cap. 5. scribit dispositionem quandã neutralitatis reperiri in corporibus, quæ opus habent præuisoria Medici operatione, atq; hanc esse dicit, quando homines in eo statu sunt, vt habeant aliquam

aliquam intemperiem in corde, sed nondum habeant sensibilibus actiões, & huius dispositionis adferens exemplum inquit, tales esse, qui venenum rabidi canis intus habent, vel qui aliud in corpore gerunt, quod tempore determinato operetur; ex quo loco clarissimè apparet Galenum, vel alium eius libri auctorem voluisse, posse inueniri venenum quod tempore determinato interimat haud secus Auic. 6. quarti. loco citato de putrefacientibus venenis sermonè habens, scribit ea tempore determinato effectus producere. Sed si licet huiusmodi rem exéplo comprobare, est apud Aulum Gellium historia Artiliij illius reguli, qui cum missus esset Romam à Carthaginensibus, vt pacem componeret, dixit illis, se se accepisse venenum à Carthaginensibus, quod ipsum determinato tempore occideret. Vt his omnibus videatur iudicandum, reperiri venenum quod certo tempore interimat. Sed ex altera parte sunt rationes nō ignobiles, quæ demonstrare videntur, quòd huiusmodi non reperiantur. Prima est, quia venenum si vniquam interimere debet, opus est, vt habeat vim & cordi inimicam, & naturæ humanæ corruptiuam. huiusmodi autem vis insignis est. & propterea vbi in corpore viget, aut statim nocebit, aut ita frangetur, vt in posterum etiam necare non possit. Alia ratio est, quia actiões, quæ tépore determinato præfinitur, necessariò prodeunt à facultate, quæ operatur cum discursu & iudicio. nam agere & perficere potius in hoc, quàm in illo tempore,

nō videtur esse opus alterius quàm facultatis deliberantis, & discurrentis. vnde bruta carere etiã videtur huiusmodi temporis discrimine, propterea quòd carent & discursu, & discursus deliberatione. atqui certum est in venenis nullam reperiri posse huiusmodi facultatem. iccirco non videtur etiam rationi consentaneum, vt determinato quodam tempore venena operentur. Postremò, si aliqua huiusmodi venena reperirètur, æquum esset, vt aliqua pharmaca quoq; reperirètur, quæ possint certo aliquo tempore operari, & magis hoc deberet in purgantibus, quia vis ipsorum nō vsq; adeo potens, non adeo efficax & fera est, vt venenorum. At nullum huiusmodi medicamentum reperire est; imo comparans quandoq; Galenus euacuationē per sanguinis missionē euacuationi per pharmaca, dicebat illā præstare huic, quòd in potestate Medici sit positū, & quantumcumq;, & quodocunq; extrahere sanguinē. vbi autem semel medicamentū corpus fuerit ingressum, nō esse amplius in potestate Medici, vel accelerare, vel tardare, vel augere, aut minuere illius actionem: sed necessarium esse, vt id totum cuidam fortunæ beneficio relinquatur. His itaq; rationibus probari posse videtur nequaquã dari posse venena quæ determinato tempore interimant. In hac difficultate quam video à plerisque tractatam, dicam quod sentio. parare venenū ali- quod, quod possit aut celerius, aut paullo tardius operari, est quidē in arte Medica positū. quando- quidem videmus etiam venenū canis rabidi, in-
terdum

terdum statim occidere, interdum seriùs, interdù verò tardissimè. Sed quòd parari possit venenù, quòd vel decima die, vel vigesima, vel mensis spatio, vel quopiam dierù determinato numero occidat; ego certo fabulas esse puto. Et quamquam Theophr. & auctor illius libri secus docuisse videantur, tamen Auicennas dixit venena putrefactientia in tempore, idest non statim interimere, non autem quod certo temporis spatio id faciât. Et quod ait Theophr. nisi id ipse dixerit secundù sententiam vulgi, aut posuerit definitum tempus pro indefinito, ego sanè quomodo illius auctoritatè seruem, videre non possum. Patet igitur quomodo iure in definitione posita sit, particula illa corruptiua, & quomodo intelligèda sit. Superest vt modò videamus, quæ nam sit illa vis propter quam venena & occidunt, & citò occidūt; deinde videndum erit quis nam sit modus ille quo interimant. Et quia venenorù aliqua sunt, quæ à viuentibus animalibus iniiciuntur: aliqua verò quæ nihil viui habèt, quærendum erit quomodo hæc vbi administrâtur, in corpore ad actum reducantur. Nam de illis quæ eiuculantur ab animalibus non est speculatio: quandoquidem illa nō egent vlla actuatione. sed tantum disputatio est de illis, quæ siue sint naturalia, siue artificialia, administrantur, siue interius, siue exterius.

De viqua venena interimunt. (Cap. VIII.)

Quæ sit vis illa, qua venena naturã nostram euertunt: inuenio discordes Medicinæ auctores. nonnulli existimarunt venena nō alia fa-

cultatē operari, nisi temperatura, aut primis qua-
 litatibus. atq; isti fuerunt omnes illi, qui opinati
 sunt, nullam aliam formam, naturā, aut animam
 in corporibus nostris esse, nisi temperaturā ele-
 mentorum. Sed quamquā & Alexander Aphro-
 diseus, & pleriq; alij hanc sententiam sunt secuti:
 à veritate tamen longè aberrarunt. siquidem si
 nulla alia anima, nulla alia vis reperiretur, nisi té-
 peratura elementorum; cū qualitates sint acci-
 dentia (vt Arist. plerisq; in locis docet) necessariū
 esset animam omnem, naturā nostram accidens
 esse, quod tamen absurdum est. Sed huiusmodi
 quæstiones, neq; ad hunc locum, neque ad hanc
 tractationem pertinent. Ex altera parte fuerunt,
 qui vim venenorum corruptricem existimarunt
 incognitam & arcanam esse. Sed & hi, & priores,
 vt optimè dixit Auic. lib. de viribus cordis, tract. i.
 cap. 10. hi inquam omnes vulgares homines sunt,
 eo quòd se se attollere ad causas indagandas non
 possunt. Ceterum Galenus & Auicennas huius-
 modi vim diuersis nominibus appellare visi sunt.
 interdum enim vocarunt totam substantiam: in-
 terdum formam substantialem: nonnunquam
 formam specificam: sæpe totam speciem: sæpissi-
 mē proprietatē. Sed quid per hæc nomina, & per
 naturam venenorū intellexerit Galenus & Aui-
 cen. non conuenerunt scriptores Medici. Auer.
 lib. de theriaca, 2. cap. & 5. collect. cap. 25. existima-
 uit totam speciem, seu proprietatem, vel naturā,
 formamve substāialem, nihil aliud esse, nisi pro-
 portionem, vel proportionatam elementorum
 mistio-

miftionem; quæ cùm plerumque fit nobis ignota, non est mirum fi eam modò occultam proprietatem : modò naturam secretam vocemus. Petrus Aponensis libro fuo de venenis declarans & ipse, quæ fit hæc specifica proprietas, dixit, eam nihil aliud esse, nisi meritum miftionis elementorum rebus ipsis donatum à superiori siderũ influentia. quam etiam sententiam profitetur se se accepisse ab Auicenna libro illo de viribus cordis, loco citato. Hanc Petri Aponensis sententiã plerique recentiorum sectati sunt: & inter alios Fernelius, qui diuinis causis multũ tribuere delectatus est. Ceterũ luculentissimè omnium Auic. 2. primi. Doct. 2. cap. 15. de illis quæ eduntur, & bibuntur, explanauit huiusmodi formam substantialem, seu specificam: vt etiam libro illo de viribus cordis, multa nobis proposuit, ex quibus clarissimè colligere licet, quæ fuerit ipsius sententiã de hac natura venenorum, quam appellamus proprietatẽ specificam. primum enim, quod Auicennas dixit, est, huiusmodi formã, seu proprietatem nihil aliud esse, nisi naturam: ita vt differat natura à proprietate, vt differt commune à proprio. & sicuti natura communiter accepta est principium motus & quietis: sic proprietas, inquit Auic. est quoddam principium motus & quietis proprium & peculiare in vnaquaque specie. alterum, quod docet Auicennas locis citatis, est, huiusmodi naturam nequaquam esse temperaturam, neq; esse vnã, vel plures qualitates, aut separatim, aut iunctim acceptas: sed esse quandã

aliam formam, seu virtutem substantialem, quæ
 acquiritur in ipso misto ex dispositione præuia
 ipsius temperaturæ. ita vt temperatura & quali-
 tates elemētorum dupliciter inseruiant huic for-
 mæ. Vno modo, ad disponendam materiam, vt
 eam recipiant. Alio modo, formæ, vt ea vtatur, &
 seipsa, & qualitatibus tamquam proprijs instru-
 mentis ad operandum. Tertio, dicit Auicennas,
 huiusmodi formam, & proprietatē minimè co-
 gnosci posse à priori, hoc est per suas caussas, sed
 tātummodò cognosci per effectus. qui cūm ple-
 rumq; ignotentur à quibus caussis prodeant, iu-
 re fit, vt caussa ipsorū secreta, specifica & propria
 nuncupetur. postremo, dicit Auic. huiusmodi
 proprietates & formas, siue illæ sint animæ, vt in
 animalibus, siue sint virtutes, siue quid aliud,
 æquales esse in omnibus, sed in aliquibus admi-
 rationem facere; in aliquibus verò nullam omni-
 no parere. proprietas magnetis in attrahēdo fer-
 ro, inquit Auic. adfert aliquam admirationem, eo
 quòd huiusmodi effectus nobis insuetus & penè
 nouus est. proprietas calefaciēdi in igne, tamen si
 non videatur diuersa à proprietate magnetis, ta-
 men inquit Auic. nullam facit admirationem: eo
 quòd quotidie huiusmodi effectus videm⁹; quos
 si rarò conspiciere contingeret, proculdubio non
 minus miraremur videntes & lucere, & caleface-
 re ignem: quàm miramur magnetem ferrum at-
 trahere. Ex hoc itaq; Auicennæ discursu licet fa-
 cilè vnicuiq; cognoscere vim illam, qua venena
 occidere apta sunt, minimè esse qualitates;

minimè

minimè esse temperaturam, sed formam quandam, seu naturã acquisitam post temperaturam. atq; non à priori, sed à posteriori, seu per effectus ipsos cognitam. vtrum autẽ hæc virtus, vel à sideribus, vel à superna influentia, vt dixit Aponensis, vel à quopiam alio auctore immittatur, non est præsentis negotij disputare. Sed hoc in loco oritur difficultas. Vtrum hæc facultas venenorum corruptrix sit aliquid diuersum à temperatura, vel qualitatibus, & quod facit difficultatem, est; quia Gal. 3. de simpl. medic. cap. 18. de deleterijs loquens, scribit mortem nihil aliud esse, nisi ablationem motus cordis. auferri autem motum cordis non qualibet intemperie, sed tantummodò insigni. quo in loco videtur Galenus manifestè asserere, venena non occidere aliaratione, nisi propter intemperiem. adhęc idem Gal. 3. de temper. cap. 4. postquam dixit naturã eorum aduersissimam esse naturæ nostræ, subiungit hæc verba, Naturam autem dico vniuersam substantiam & temperiem. ex quibus verbis videtur colligendum, vim venenorum secundū Galeni mentem, nihil aliud esse, nisi ipsam temperaturam. Auic. quoq; 6. quarti. tract. 2. cap. 1. de venenis sermonem faciens, scribit, alia operari qualitate: alia verò tota substantia. ex quibus verbis colligi etiam potest, Auicennam voluisse venenorū vim esse etiam temperaturam quatuor qualitatū, vt etiã clarissimè docuit Auer. 5. collect. cap. 2. Vt hæc difficultas tollatur, dicendum est, quòd cum tota substantia, & natura specifica venenorū sit inco-

gnita, Galenus sæpe nobis eam proponit sub nomine qualitatū ipsarū, seu temperaturæ, quæ est ipsius primum instrumentum. sic enim interdum consuevit appellare animam, spiritum, eo quòd spiritus cū sit primum instrumentum animæ, nobis illius formam repræsentat. Quare si quandoq; videtur Galenus huiusmodi vim temperaturæ nomine designare, nõ est iccirco dicendum, voluisse illum omnem virtutem, aut omnẽ naturam esse temperaturam. id quod docuit 2. de temper. 6. vbi de virtute formatrice sermonẽ habens, dixit, eam quidem diuersam esse ab elementorum qualitatibus, & ijs tamquã organis & instrumentis vti. Quod verò secundo dicebatur ex cap. 3. de temper. tantum abest mea sententia, vt faueat opinioni eorum, qui putant naturã & animam esse temperaturam, vt potius ex hoc loco conijcere liceat contrarium. quoniam scribit Galenus, Naturam dico vniuersam substantiam, & temperiem: quasi voluerit dicere, naturam ipsam constitui ex tota substantia, quæ est veluti forma, & ex temperie, quæ est veluti organum formæ. quod quidem & in omni Philosophia, & in omni Medicina, vt ego puto, verissimũ est. Quod porrò dicebatur ex Auic. & Auer. venena aliqua operari qualitate; aliqua proprietate, id sano modo intelligendum est: si quidem hoc perpetuum debet esse fundamentũ, omnia venena operari per proprietatem hanc & formam specificam, verũ tamen interdum contingere, vt hæc forma vtatur qualitatibus euidentibus tamquam organis: interdum

dum verò illis nō vtatur, aut saltem obscuro modo, & illud verū esse hoc vno exemplo liceat intelligere. quia si solæ qualitates, nimirum caliditas, aut frigiditas possent absq; proprietate specifica naturam euertere: proculdubio id efficerent corpora calidissima & frigidissima. Vnde cū aqua sit primum frigidorū: cū piper sit corpus calidissimum, necessarium esset, vt interimerent tamquam venena, sed cū hoc minimè faciant, proculdubio existimandum est, huiusmodi qualitates nō posse solas venenum facere: sed necessarium esse, vt sequantur alteram formā & proprietatem. Id quod intelligere volēs Auer. in lib. de Theriaca, loquens de venenis calidis, & frigidis, dixit hæc interimere cum frigiditate, & caliditate mirabili. quasi non sola caliditas, aut frigiditas, sed mirabilis caliditas, id est iuncta admirabili virtuti hoc efficiat. ita vt cōstantissimum esse debeat, huiusmodi naturam, naturæ nostræ inimicam, esse vim superiorem ipsis elementis.

An venena nutrire possint. Cap. IX.

HOc in loco dubitari posse video, cur apud plerosq; in cōtrouersia sit positum, an venena nutrire possint, quandoquidē adeo naturæ nostræ inimica sunt. Ex vna parte Gal. 3. de simpl. medic. cap. 18. referens historiā illius vetulæ quæ nutriebatur cicuta, manifestissimè docuisse videtur, posse homines etiam venenis nutrirī. præterea Auicēnas loco citato de viribus cordis, ex sententiā Ruffi, antiquissimi Medici, scribit fuisse puellā quæ nutrita veneno nō solūm viuebat, sed etiā

tamquã res venenata halitu & amplexu alios venenabat. demum vt antè retuli, sunt populi, qui vescuntur, & serpentibus, & scorpionibus impunè. hinc ergo videre licet homines venenis nutriri. quod si verum est, minimè verum esse potest, vt facultas venenorum sit adeo inimica naturæ nostræ: siquidem, vt est omnium sententia, nutrimur non contrarijs, sed similibus. Ex altera parte est magnus Auer. lib. de Theriaca cap. 2. quo in loco quasi deridens & has historias, & hanc Medicorum sententiã, scribit, & efficacissima ratione monstrat, fieri nequaquã posse, vt homo vquam veneno nutriatur; siquidem cum nutritio fiat à simili, si corpus nostrum nutriendũ est veneno, necesse est vt euadat illi simile. Cùm autem venenum sit contrariũ naturæ hominis, ergo inquit Auer. homo euadit contrarius homini: & consequenter, si cõtrarius erit, non amplius verè homo, sed æquiucò homo appellandus erit. Pro tollenda hac difficultate dicendum, nutriri posse dupliciter intelligi. vel verè & propriè: vel non verè. nutriri propriè est, cùm nutrimentũ in substantiam nutriti mutatur. nutriri autem non verè, dicitur, quando aliquid sumitur quod tamen in substantiam minimè conuertatur, non offendit tamen, neq; lædit. sic dicitur struthiocamelus nutriri ferro: non quia ferrum permutetur in sui substantiam, sed quia deuorat ferrum, nec ab eo læditur. Si itaq; nutritio impropriè accipiatur, dici potest, venena nutrire. quandoquidem multa sunt, quæ intus accepta minimè offendunt. Sed si
 nutri-

nutritio propriè accipiatur, tūc videndum est, an venena offendant tota substantia, ita vt nullam partem alimentalem habeant: an potius etiam cū ijs copulata sit aliqua alia pars alimentalis. si enim nihil alimentalis habeant, numquam verè nutrire possunt: sed si etiam aliqua pars alimentalis sit ijs coniuncta, tunc dicendū est, venena posse nutrire, quæcumq; sint. & ratio est, quia vbi corpus confirmatum, & corroboratum, vel assuetudine, vel alia ratione est; tunc potest partes alimentales à deleterijs segregare, atq; ita frui alimentalibus, & à deleterijs non offendi: aut etiā ipsas partes deleterias frangere, & ex toto delere. Sed video hoc in loco dubitari posse, si hoc verum est, quomodo fieri possit, vt frangatur venenum, & dissoluatur; & tamē corpus quod assumpsit illud impunè possit alios venenare. siquidem videtur à ratione alienum, vt si venenum sit extinctum, debeat alijs nocere. Cū tamen referatur historia illius puellæ veneno nutritæ, qua Reges Persarum alios interimebant. Dicendum non esse præter rationem, vt quispiam possit alios venenare, neq; ipse tamen à veneno lædatur. quemadmodum videmus quosdam alios inficere peste: & tamen ipsos non infici. sicut etiam vsu comperitum est, mulieres impertiri luem gallicam concumbentibus, & ipsas tamen omnis mali expertes viuere. Quomodo autem istud fiat, hæc est ratio, quia quotiescunq; cor, vel naturali facultate, vel cōsuetudine, vel etiam antidotis ita paratum, & confirmatum est, vt à venenis nō lædatur: po-

test ita illa dissoluere, vt parte alimentali corpus nutriatur, & pars venenata, vel in humoribus, vel in pilis, vel in alijs excrementis ita conseruetur, vt alios coinquinare & violare possit; corpus autem quod gestat huiusmodi venenum remaneat illæsum; huic etiam veritati ad stipulari illud potest, quòd pleraq; animalia venenata reperiuntur: quæ venenum non in vniuerso corpore, sed in aliquibus partibus gestant. canis rabidus illud tantummodo habet in ore; vipera in dentibus, in saliuâ, in cauda: draco piscis in spina solum. & quod magis mirum est, pastinaca piscis venenû habet solummodò in summitate caudæ, quæ radius vocatur. quod vsque adeo exitiale est, vt (quemadmodum referunt Nicander, Opianus, Ælianus, & alij multi,) nõ solum interimat, dum viuus est piscis, verum etiam mortuo ipso, si tangat, vel plantas, vel animalia, omnia statim extinguit & occidit. Quare neq; à ratione, neq; ab vsu rerum alienum est, posse in corpore humano venenum latere. quod gestantem non offendat, & alijs noceat.

De modo quo venena interimunt. Cap. X.

Sequitur vt videamus modum quo venena omnia interimunt, quandoquidè Medicis peritis non sat est intelligere vim venenorum exitialem esse, nisi simul intelligatur, quis sit modus, & quæ ratio mortis, quam inferunt. Gal. lib. 3. de simpl. medic. 18. docens præclara multa de medicamentis venenosis, monstrat mortem nihil aliud esse, nisi desinétiam, vel cessationem motus cordis. desinere autem motum cordis, aut ob insignem aliquam

aliquam intemperie, aut à tota substãtia. Ex quo loco obiter colligi potest, apud Galenũ diuersam esse totã substantiam ab ipsa tẽperatura, quasi velit potissimam rationẽ, qua venena occidũt, esse ingentes intemperies, & simplices, & cõiunctas, quibus afficitur cor. Auer. lib. 5. collect. 22. quatuor modos proponit, quibus venena perimunt: primus est, quia priuãt sensu & motu cor ipsum, atq; etiam totum animal. cuiusmodi sunt pleraq; venena refrigerãtia. Alter, est permutatio totius tẽperamenti, & totius substãtiã corporis, quasi mutet vniuersum corpus, perinde, atq; aurũ permutatur in calcẽ, vt dicit Auer. tertius modus est, vehemẽti attractiõne, quemadmodũ elleborus. nam elleborus, & alia huiusmodi medicamenta occidunt non alia ratione, nisi quia vehementissimẽ humores quoscumq; à corpore extrahunt. Quartus & vltimus, est purgatio, seu euacuatio ipsius sanguinis, fundamenti caloris, & vitæ. Ex quo loco colligi potest, Auerroem quoq; voluisse reperiri medicamẽta, quæ purgant & euacuant sanguinẽ: cõtra quam (vt aliàs dicebã) Mesues docuit. Ceterũ Petrus Aponẽsis sectatus Auic. 6. quarti. tract. 2. cap. 1. diuides venena in operantia secundũ proprietatem, & operãtia secundũ qualitates manifestas; inquit, quæ operãtur proprietate specifica, hoc pacto interimere, quoniam vbi aliquam partem semel infecerint, pars ea proximam inficit, & proxima aliam, ita vt se se hunc in modũ propaget & dilatet, vsq; quo in cor perueniat. quod deinde inimica & aduersa facultate vi-

tiant, & corrumpunt: sicq; consequēter vniuersi corporis naturam euertunt. Quæ autem qualitate manifesta interimunt, inquit Auicennas' & Petrus Aponensis, id facere, vel quia calida sunt, vel quia frigida, vel quia sicca. Vtrum autem humida etiam venena reperiuntur, disputatum est. & licet Galenus videatur quandoque concessisse huiusmodi venena: tamē sum ego huius sententiæ venena purè humida non reperiri, eo quòd huiusmodi qualitas minimæ omnium actiuitatis est. vt propter hoc dixerit etiam Gal. 2. de medic. local. ab humido solum non induci dolorē. Quæ caliditate venena interimunt, vel id faciūt corrodingo, quemadmodum lepus marinus, cuius venenum cūm calidum sit, corrodingo interficere solet: atq; hoc interfectum fuisse Titum Imperatorem à Domitiano fratre relatum est. Vel interimunt inflammando. sic enim euphorbium, cūm sua caliditate vehementer accendat, consequenter etiam mortem inducit. Ceterūm quæ interimunt frigiditate, aut id faciunt congelando cor, & sanguinem, ac propterea sensum & motū auferendo, cuiusmodi est opium, & cicuta. Vel id faciunt obstruendo, ita vt claudatur aditus spiritui tum ingredienti, tum egrediēti: quemadmodum facit plumbum vstum, gypsum, quo Proculium quendam ob dolorem stomachi se strangulasse narrat Plinius. Postremò, sicca interimere scribunt hi autores, vel quia humidum omne depopulantur & absumūt, vt facit calx, chalcantum, siue vitriolum. Vel quia diuidunt partes
 conti-

continuas, quemadmodum facit Reagal, siue toxicum muris, seu arsenicum. Hi sunt modi ab alijs propositi, quibus venena occidunt. Sed inuenimus nos alium modum, ex rei ipsius natura, qui possit & faciliter apprehendi, & memoria teneri. inuenitur autē hic, si primū illud supponamus, omnia venena apta, & nata esse mortem inferre; mortem autem, vt præclare docuit Arist. in libro de morte & vita cap. 4. nihil aliud esse, nisi ipsius caloris extinctionem. Quantisper enim animalia viuunt, semper calida sunt; secus quā plantæ, quarum calor potentia quidem est, sed non actu. vbi autem semel animal expirauerit, protinus totum refrigeratur. quo ratio cinio inuitatus Aristoteles dicebat, mortem nihil aliud esse nisi caloris consumptionem. Extinguitur autem & consumitur calor animalis vel à seipso, vel à cōtrario. A seipso quidem, quoniam calor assiduè depascens humidum cui innititur, illud tandem diurnitate huiusmodi passionis consumit, & sic mors subsequitur. quemadmodum contingere videmus in ipsis animalibus senescentibus. Vocatur autē modus huiusmodi mortis à Græcis *μάρανσις*. nos possum⁹ dicere tabescentiam, vel exsiccationē. Extinguitur calor quoq; à cōtrario alia ratione, quia sicuti inimicus à valentiori inimico superatur; sic calor à contrario suo valētiori victus tādē extinguitur. & dicitur hoc genus mortis ab Aristotele *σθένσις*. nos dicere possumus extinctionem. Ceterū illud constantissimum est, venena non occidere exsiccatione, quia si verum dixit Aristoteles, id

tantummodò cōtingit in senectute. quare super-
 est venena iccirco extinguere, quia tamquã con-
 traria & inimica calori natiuo ob ingentem vim
 ipsorum illum extinguunt. Sed nõ satis est intel-
 ligere, mortẽ à venenis inferri, quia calor natiuus
 ab ipsis iugulatur; verũ opus est etiã paulo ex-
 actius intelligamus modum & rationem qua id
 fit. Facile autem hoc apprehēdemus, si cogitaue-
 rimus, ad hoc vt calor incolumis remaneat, opus
 esse quatuor conditionibus. Vna est, vt tota eius
 forma & essentia integra seruetur. Altera, vt in
 ea sit perpetuò mensura, quæ possit sufficere om-
 nibus vitæ operationibus perficiendis. Tertia,
 vt purus sit. nam sicuti ad hoc, vt lucerna luceat,
 requiritur debita non solũ olei copia, verũ
 etiam necessarium est, vt illud sit purum, non fæ-
 culentum, nec aquosum: sic calor natiuus necesse
 est, vt sit & in debita mensura, & puritate. Et no-
 tandum hoc in loco, dum dico, calorem natiuum,
 intelligere me simul eius subiectum, siue mate-
 riam quæ est humidum natiuum. Quartam con-
 ditionem dico esse, vt conseruetur motus ipsius
 caloris. nam quemadmodum habetur ex Galeno
 in libro de Marasmo, & alijs in locis, calor anima-
 lium, duos perennes & irrequietos motus habet.
 Vnum sursum, quo fuligines expelluntur. Alte-
 rum deorsum, quo alimentum attrahitur. Si vel
 tantisper, aut vnus, aut ambo hi motus auferan-
 tur, protinus animal concidit. His igitur quatuor
 caloris natiui conditionibus suppositis, dicẽdum
 est, quodcumque venenum interimere, vel quia
 pro-

proprietate naturæ, & forma specifica formam & essentiam caloris corrumpit. vel quia ipsius copiam, & mensuram imminuit. vel quia conspurcat & defœdat ipsum calorē: vel motum ipsi calori aufert. Quæ agunt à sola proprietate, id solū facere videntur, vt formā & essentiam ipsius caloris euertant; quamquam etiam multa sunt, quæ proprietate sola videntur motū ipsius caloris auferre. & ea sunt quæ illico interimunt. Alia verò, quæ & proprietate, & qualitate manifesta occidunt, idq; faciunt, aut quia caloris copiam imminuunt, vt sunt refrigerantia, & calefacientia: aut quia conspurcant, & impurum reddūt ipsum humidum, atq; ipsum calorem. Atque hi sunt modi omnes quibus venena interimunt.

Quomodo venena ad actum reducantur.

Cap. XI.

HActenus dictū est, qua ratione venena interimant. Superest vt intelligatur quo pacto ad actum redigantur, vt operari possint. nam etsi venena quæ ab animalibus eiaculantur ita actum sint, vt statim in corpora nostra agant: reliqua tamen hac conditione carent, eo quia venena animalium, cum à viuento mittantur, calori associata sunt, vt non egeant alio calore. Ceterum alia cum calore viuo sint priuata, & consequenter in potentia tantum esse dicantur, fit vt aliquo alio egeant, quo ipsorum potēcia in eū actum perducat, vt operari possit. Quæ sit autē ea vis, & ille auctor, qui deducit venena ad actum, magno opere dubitatum inuenio. siquidē in corpore nostro,

& in corpore animalium, nihil est quod agat præter calorem, quando quidem ut dicebat Aristoteles frigidum non ingreditur opera naturæ, & si ingreditur non ut agens, sed potius ut commoderans, & contemperans. Sed alienum à ratione videtur, calorem nativum posse venena in actum deducere. nam ut dictum est, natura venenorum est illi adversissima. quod autem inimicum ad actum reducat, & quasi arma illi contra se porrigat, videtur à ratione alienum; ut iure dubitarint scriptores, quomodo possint venena in actum deduci: nec solum de his dubitatum est, verum & de omnibus medicamentis, de quibus copiosissima quaestio habetur, apud omnes Auicennæ interpretes, præsertim verò apud Gētilem. Ceterum quia institutum nostrum non est, huiusmodi quaestionibus nosmet implicare, quæ sit veritas secundum Galeni mentem (qui plerisque in locis huiusmodi materiam amplissime tractavit) expendamus; præsertim verò 3. de simpl. medicam. à cap. 18. vsq; ad cap. 31. adeo præclare & doctè hunc modum explicavit, ut pauca admodum desiderari possint. Supponatur ergo quod sæpius retuli, alia esse venena, quæ sola naturæ proprietate, & tota substantia interimunt: alia verò, quæ & proprietate quidem, sed multo magis qualitatibus. quæ proprietate agunt, cum vim habeant efficacissimam, ut operari possint, solum egēt, ut paulisper incalescant: ubi autem calefactæ sunt, partes ubi sunt graviter lædunt, quæ læsa illa propellunt ad viciniores partes, & viciniores ad proximas, vsque quo ad cor
 pertin-

pertingant, vbi tanquam in propria sede ad perdendum illud & vitam, omnes neruos intendunt. Ceterum quæ qualitate perimunt, vel calida sunt, vel frigida. calida, & ipsa cum sint maxime actiua, indigent tantum, vt calefiant; vbi autem incaluerunt, statim vires suas explicant, & in cor penetrantia exitium adferunt. hæc omnia ferè plana, & manifesta sunt. Sed hoc difficile videtur cogitari posse, quomodo calor suis inimicis contra se auxilietur, quod tamen facit non per se, sed per accidens: quia cum calor continuo occupatus sit in conficiendo cibo, & distribuenda vita, necessario calefacit quidquid in corpore reperitur. vnde cum reperiuntur venena, necessitate quadam, non intentione naturæ incallescunt, & ad actum deducuntur. Ceterum de venenis frigidis maxime dubium esse potest, & alia re videntur egere, vt ad actum deducantur, quo fit vt Galenus coactus fuerit proponere alium modum, quo hæc à calore in actum deducuntur. est autem hic, quia venena frigida duas conditiones habent. Vnam, quod crassa & terrestria sunt, vt omnia frigida. aliam, quia cum crassa sint, tarda & pigra sunt ad motum, vt si penetrare in cor debeant, opus sit vt attenuentur, & vt vel attractione, vel impulsu moueantur: quæ omnia necessario præstantur sibi à calore. nam vbi frigidum venenum semel corpus læsit, calor natiuus aduersus ipsum insurgit, in qua pugna attenuantur per accidens ipsa venena frigida, & consequenter viæ dilatantur; ac calore quoquo pacto au-

Et maior attractio fit ipsorum venenorum, & consequenter ruina perniciosior. adeo vt ex hoc Galeni discursu manifestissimè colligatur, venena frigida in actum deduci, quia in pugna à calore natiuo attenuatur, & per arterias & per dilatatas vias impelluntur, & trahuntur ad cor. propter quod dicebat Galenus, corpora calida citius & facilius ab ipsis perimi quàm frigida. quoniam calida & latiores vias habet, & in ijs maior fit attractio. Hęc quâquam sint verissima Galeni oracula, complures tamen, & graues difficultates ex ipsis oriuntur. Prima est, quia si venena frigida à calore natiuo incalescunt, non videtur posse amplius refrigerari. quis enim est qui non videat aquam calefactam, actu calefacere. alia difficultas est, quia non videtur esse verum, corpora calida magis lædi à venenis frigidis; primùm, quia Theophr. lib. 9. de hist. plant. cap. 17. scribit Thrasyam illum Mantinensem consueuisse cicutam colligere ex locis frigidissimis, & miscere etiam medicamentis frigidissimis, vt magis interimeret. quod argumētū esse potest, venena frigida, quâto magis iunguntur rebus frigidis, tanto magis exitialia esse. ad hæc, si calidum maximè actiuum est, & pugnat semper aduersus frigus, tamquam aduersus inimicum, videtur rationi consentaneum, frigida venena debere potius in corporibus calidis frangi & hebetari. quod forsân cùm intelligeret carnifex ille Socratis apud Platonē in Phædone, iussit ipsi, ne post sumptam cicutam inâbularet, ne scilicet veneni opus tardaret. præterea

terea vinum est venenum cicuta, vt dicebat Auer. quia suo calore extinguit frigiditatem illius, vt etiã dicebat Galenus. igitur videtur etiã calorẽ natiuũ imminuere vim ipsorũ venenorum. Tertia difficultas, est de venenis refrigerantibus extra applicatis, quomodo scilicet possint ad actum deduci. nam scribit Diodorus Siculus libro 2. ex narratione cuiusdam Iamboli mercatoris in Arabia felici, reperiri quoddam genus herba, super quam qui dormiunt suauissimo sopore corripuntur, & ita intereunt. soporem inducere frigida manifestũ est apud Medicos: quod si est, qua ratione potest hoc frigidũ venenũ deduci in actum? quod dico de hac herba, pariter dici potest de alijs venenis, vt de illo quo aiunt nequissimos quosdam inficere stapedas equorum, & ita interimere. Postrema difficultas est, quia duæ contradictiones videntur esse in Galeno. prima est, quòd loco citato 3. de simpl. medic. vult venena frigida attenuari, calefieri, & permutari à calore, sed 3. lib. de temper. cap. 3. non longè à fine, manifestissimè scribit venena frigida, vt opium & cicutam ne tantillum quidem mutari à corpore nostro: altera est, quoniam Galenus 3. de simpl. medicã. cap. 20. scribit venena frigida nequaquam toto genere esse deleteria, sed sola quantitate, tertio autem de temper. 4. scribit, ea tota natura, substantia, & genere esse deleteria. Vt ab his difficultatibus liberemur, dicẽdũ ad primũ, id quòd scribit Galen. 3. de tẽper. ex sentẽtia Arist. que calefiũt, vel calefieri essentialiter, vel accidentaliter.

quæ calefiunt essentialiter, diu permanent calida actu: quæ autem per accidens, modico tempore durant calida, sed protinus ad pristinam frigiditatem redeunt. probat Galenus hoc & exemplo, & auctoritate Hippocratis; exemplo, quia & pituita, & lac sæpe frigida actu vomuntur, eo quia cum calefacta sint accidentaliter in ventriculo, citissimè exuunt illam caliditatem; auctoritate etiã Hippocratis, quia is lib. de nat. hum. scribit pituitam & extra corpus nostrum, & in corpore frigidã esse actu, quod alia ratioe fieri nõ potest, nisi quia caliditatem quã acquirit in corpore accidentariam facillè dimittit. itaq; dicendũ, venena frigida, et si parum incalescant in corpore, eã tamen caliditatem accidentariã esse, & iccirco facillè eã exuere, & in propria frigiditate manere, atq; sic refrigerare, & interimere. Ad aliam difficultatẽ dicendũ est, corpora calida vel multum calida esse, vel moderatè. si moderatè calida sint, facilius interimuntur à frigidis venenis: propter rationem quam attulit Galenus. sed si multum calida sint, difficilius interimuntur: propter ea quòd potentissimè ipsorũ calor agit in frigus venenorum: & hæc solutio elicitur ex verbis Galeni, qui loquens de vino & cicuta, dicebat: si vinum misceatur cicutæ in exigua quantitate, venenum fieri letalius, quia auget potius penetrationem: sed si multum vini immisceatur, contrarium fieri, scilicet extingui frigus ipsius cicutæ à calore vini. id quod etiam respondendum est, ad exemplũ sumptum à Platone, ad auctoritatem

Theo-

Theophrasti, quæ nihil, aut parum contra facit. quia loquitur tantum de veneno fridido per se non comparato ad corpus: quia huiusmodi venenum, quanto pluribus refrigerantibus commiscetur, tanto efficacius euadit. Ad tertiam dicendum est, herbam illâ felicis Arabiæ inferre quidem mortem ratione frigiditatis, sed ad actû deduci ex attritione, quâ faciunt corpora super incubentia: nam ex huiusmodi attritione, verisimile est vapores frigidos concitari, qui ingredienti corpus sua frigiditate, & soporem, & mortem inferunt. quemadmodû certa experientia docet, eos qui dormiunt supra crocum non alia ratione interire, nisi quia ex eo decubitu calefactus crocus vapores morbidos, & perniciosos in caput mittit: qui sua illa insigni vi cerebri temperamentû euertunt. idem quoq; dici potest de veneno illo quo inficiunt stapedas (si tamen verum est, de qua re ego dubito) nam ex attritu pedû supra illas, venenum illud conuertitur in vapores, qui exhalantes in cerebrum, & cor, & alias partes, mortem inferunt. Ad postremum dicendum. & primû ad primam contradictionem, duplicem esse mutationem, aliam quidem substantiæ; aliam verò secundû qualitates. quando Galenus scribit venena frigida à corpore nostro mutari, intelligit de mutatione secundum qualitatem: quia inquit huiusmodi venena attenuari, & ad motum concitari. quando verò 3. de temperam. scribit, ea nihil mutari in corpore: intelligit non de mutatione secundum qualitates, sed secundum sub-

stantiam. quia verè frigida venena, vt opiũ, non mutantur à calore nostro secundũ substantiam, alioquin conuerterentur in alimentum. Pro secunda concilianda contradiccionẽ vehementer laborauit Fuchsius aduersus Brach. in commentar. suis ad 3. de temper. vbi inquit, quando Galenus in 3. de simpl. medicam. scribit, frigida venena nõ esse genere deleteria, ita esse intelligendum, quòd non in vniuersum, hoc est quocunque modo, sed solummodò secundum quantitatem sint deleteria. vbi verò in 3. de temperam. dixit esse genere deleteria, ita intelligendum esse quòd sint ex genere deleteriorum. Fuchsijs modus in concilianda Galeni contradiccionẽ, veritati quidem consonus est; sed si verba Galeni diligenter considerentur, haud satis ipsis accommodari potest; quando quidem iisdem penè verbis 3. de simpl. med. 20. vtitur, quibus etiam 3. de temper. 4. vt si verba sint eadem, pari pacto debeant esse eadem & significatio, & vsus; accedit, hac voce τὰ γένη numquam vti pro eo ac si dicat κατὰ γένος, vt videtur voluisse Fuchsius. quare cùm diu circa hanc difficultatem versatus essem, vix inuenire potui, quod mihi satisfaceret. duobus tamen modis existimo posse respõderi. vnus est, deleteria genere, vel esse deleteria potẽtia tantũ; vel deleteria potẽtia & actu. potentia tantũ sunt ea, de quibus loquitur Gal. 3. de simpl. med. 20. quippe quæ ad hoc vt actu operentur, præter contrarietatem generum opus habent etiam quantitate, vt cùm quantitas maximè requiratur, dixerit Galenus inter-

interficere sola quantitate. de venenis autem deleteriis & potentia, & actu locutus est 3. de temper. 4. Alius modus respōdendi est, deleteria vel esse propriè deleteria, vel impropiè. propriè deleteria sunt, quæcumq; nō possunt permutari in substantiã corporis. impropiè verò deleteria dicuntur, quæ tamen potestatem habent necandi, tamen possunt etiam aliqua ex parte in substantiã corporis cōuerri. de deleteriis propriè acceptis loquitur Galenus 3. de temper. quo in loco scribit deleteria non esse expendenda quātitate, sed dumtaxat contrarietate naturæ, quòd scilicet ea propriè dicantur genere deleteria, quæ habent contrariã naturã nostro corpori; atq; hæc ea esse quæ immediatè nō possunt conuerti in nostram substantiam, exemplo aquæ, & ignis, quæ dicuntur esse prædita contrariis naturis, quoniam nec aqua in ignem, nec ignis in aquam possunt mutari immediatè, de impropiè autem acceptis locutus est Galen. 3. de simpl. medicam. atque id facile perspicui poterit, si finis antecedentis capituli examinetur, vbi cum dixerit lactucam venenum esse si largiter edatur, quæ tamē nutrit, & cum dixerit etiam cicutam quandoque nutrire, in initio sequentis capituli infert: venenorum igitur quæ frigida sunt, genere nō sunt deleteria, sed solum quantitate, quasi manifestè loquatur de venenis frigidis, quæ non habent eam naturam, vt transmutari possint in corpus: qualem habet opium, quod quidem etsi dicat Galenus 8. de medicamen. local. cap. 3. & Auicen. lib. 2. vbi tractat de

opio maximè refrigerare corpora nostra. tamen
 vt ego suo loco disputabo, opium refrigerat qui-
 dem & irremediabiliter; sed nō occidit ratione
 frigiditatis, sed ratione ingentis contrarietatis,
 quam habet aduersus naturam nostram. Atque
 hinc compertum esse potest, quæ sit causâ for-
 malis venenorum.

*De causâ materiali, efficiente, & finali vene-
 norum* Cap. XII.

S Equitur vt quæ sint aliæ venenorum causæ,
 & breuiter, & perspicuè videamus. Demo-
 critus quidem & Epicurus plerisque in locis præ-
 fertim apud Lucretium lib. 4. De natura fuerunt
 eius sententiæ, venenorum materiam esse cor-
 puscula asperis, & hatnatis, siue adūcis figuris
 prædita, sed huiusmodi antiqua sententia iam du-
 dū explosa fuit, & ab Arist. & aliis. quare dicēdū,
 venenorū duplicem esse materiam, alteram cō-
 munem, & vniuersalem; alteram immediatam
 & particularem. materia communis sunt ele-
 menta, ex quibus cū omnia mista componan-
 tur; non est dubitandum etiam ipsa venena com-
 poni. propria autem, & peculiaris materia tri-
 plex est, vapor, humor, siue succus, & pars terre-
 stris. quidquid enim veneni inuenitur, siue sit ab
 animalibus, siue à plantis, siue à mineralibus, si-
 tum est tanquam in propria materia, vel in va-
 pore, vel in humore, vel aliqua parte terrestri. De
 causâ efficiente venenorū Astrologi senserūt ef-
 se concursus siderum, & propterea quodlibet
 venenum alicui astro attribuerunt: & ducti sunt,

vt puto hac ratione, quia cùm vis ipsorum secreta sit, & sola experientia nobis cognita, necessariumque sit aliquam ipsis assignare causam, confugerunt ad cœlum, quod vniuersalis causa est. sed quod dicebat Picus Mirandul. 3. lib. contra Astrologos de peste, scilicet fieri nō posse, vt à causa diuina perniciosus effectus prodeat: id etiam fortasse dici posset & de venenis. Inter Theologos fuerunt, qui existimarunt venena producta esse à peccato Adæ. sed neque hæc opinio rationi consentanea est; quia antequam Adam peccauit serpens erat, qui ipsum seduxit. quare multo melius illi dixerunt, vt dixit diuus Basilius quinta homilia super Exodum, à Deo optimo producta esse venena eo tempore, quo omnia producta fuerunt. Medici verò & Philosophi venenorum nullam aliam causam efficientem cognoscunt, nisi naturam ipsam vniuersalem, quæ quæcunque potentia sit, solari calore tamquam proprio instrumento vtitur ad producenda omnia mista. inter quæ cùm etiam sint venena, iure statuendum est, ipsa quoque ab hac natura vniuersali medio caloris cœlestis, & solaris produci. De causa finali cùm loqueretur Plinius libro 2. cap. 23. dixit, venena non ob alium finem esse producta à natura, nisi vt homo constitutus in fame, tormentis, & ærumnis posset statim miserias omnes cum vita finire. sed nugæ impiæ sunt, & eius auctoris qui cùm nullam animæ immortalitæ cognouerit, facile potuit huiusmodi mōstra proferre. siquidē nūquam cōpertum est vel

Deum, vel Naturam mortē effectuum suorum intendisse: vt iure Arist. 2. Phisic. vehemēter damnari illos, qui dicebant mortem esse finem rerum. nam non potest esse finis naturæ, quia ab ipsa numquam intenditur. quare multo satius est dicere, venena duobus modis considerari posse. vel vt naturę nostrę inimica, & letalia; vel vt corpora naturalia. primo modo considerata nullum finem habent: & ratio est, quia quod perimant proficiscitur tantummodò à prauo vsu, & peruersa hominum voluntate, quemadmodum ferrum, & alia medicamenta occidunt homines, nõ alia ratione quàm quia malè vsurpantur. si autē cõsiderētur, vt sunt corpora naturalia sic habent fines suos, & quidem optimos, quia vt præclarissimè docuit D. Basilius, qui etiam fuit Medicus loco citato, sunt tres: vnus est, vtilitas artium. nam complures inueniuntur artes, quibus vtiliter inseruiunt huiusmodi venena, ars tinctoria, pictoria, sutoria, ars celandi, ars argentariorum, quæ omnes & aliæ complures vtuntur venenis ad sua opera aptè & integrè perficienda. Alius finis, seu vtilitas venenorum est, propter animalia multa, quæ victitant, & nutriuntur ijs, vt sturni, & capræ vescuntur cicuta, sues hyoscyamo, hirundines cantharidibus, coturnices elleboro. quare cùm his animalibus vtilia sint hæc venena, ea propter etiam producta sunt. Tertius finis est, quoniam non pauca sunt venena, quæ homini ipsi vtilia sunt ad depellēdos varios morbos; elleborus insaniam curat, aconitum scorpionis

onis morsus, hydrargyrum scabiem ferinam, & lepram, arsenicū valere in peste experientia probatum est. immo verò Gal. 5. Meth. cap. 6. vtitur pastillis Andronis, & Passionis aduersus sputum sanguinis qui cōflantur ex arsenico, & chalcantho. præterea quot sunt vlcera, quæ medicamētis venenatis sanantur? vt etiam venena propter hūc finem esse producta videantur. Sed hīc oritur breuis difficultas, qua ratione fieri possit, vt venena exitialia applicata nostro corpori siue intus, siue extra curēt morbū, & tamē corpus non offendant. nam videtur contrarium euenire debere, eo quia natura fracta à morbo debilis reddita multo facilius offendi potest à causis venenatis. fuerunt, qui vt hunc modū explicarent, dixerunt naturam multo robustiorem euadere, vbi contra duo venena insurgit, quàm vbi contra vnum tantum: & iccirco non esse mirū, si existente vno veneno in corpore profit aliud, quia natura toto conatu insurgit aduersus hos duos potentiss. hostes. Sed hæc pura infantia est, quia nemo est qui clarissimè non perspiciat multo difficilius esse aduersus duos, quàm aduersus vnum pugnare. quapropter dicendū puto, propter duas causas contingere, vt venenum adhibitum corpori venenato, & morbofo minimè offendant partes sanas, & curet morbū. Vna est, quæ medicamēta vbi in corpore humano reperiūt humores vitiosos, in eos agūt, atq; extrahūt vsq; quo ex toto sint superati, post quod deinde agunt etiā in humores vtilis: quod cognoscēs Hippocra-

tes dicere solebat in Aphorismis, corpora sana non esse medicamentis tractanda. quia hæc si nõ inueniant vitiosos humores, agunt in vtilis, atq; ita consumunt corpora: haud secus contingit & ipsis venenis, quæ si reperiant in corporibus nostris humores viciatos & venenatos, in eos totis viribus agunt, & consequenter dimittunt partes sanas. Cur autem venena agant in humores vitiosos, & venenatos, duæ sunt rationes. Vna secreta quedã antipathia, quæ est inter venena, & venena; quæ licet in hoc cõueniãt, vt sint deleteria, differũt tamẽ, & materia proxima, & qualitatibus, vt propter hoc dicendum sit, venena aggredi potius venenatas materias quàm sanas: quod etiam appositissimẽ dixit Plinius loquens de aconito, quandoq; inquit duo venena in corpore aduersus se pugnare, vt homo seruetur. alia ratio est, quia materia venenatæ sunt à natura corporis iã penè expugnata. siquidẽ vbi materia quæpiam est in corpore, facultates omnium membrorum insurgunt aduersus ipsam, & illam vincere conantur: quo fit vt huiusmodi materia iam ferè expugnata, facilè postmodum subijciatur actioni ipsorum venenorum, quæ cùm agant in id, quod facilius pati potest, & humores vitiosi sint huiusmodi, fit vt aduersus ipsos agant. Tertia & postrema causa, est, quoniam venena, quæ adhibentur vt remedia, duas partes habent, vnam vtilem, & contrariam humoribus vitiosis; alteram perniciosam, & naturæ inimicam: parte vtili quid faciunt venena? curant prædictis rati-
oni-

onibus ipsos morbos: calor natiuus, qui, vt dicebat Auicennas, est verus, & legitimus venenorum domator, euadit robustior, vtpote à vi & pugna prauorum humorũ liberatus: vbi autem & robustior, & confirmatior factus est, deinde summo vigore contendit aduersus partem venenatam & inimicam, & consequenter illam facilliter vincit. Sequitur modò, vt de differentiis venenorum agamus.

De differentiis venenorum Cap. XIII.

Postquam naturam, & causas venenorum tractauimus, exigit ordo vt differentias perquiramus quas commodè inueniemus, si proximum genus in suas & particulares species partiemur. Genus proximũ venenorũ, vt dictum est in definitione, est mistum non naturale: mista autè diuiduntur sua prima diuisione, vel in artificialia, vel in naturalia: artificialia appello, quæ arte aliqua componuntur. naturalia verò, quæ sponte naturæ absque vlllo humano artificio & fiunt, & administrantur. venena artificialia, aut sunt vapores, quemadmodũ fumus ille quo Franciscus Ordelaphus interficiebat omnes proximos illi. aut sunt succi, qualia sunt vina venenata, quale erat mel illud quo narrat Gal. ii. de simpl. medic. cap. i. perēptos esse duos imprudētes Medicos. vel sunt pulueres, vt est puluis Adamātis medicat^o, puluis argēti sublimati, & innumera alia venen. genera, quæ humana prauitas in pncipiè excogitauit. hæc autem oīa artificialia venena vel intrinsecus, vel extrinsecus administrantur. Naturalia autè vene-

na, vt scribit *Ælius Promotus*, sumūt suas differē-
 tias vel à materia, vel à quātitate, vel à qualitate,
 vel àpparatione, vel ab operatione. materia vene-
 norū naturaliū, vt ab hac incipiā, aut est in corpo-
 re humano vbi fit, aut extra corpus. in corpore
 humano fieri venena luculētissimè docuit Gal.
 6. de loc. affect. cap. 5. vbi & ex semine retento, &
 ex mēstruis venenū oriri apertè docet. extra nos
 materia venenorum est, aut in aere, aut in aqua,
 aut intra terram, aut supra. quæ in aere est, vel est
 in vniuersali, vel particulari. In vniuersali est tem-
 pore pestilentia. & hoc dico aliorum motus sen-
 tētia; siquidem in tractatione nostra de peste, p-
 bauimus, quòd tunc temporis aer verè venena-
 tus non fit. in aere particulari, est materia vene-
 norum in cauernis. nam ego vidi propè Romam
 specus multas, in quas siue homo, vel animal
 quodpiam ingrediatur illico interit: eo quòd ab
 aere venenato propter chalcantum, vt ego exi-
 stimo, statim animalia interimuntur. in syris, seu
 foueis frumentorum fit aer venenatus, quem si
 quis imprudens hauriat, subito interficitur. pos-
 sumus quoq; inter hæc recēdere aerem cubilium
 vbi carbones malè præparati incenduntur; vidi
 enim aliquos esse mortuos, qui imprudenter in
 huiusmodi aere obdormierāt. Fiunt quoq; vene-
 na in aqua, præsertim si in illa animalia venenata
 versantur, & intereunt. & est apud Arist. lib. de
 mirabil. auscul. & apud Vitruuium lib. 8. quòd re-
 periantur quedam aquarum naturalium genera,
 quæ potatæ ab hominibus, & irremediabiles mor-

Morbos, & necem inducunt. Intra terram fiunt venena mineralia, vt est arsenicū, chalcantum, auripigmentum; & gypsum. Supra terram verò sunt fungi, quorū multa pars solet esse letalis, vt dixerit Plinius quandoque integras familias esu fungorum fuisse extinctas. Adhæc sunt plantæ & animalia. in plantis quinque sunt quæ solent esse venena, flores scilicet, vt violarum quarundã albarum, quæ si imprudenter edantur, solent effectus similes venenis producere. fructus, vt poma mandragoræ quæ dicitur vulgari nomine bella dona. & vidi ego pueros pulchritudine horū pomorum allectos interiisse. sic etiam herba fabæ inversæ quâ Telephiū Matthiolus vocat. succi, vt opiū, succus lactuæ, cicuta, succus porri, si ad pōdus drachmarum trium, aut quatuor sumatur, & multo magis si plus. Semina, vt semē hyoscyami, cataputiæ, quod à Serapione vocatur derma. & demum radices, vt aconitum. Ab animalibus sumuntur quoque variæ differentiæ materiæ venenorum; quia vel venenata sunt secundum totum, vel secundū partes, vel secundū excremēta, vel secundum humores vtiles. Secundum se tota cantharides sunt venena. secundum partes vipera venenū habet in cauda & capite. pastinaca marina in summitate caudæ. secundū excremēta, fel leopardi, vrina muris. narrant etiam Rases & Albertus Magnus aliquos consueuisse sudore equi irati venenare cultellos, & sagittas. secundū partes vtiles, vt saliuā canis rabidi, saliuā viperæ, sanguis tauri, quo se se Themist. iugulasse scribunt.

oua aspidū sunt venena, vnde dicebat Isaias cap. 59. ouum aspidis qui ederit, morietur. præterea venena animalium solent quoque sumi ex ipsius sensibus eorum. quando quidem basiliscus si verum est, solo visu interimit. quidam item regulus sibilo necat. torpedo venenat tactu, quemadmodū & amphibæna serpens. atque hæ omnes differentia sunt, quæ accipiuntur à materia. A quãtitate autē capiuntur, quoniã alia venena interimunt minima, & ferè insensibili quantitate: alia paullo maiori: alia verò magna. insensibili quantitate necat illud quod nascitur in Nubia, de quo aliàs sum locutus: sic venenam scorpionis dicebat Galenus minimum esse quantitate, sed magnum virtute. maiori verò quantitate occidit opiū, maiori adhuc cicuta, maxima copia succus lactucæ. A qualitate capiuntur quoq; differentia, quoniam aliqua sunt calida, alia frigida, alia sicca; alia grauē odorem habent, alia sunt inodora: alia saporis sunt amari, vt opiū, alia acris, vt arsenicū, alia subdulcis vt cicuta, alia acidi vt chalcāthū: alia coloris sunt albi vt arsenicū, argētū sublimatū, alia crocei vt auripigmētū, alia nigri vt opium, alia viridis vt æs viride appellatum, & alia. Capiuntur differentia à præparatione, alia enim parantur vna forma, alia alia: nempe vt in puluere, vel in potu, vel in cibis, prout impuri, & nefandi homines ea solent præparare. sumuntur tandem differentia à modo operadi, quoniã alia interimūt dissoluēdo substātiã corporis humani, alia corrodēdo & putrefaciēdo, alia stupefaciēdo, & calo-

calorem natiuum strangulando, alia verò immodicè euacuando. atque hæc est series, & tabula omnium differentiarum venenorum.

Varia quæ circa considerationem venenorum occurrunt problemata. Cap. XIII.

Q Vinque hoc in loco pulcherrima problemata discutienda veniūt. primū, vtrum verum, sit cantharides toto corpore esse venenatas. Secundum, vtrum venenum vllum animalium possit esse frigidum. Tertium, cur sit quòd natura varios sapes in venenis fecit, cū Aristotel. dixerit, omnia ferè esse amara, atq; hoc prouidētia naturæ postulare videatur. Quartū erit, vtrum in corpore nostro possit venenum generari. Quintum, quæ sit ratio, propter quam in animalibus venenatis non generantur vermes; hoc enim solū inueni apud Senecā lib. 2. quæst. natur. cap. 31. vbi scribit animalia venenata non verminare; & id ex eo cognosci, quòd si tangerentur à fulmine statim incipiūt verminare, eo quia à fulmine deletur prorsus totū eorū venenum. Circa primum problema reperio aliquam difficultatem. nam Hipp. in lib. de natur. muliebr. & & in lib. de morb. mul. sapiūs vtēs cantharidibus cauet, vt auferantur capita, pedes, & alæ, atque hæc abijciantur: id quod etiam monuit in calce 4. lib. de rat. vict. acut. vbi docens quoddā medicamentū pro hydropicis, in quod ingrediūtur cantharides, præcipit vt abijciantur capita, pedes, & alæ, ex quib. facilè licet colligere, Hipp. voluisse nō in toto corpore venenū esse, sed dūtaxat in ca-

bus, alis, & pedibus sententiam hanc secutus est Aetius. Ex altera parte Dioscorides, & Plinius scribunt, alas esse alexipharmaca, & antidotos pro ijs qui corpora cantharidum sumpserunt, quasi venenum horum animalium potius in reliquo corpore, quam in alis positum sit. Galenus autem in de simpl. medic. scribit cum reliqui Medici abijcerent in medicamentis componendis extrema cantharidum, se se integras apponere consuevisse. & in lib. 4. de ratione victus acut. narrat quosdam secutos documentum Hippocratis, abiectionis alis, pedibus, & capite dedisse corpora cantharidum hydropicis, & eos occidisse: adeo ut facile intelligi possit, non paucam diuersitatem esse inter scriptores de veneno huius animalis. Ego postquam huiusmodi res nulla ratione determinari potest, quod venenum horum animalium, quemadmodum & aliorum sola experientia constat, sum huius sententiae, venenum esse in toto corpore: sed differentiam esse, quia extrema sunt & acriora, & magis exitialia, ac propterea forsitan Hippocratem praecipisse, ut haec abijcerentur. nam si experimento constat, corpora cantharidum extremis detruncata mortem inferre, minimè dubitandum est, secundum se tota venenum gestare. In secundo problemate non paucae etiam difficultates sunt. nam quidquid in animalibus est viuentibus calidum, sensu ipso apparet, & dicebat Auerr. 7. collect. calidum animalium actu esse, non tantummodo potentia, quia plantarum est tantummodo potentia. praeterea si frigidum venenum reperiretur

retur in animalibus, necessarium esset, vt esset in quarto gradu, quia non solum frigiditas quæ minus actiua est, verum etiã & caliditas opus est vt sit in quarto gradu, si debet interimere. iam verò qui fieri potest, vt putemus in animali viuo & calente reperiri posse frigus, quod in quarto gradu sit. ex altera parte nõ desunt auctoritates, & exēpla, quæ probāt in animalibus frigida venena reperiri. Gal. 4. Meth. cap. 3. manifestissimis verbis scribit scorpionis venenũ frigidum esse. idẽ 2. de loc. affect. in fine viperas frigidas esse asserit. Salamandram frigidã esse omnes ferè affirmāt: vnde Nicander & Serenus Medicus dixerũt, etiam præ frigiditate ipsam nõ cremari, quod tamẽ falsissimũ est. cùm à Gal. in lib. de cõp. med. secund. loc. habeantur medicamēta in quæ ingreditur salamandra cõbusta. præterea torpedo venenat sua frigiditate, quandoquidẽ nõ solum suo tactu, verum etiam per media retia stupefacere consuevit ipsos piscatores. vt his omnib. facilẽ intelligi possit etiã in animalibus viuētib. reperiri venena quæ frigida sunt: nisi etiã illud accederet, quod cū hac venena curentur antidotis calidis, certum signum esse potest, venena esse frigida. Pro dissolutione huius difficultatis dicendũ est, aliud esse animalia interimere veneno frigido; aliud esse interimere, & frigida esse. frigido veneno minime animalia possunt perimere: quia nulla in viuente corpore potest esse vsq; adeo insignis frigiditas quæ enecet. sed illud verũ est, posse animalia venenica vi interimere, & tamẽ frigida esse: sed

quod cōspicitur in animalibus prædictis, quæ frigida quidem sunt, sed non frigiditate interimunt, verùm alia vi. neq; valet, quòd aut curètur remedijs calefacientibus, aut quòd sequantur effectus frigidi, quia calefacientia adhibentur, quoniam euacuant & consumunt materiam venenatam: & si frigidi effectus apparent non est mirũ, quoniam etiam à calidis venenis fiunt tremores & rigores, vt dicebat Auic. 6. quarti. tract. 3. cap. 21. vbi inquit aduersus Rasem, ex veneno viperæ fieri effectus frigidus, quoniã ab eo strangulatur calor natiuus, quo strangulato deinceps apparent effectus frigidi. Erat tertium problema, cur natura non fecerit venena odoribus, & saporibus ingratis. nã etsi, vt ait Arist. 1. sect. probl. 42. multa sint venena grauibus odoribus, & saporibus prædita, sunt tamen & aliqua, quorum neq; sapor, neque odor ingratus est, vt est cicuta cuius sapor subdulcis, venenũ illud, quod Ephemerum & Colchicon vocatur, quo vsam esse Medeam scribũt, vsq; adeo gratum & iucundum est, vt dixerit Dioscorides, se se propterea diligenter eius descriptionẽ attulisse, ne voluptate illius homines tracti deciperentur. debebat autem natura si sollicita est salutis humanæ, ita efficere omnia venena, vt neq; ab eis decipi, neque delectari homines possent. Dicendum pro solutione, naturam minimè produxisse venena ad perniciẽ, sed tantummodò vel propter vsum artiũ, vel quia remedia sunt, vt iccirco iure non fuerit vsq; adeo sollicita, vt omnia venena ingratis odoribus, & saporibus produceret.

ceret. accedit & alia ratio quam attulit D. Basilius in 5. homilia supra Genesim, quòd natura dederit homini rationem, & discursum, cuius ductu possit optimè discernere vtilia ab inutilibus, letalia à salutiferis, & consequèter absq; adminiculo gustus, atq; odoratus se se à venenis tueri. Erat quartum problema, vtrum possint in corpore nostro venena perinde letalia generari, quemadmodum fiunt extra corpus. Gal. 6. de loc. affect. 5. manifestissimis verbis dixit semen retentū, & menstruas purgationes venenū euadere. sunt & multæ aliæ experientia, quæ hoc idem demonstrant: cōstat enim menstruatas mulieres venenare specula, segetes, vt dixerit Columella, mori omnes herbas si per hortū mulier inambulet, dū sibi menstrua profluunt. est quoq; & illud certissimum, quòd omnes hi qui aliquando concumbunt cum mulieribus menstruis laborantibus, letalissimos sæpè morbos cōtrahunt, sæpiùs autem leprosi euadunt: quo fit vt tempore Hesiodi atq; etiam apud Hebræos fuerit lege vetitum, ne viri in eodē balneo versarentur in quo mulieres menstruatæ, & ne cum ipsis habitarent, vt verissimum sit, quòd dixit Solinus, Plinius, & alij, sanguinē menstruū interdum euadere purum venenum. his rationibus facilè colligi potest, venena etiam in corporibus nostris generari. Sed ex altera parte, videtur à ratione alienum esse, vt in corpore nostro fiat venenum. nam si fieri debeat, cū auctor omniū sit calor, vel fiet à calore natiuo, vel à præternaturali. non à natiuo, quia hic semper auctor est vitæ

& salutis, nō autem veneni aut pernicipi, non itē à calore præternaturali, quia nihil agit supra potentiā propriam: vis autē veneni maior est quàm facultas, aut potētia caloris præternaturalis. ideo nō videtur rationi consentaneū, vt à calore præternaturali producatur. nec quidquā valet quod semen retentum putredinem venenatam concipiat: quoniā id si verum esset, quot sunt virgines, quot sunt homines, qui cū abstineāt ab vſu Venenis, tamen nullum detrimentū incurrunt: quia etiam si abundet semen, vſq; adeo benigna est illius materia, vt minimè credibile sit, cōverti posse in materiam veneficam. accedit etiā, si quandoq; nimis excreſcat copia feminis, naturam consueuisse illud expellere per nocturnas pollutiones, quibus fortasse tentatur vnus homo & non bruta, vt dicebat Arist. in probl. quia cū vnus homo copiosissimo semine abūdet, natura voluit vt copia expurgaretur per hanc viam, ne noceret: non autem caussa est, quam proposuit Arist. scilicet quòd vnus homo dormiat super dorsum & non bruta. Dicendum ergo pro huius difficultatis explicatione, venenū fieri in corpore nostro, duobus modis intelligi posse, vel quòd fiat verum venenum, vel quòd fiat res similis illi. fieri verū venenum propter antè dictas rationes absurdū est: fieri autem rem illi similem, est rationi consentaneum. atq; hoc pacto locutum esse Gal. 6. de loc. affect. facile videri potest, si Græcus contextus & non Latinus inspiciatur: siquidem verba Gal. ita sonant, qualitatem similem veneno generari in corpo-

corporibus nostris ex femine & spermate retentis. porrò hæc similitudo in tribus posita est; primum in celeritate mortis. quoniam equè citò interimuntur homines ab humoribus, qui generantur in corporibus nostris veneno similes, ac illi qui necantur à veneno letali. Gal. 3. epid. com. 3. tex. 75. disputans de quodam phrenetico, qui tertio die obierat, inquit illum nō interiisse propter phrenitim, sed propter prauos & letales humores, qui ita citò iugulant, quemadmodum letalia venena, nō copia, sed qualitate occidentia. in altero consistit similitudo, quoniam sicuti vera venena grauia symptomata adferunt, & dolores, & lipothymias, & dementias, & infinita alia: sic quoq; humores prauis in corpore nostro geniti, & similia, & maiora his inducunt. Tertio, consistit similitudo, quia sicuti venena vera corrumpunt & putrefaciunt corpus nostrum; haud secus etiã & humores huiusmodi corrodunt & corrumpunt vniuersum corpus: adeo vt perspicui possit magnam similitudinẽ esse inter humores prauos, qui fiunt sponte in corporibus nostris, & inter ipsamet venena. Erat quintum & postremum problema, cur sit, quod animalia venenosa non verminant, hoc est in ipsis non producuntur vermes, nam vt antea dixi, fuit sententia Sen. 2. nat. quæst. cap. 31. iccirco apparere non verminare huiusmodi animalia, quia postquam tacta sunt fulmine, incipiunt verminare: eo quia à fulmine deletur tota vis venefica. In hoc nouo problemate dicendum est propter duas causas in huiusmodi animalibus vene-

noſis non generari vermes. vna eſt, quia in ipſis
 deeſt materia apta generationi horū animalium.
 nā fiunt vermes animalium ex excrementis, & præ-
 fertim crudis & incōcoctis: in venenofis autē ani-
 malibus omnia excremēta ſunt & cocta, atq; etiā
 ea vi prædita, vt minimè poſſint eſſe apta genera-
 tionis animalium. atq; id probatur, quia excremēta
 animalium venenoforum non fœtent, immo verò
 vbi habitant ſerpentes, & vbi deponunt ſenectā,
 ſolet potius fragrantia quædā ſentiri quàm fœtor.
 Cur autē excrementa horum animalium non fœ-
 tent, eſt, quia nō ſunt voracia, tantum cibi ſumūt,
 quantum poſſunt concoquere, & ferè tota hieme
 latent ſine cibis, alia cauſſa eſt, quia cū vermes
 producātur à calore quodā cōmoderato & viuifi-
 fico, hæc animalia venenofa aut ſunt frigidiora,
 aut calidiora, quā vt poſſint in ipſis habere calorē
 viuificū. poſſumus his addere, in huiuſmodi ani-
 malibus, ſicuti eſt proprietas quædā inimica vitæ
 iam factæ: pari pacto ad eſſe aliā proprietatē ini-
 micā vitæ futuræ. Sed qui ſit, vt poſtquā hæc ani-
 malia fulmine tacta ſunt (ſi verum eſt) omnino
 à veneno liberētur: nā deberet potius contrarium
 euenire ex ſententia Senec. qui libro eodē cap. 53.
 loquens de gener. & vi fulminū, inquit ea præter
 alias mirādas operationes illud habere, vt in cor-
 poribus quæ ab ipſis tanguntur, relinquunt peſti-
 feram & letalem auram: idq; probat, tū quia vn-
 guenta & olea tacta à fulmine teterrimo odore
 afficiuntur, tum quia vinū ab eodem congelatū,
 vbi ad propriam & antiquam cōſiſtentiam redit,

si poteretur, dementat & exanimat homines. quasi perniciosissima & exitialissima vis sit quã relinquit fulmen in rebus tactis. hæc si vera sunt, quomodo verum est, venenum animalium extinguere à fulmine? Pro explicatione huiusmodi repetendum est memoria, quod aliàs dixi, scilicet venena eam habere naturã, vt in corporibus veneno priuatis exitiale damnum adferant: vbi autem venenum aliud reperiunt, illud potius oppugnãt contrarietate naturali quam habent inter se se venena. quare cùm fulmina propter sulphur, & alias graues partes ex quibus cõflantur, habeant in se vim venenosam, in ijs animalibus quæ prædita sunt veneno, contendunt aduersus illud, & expugnant: in alijs autem corporibus, in quibus simile venenum non reperiunt, suas vires venenosas relinquunt.

*Virum venenum à veneno extinguitur, &
alia quadam pulcherrima dubia.*

Cap. XV.

Rursum ex ijs quæ diximus, oritur altera dubitatio, an verũ sit, venenum à veneno extinguere. & ratio dubitationis est, quia Arist. 8. de hist. animal. cap. 29. (vbi multa præclara habet de animalibus venenum iaculantibus) scribit, si animal venenatum ederit aliud animal venenosum, multo exitialius euadere illius venenum, exempli gratia: si anguis edat scorpionẽ, inquit Aristoteles multo valentius euadere anguis venenum: quod quidem signũ est, venenum in corpore animalium non profligari ab alio veneno. & vt huic

Ecc v

tractationi finis imponatur, duo quoque addam problemata, ad prædictam speculationem pertinentia. Vnum est, cur sit quòd quemadmodum scribit Aristoteles loco citato, sues minimè omnium læduntur à scorpionibus. alterũ est, vtrũ, quemadmodum complura venena reperiuntur inimica homini: sic possit reperiri homo, qui sit alijs animalibus venenum, ita vt alia animalia interimat. Pro solutione prioris difficultatis dicendum est, magnũ discrimen esse inter venena animalium, & aliarum rerum: quia venena aliarũ rerum habet naturalem antipathiam & inter se, & cum venenis animalium. Ceterũ venena animalium, etsi in aliquibus inter se differũt, habent tamẽ hanc conuenientiã, quòd omnia sunt coniuncta calori viuenti & actuali, quo fit vt quemadmodum se se expugnãt cetera venena ob antipathiam: sic venena animalium ob huiusmodi similitudinem in se se cõuertuntur: & quia nutritum augetur semper à nutrimento, eapropter non est mirum, si venenum animalis nutriti alio animali venenato exitius & immanius euadit, quemadmodũ magnus Arist. docuit. Sic enim responderi etiam poterit: Cur sit, quòd si vipera cõmordeat viperã, non venenat, neq; scorpio scorpionẽ, quia propter hanc similitudinẽ caloris innati potius seruantur, & efficaciora euadũt, quàm vt lædantur. atq; sic huic difficultati satisfactũ sit. Cur autem sues non lædantur à morsu scorpionis, aut lædantur minus quàm alia, puto rationem esse, quia ipsorum coria ita crassa & dura sunt, vt non facile.

facile possit virus animalium illa permeare, & propterea si comorſi ingrediantur statim aquas, moriuntur, inquit Aristoteles: quia ab aqua molle factum corium facilius admittit vim pestiferam morſus. Sed dicet quis, si hoc verum est, deberent & elephantes, & boues magis esse liberi à scorpionibus quàm sues, & probatur, quia Arist. 5. de gener. anim. 3. loquens de pilis animalium, & comparas pilos suum pilis bouum, dicit pilos elephantis, & bouis esse tenuiores, quia coria eorum sunt densiora, quàm suum: & ideo excrementa quæ exeunt per densiores meatus, sunt tenuiora, quàm quæ per laxiores. Respondendum est ex Arist. 10. probl. 23. vbi quærens rationem, cur sues hieme pilos non amittunt; præter alias causas apponit & hæc, quòd calidissima animalia sint, & multam habeant pinguedinem circa ipsam cutim: quæ etiam causa esse potest, cur venena scorpionum non penetrent intima horum animalium, quia præterquam quòd sint calidissima, habent corium crassum, & subtus hoc gerunt multam pinguedinem, in qua facile extinguitur vis venenata scorpionum, antequàm ad cor penetret. Ad postremum dicendum est, id quod præclare nonnulli determinarunt, scilicet hominẽ, aut sanum esse, & inculpatum, aut aliqua mala valetudine præditum. homo sanus fieri non potest, vt alicui animali sit venenũ: & ratio est, quia huiusmodi homo medius est inter omnia animalia, ita vt temperatus iure vocet. sed homo aliqua graui, & peregrina infirmitate affectus, potest venenũ esse alijs animalibus,

vt dicit Auic. lib. 8. de animal. cap. 2. se vidisse hominem qui commorsus ab animalibus venenatis ea occidebat, ita vt quòd statim ac venenata animalia ipsum commordissent, protinus extinguerentur. quod quidem mea sentètia alia ratione fieri non potuit, nisi quòd corpus eius erat aliquo tabo, seu prauo humore infectum, ita vt animalia illum humorem gustantia illico obirèt. dicit enim Aristoteles loco citato saliuam hominis esse venenum cunctorum animalium: multo magis, dicit Gal. 3. de simpl. med. si saliuam illa sit hominis ieiuni, & malè affecti. sicut igitur saliuam est venenū alijs animalibus, pariter potest fieri, vt humor quidā saliuosus in toto corpore alicuius hominis generetur, qui non aliter interimat venenata animalia, atq; saliuam oris. Sed tempus est vt signorum tractationem aggrediamur.

De signis venenorum. Cap. XVI.

VEteres qui medicinam docuerūt tam Græci, quàm Arabes, diligentissimi omnes fuerunt, in docèdis omnibus causis, & signis venenorum: siquidem sine his in medicinam nihil sciri potest. insistens ergo & ego eorū vestigijs in tradendis his vtar ea diligētia, ne res vllæ necessariæ circa eadem à nobis omittantur. Signa venenorum, alia sunt quæ indicāt illa, antequam sumantur: alia quæ demonstrant, quo tempore sumantur: alia quæ docent, postquam sumpta sunt. hæc postrema sunt signa morborum venenosorum. & vel sunt particularia, vel vniuersalia. Vniuersalia vel sunt diagnostica, vel prognostica. quæ significant

ficant venena antequam sumantur, omnia sunt arcana quædam, quæ potius constant experientia quàm vlla ratione euidenti: eo quòd vbi venena porriguntur à nefarijs hominibus, ita occultantur, vt non possint facilè cognosci. Tria tamen signa ea produnt; vbi in mēsam apposita fuerint. Vnum, est cornu serpentis; quod si teneatur in mensa, quo tempore venena ibi sunt, dicunt secreta quadam naturæ conditione protinus sudare. vtrum autem hoc fiat vel antipathia naturali, vel quia vapores venenati cornu attingētes condensentur in sudorem, non admodum refert vt disputem. aliud, est aurichalcū, ex quo si fiant vasa & teneantur in mēsa, vbi venena eo deportantur, dicunt illa varios statim colores contrahere. Tertium, est sinaragdus, qui si habeatur in manibus, & offerātur venena, statim viriditatem propriam amittit, & alium colorem acquirit. hæc tria sunt quæ solēt Medici proponere ad cognoscenda venena occultata, priusquam sumantur. Vt autem cognoscātur venena animalium venenosorum, priusquam homines ab ipsis percutiantur, signa tantum capiuntur ex adspectu, odoratu, & locis. adspectu, quoniam si horrenda & peregrinæ formæ animalium videantur, semper suspicandum est de veneno. pariter, vbi graues odores ex animalibus spirant, semper timendū est, vim aliquam veneni ipsis inesse: demum, perspicienda sunt loca, quia vbi sunt cauernæ & antra inaccessibilia, significatur ibi posse esse animalia praua & venenosa. narrat Ælius Promotus & plerique

alij, esse quãsdã arbores sub quibus animalia venenosa habitare delectantur, vt sunt pinus, picea, quercus, cupressus, nux, buxus, & huiusmodi alia: ideo vbi videbuntur huiusmodi arbores; & sub his animalia reptare sentiantur, semper suspicandum est, ea animalia venenata esse. atq; hæc sunt signa venenorum, priusquam corpus humanum ingrediantur. Quo tempore sumuntur venena, habentur quoque & alia signa, in quibus debent Medici diligentes esse, & hæc sumuntur ex odoratu, gustu, tactu, & visu. Ex odoratu, quia si sit cibus grauis alicuius & tetri odoris timendum est de veneno: pariter si sit ingrati & peregrini saporis. à tactu capiuntur signa, quia si cibo assumpto, aut potu, statim appareant rosiones, tormina doloris, verendum est venenũ esse hauustum: & eo magis si color cibi, aut potus fuerit vel albus, vel luteus, vel niger, vel rubeus. Postquam autẽ accepta sunt venena, sunt quadam signa proposita nobis à Gal. 6. de loc. affect. 5. vbi disputans, vtrum possint certa signa haberi venenorũ assumptorum, inquit hæc esse, quotiescumque homo sano corpore, sanæ mentis, temperans in victu, absq; vllis prauis humoribus repente moritur: & præsertim, si post mortem eius cadauer aut liuidum, aut nigrum, aut rubris, & varijs maculis conspersum fiat. aliud signum propositum à nonnullis est, & præsertim à Plinio lib. 2. cap. 63. vbi etiã locutus est de caussa finali venenorũ, cadauera interemptorum veneno non tentari neque à feris, neq; ab auibus: cuius ratio est, quia venena siue calida,

calida, siue frigida sint, congelant & exsiccant dulcem illam humiditatem, qua feræ delectatæ solēt prosequi cadauera. nisi etiam dicamus à cadaueribus exire quosdam prauos & insuaues halitus, qui cùm sentiantur à feris & auibus, fugiuntur; veluti & illa loca auerna quæ prauas exhalationes spirant. sed hæc Galeni, & aliorū signa pertinent tantum ad defunctos veneno. Quibus indicatur morbi venenosi, multa signa proponuntur ab Aetio lib. 17. cap. 47. multa quoq; & ab Aui-cenna, & ab Ælio Promoto. hæc autem omnia nihil aliud sunt, nisi effectus quidam, qui contingunt hominibus corpore & mente sanis post, acceptum cibum & potum. sunt autem hæc syncope, palpitatio cordis, vomitus prauus, reiectio sanguinis tetri, singultus, tremor, stupor, impedimentum vrinæ, excretiones rerum frigidarum, pulsus defectio, feruor totius corporis, frigus, maculæ variæ circa corpus, tumor, apparitio papularum, mordicatio ventriculi, rosiones intestinorū, dolores, quos dicit Gal. 6. in 6. epid. com. 5. malignos. hæc sunt signa, quæ demonstrant morbos factos à venenis deleterijs ore acceptis. Ceterum venena quæ ab animalibus eiaculantur, alijs indicijs solent cognosci. nam huiusmodi animalia, vt optimè docuit Promotus, venenum inferunt aut morsu, aut aculeo, aut sputo, seu saliuâ; quodcumq; enim animal venenosum fuerit ex nobis cognitivno horum modorum necessario venenat. quatuor autē signa huiusmodi venenorum inuenio apud Gal. in lib. de cib. bon. & mal. suc.

cap. i. vnum, est mortificatio partis percussæ. alterum, est putrefactio. tertiū, inflammatio. quartum, dolor. vbi enim hæc signa apparēt post percussionem, vel morsum illatum, statim habendus est affectus pro venenoso, maximè, si præter hæc appareant aliqua ex ijs, quæ venena ore accepta consequuntur. atque hæc signa vniuersalia sunt. Particularia verò, vel indicāt genera subalterna, vel species specialissimas: de postremis tractabo in particularium tractatione. nūc videamus tantum ea signa, quæ indicant genera venenorum subalterna. imprimis si venena illata vel accepta, fuerint ex ijs quæ proprietate sola interimūt, vt dicit Auicennas, cognoscuntur, quia statim cadit pulsus, virtus deficit, accedunt palpitationes & syncope absq; omni alio penè signo. Si autē sint ex ijs, quæ non solum proprietate, sed etiā manifesta qualitate interficiunt, aut sunt calida aut frigida, aut sicca, aut putrefactiua. si sint calida & ea inflammatiua, cuiusmodi est euphorbiū, cognoscuntur facillimè, quoniam statim aderit summū faucium incendium, rubor ingens vniuersi corporis, & præsertim vultus, faucium, sitis inextinguibilis. si calida sint corrosiua, præter signa prædicta, adest corrosio oris, ventriculi lancinatio, tormenta intestinorum, excretiones sanguinea, & ore, & aluo, & vesica. Ceterum si frigida venena sint, vt est opium, cicuta, scribit Gal. 8. de plac. Hipp. & Plat. 7. vbi frige factum corpus est à veneno, statim amittit sensum arteriarum, nervorum, & musculorū & si viderit aliquis apud Platonem

tonem in Phædone, quæ post epotam cicurâ Socrati contigerunt; primum, impotentia quædam mouendi crura. deinde refrigeratio, adeo vt inter præcipua frigidi veneni signa sit stupor, seu immobilitas, frigiditas, & somnus ferè inexcitabilis: adest etiam in nonnullis dementia quædam, vt in ijs qui sumpserunt mandragoram, vel altercum. si venenum sit siccum, vt est calx, cognoscitur & siccitate oris, & siti. vnde qui perculsi sunt à dipsade serpente, inter alia vexantur siti incredibili, propter siccitatem illius veneni. Si venenum sit ex genere strangulantium, vt est gypsus, vt sunt fungi, cognoscitur, quia statim spiritus impeditur. Sed si venenū putrefactorium sit, febre putrida, egestionibus, sudoribus, & exeremētis valde fœtentibus cognoscitur. atq; tot sunt vniuersalia signa diagnostica. Prognostica autem pauca sunt; quia vel letalia, aut salutaria sunt: letalia hæc sunt, si venenum ex corpore nullo modo exeat, neq; per vomitum, neq; per aluum, neq; alia ratione: si accidentia perseuerent & augeantur: si remedia nullum fructum adferant, spes omnino nulla est, & mors propinqua, quotiescunq; syncope perdurat, refrigeratur corpus, sudores frigidi sunt, pulsus deficit, oculi sursum contorquentur. nam scribit Arist. 4. probl. i. eos qui morituri sunt citò oculos conuertere sursum, eo quòd calor expirans, & exiens per partes superiores eiusmodi partes attollit. Sed hæc ratio valeat quantum potest. Signa verò salutaria sunt, si venenum exierit vel vomitu, vel secessu, vel si non exeat, sa-

lutare tamen erit, si accidentia omnia remittantur, & remedia adhibita aliquem fructum adferant. Sed video dicturū aliquem; Si venena è corpore non exeant, cum eius naturæ sint, vt numquam à calore natiuo superari possint, quomodo fieri potest, vt accidētia eorum remittantur? potest hoc cōtingere propter duas caussas: propter vnā, quia ab antidoto facta sit vis mortifera veneni, & quod remansit, purum sit excrementum & iners; propter aliam rationem potest hoc fieri, quòd venenū à facultatibus naturalibus cuiusq; membri præsertim cordis amandetur in aliquam partem longinquam & ignobilem, vbi tandem sponte consumatur, aut saltem remaneat inefficax & innoxium. vel potest venenum amandatū à partibus nobilibus cōmisceri excrementis, atq; ita paullo post, aut etiā longo post tempore exire. sat est numquam posse permutari, & vinci ab ipsa natura. Atq; hæc de venenorum signis dicta sufficiant.

De præseruatione à venenis per victus rationem. Cap. xvii.

P Arum sanè utilis esset hæc nostra longā speculationi, nisi cognosceretur ratio euitandi detrimenta venenorū: quæ in duobus potissimū collocata est, in vno, vt diligenter præseruentur corpora à venenis: in altero, vt si forte fortuna corpus humanum sit veneno percussum, à malo & ab imminente nece vindicetur. Præseruationis ratio duo adhuc capita habet. Vnum, vt caueatur, ne venenum corpus ingrediatur: alterum est, ne
vene-

venenum ingrediēs corpus perturbationem, aut noxam vllam inferat. primum cōsistit in optima rerum nō naturalium administratione; alterum verò in vsu aliquorum remediorum. Quoad primum, in effugiendis venenis illud est procurandum, vt circa aerem summa custodia habeatur, vt scilicet fugiatur aer pestilēs & venenatus, fugiantur speluncæ, antra, syri seu foueæ frumēti, montes. nam circa hæc omnia loca solere habitare venenata animalia, & Nicander & experientia docet. sic etiam fugiendus est aer cubilium, vbi carbones sint incensi, vbi suspicio sit suffumigiorum venenosorum, neq; spectandi, neq; contractandi sunt serpentes, bufones, rubetæ, scorpiones. Ceterum, quia interdum contingere solet vt homines cogantur habitare, aut versari in ijs locis in quibus possunt vel esse, vel fuisse animalia venenata, Nicander, & Dioscorides tria docuerunt, vt ab his locis fugari possint huiusmodi animalia. Vnum est, vt fiant suffitus ex rebus accommodatis, vt esset cornu cerui, damæ, bitumē, lapis gagaris, & alia. galbanum, & cedrū laudauit Virgilius hūcin vsu. alterum documentū est, vt sternantur super hæc loca herbæ huiusmodi animalibus inimicæ, vt est organū, serpyllum, solanū, abrotonū, asphodelus. huiusmodi enim herbæ & aliæ ea vi pollent vt, si substernantur, animalia venenata abigant. Tertiū est, vt corpora hominū, aut ipsa loca vnguentis accommodatis illinantur. multa enim proponit vnguenta Nicander & Aetius, & inter alia vnguentum rosatum. nam cūm odores

sint, vt dicebat Aristoteles, exhalationes quædã sicca & calidæ, proculdubio inimicę sunt serpentibus, qui maiori ex parte frigidi sunt. circa somnum prouidendum est, vt numquam dormiatur, neq; in locis huiusmodi, nec sub vlla arbore, sub qua solent serpentes habitare, aut à qua exhalationes pestiferæ & venenatæ manât: cuiusmodi dixit esse buxum, nucem, piceam, cupressum. vitanda etiam est omnis ambulatio in huiusmodi locis. & quia experientia compertum est aliquos in balneis fuisse veneno extinctos, qui timēt venena, cauere ab his debent tum naturalibus, tum artificialibus. circa vestimenta debet quoq; diligentia adhiberi, vt cōtinuo tractentur à fidelibus personis. semper diligenter mudentur, nec teneantur in locis, vbi vel scorpiones, vel similia possint morari. & aliquãdo ego curauitictum à scorpione, qui in indusio repertus fuit. in coitu quoq; diligentia adhibenda, vt fugiantur mulieres quo tempore menstruatæ sunt. illud enim compertū est, posse homines huiusmodi vsu veneris venenari: & est inter alia exemplū antiquum de Calphurnio Bestia, qui coitu vxores venenabat, vt diues fieret. vnde rumor erat Romæ, Calphurniū digito interficere vxores. Nec minor diligentia adhibenda est, circa reliquam victus rationem. nam alia circa cibos & potus, alia circa instrumenta, alia circa ipsos ministros obseruanda sunt. Circa cibum & potū, in primis summa diligentia habenda est: circa ciborū genera: deinde, circa præparaciones, tū circa odores & sapores, postremo,

circa

circa tempus & modū. Circa genera, debet ille
 qui timet venena abstinere ab vsu eorum ciborū,
 qui & suapte natura, & prauorum hominum ar-
 te venenosi fieri solent, vt sunt carnes suffocatae,
 putridae, fructuum genera rancida, vt nucū, nu-
 cleorum pini; à ranis potissimū abstinendum.
 & puto forsan hac ratione veteres nō consueuis-
 se edere ranas, quòd ex his animalibus aliqua sæ-
 pe venenata sint. pariter ab anguillis abstinendū,
 quando quidem solent huiusmodi pisces commi-
 sceri facilliter anguibus, & consequēter venenari.
 Inter herbas etiā aliqua sunt, quae fugiendae erūt;
 quippe quas soleant venenata animalia coinqui-
 nare, cuiusmodi est ocimum quo & generantur,
 & nutriuntur, & delectātur scorpiones. fenicu-
 lus etiā huius generis est. serpētes enim vbi exeūt
 è latebris cum habeāt oculos obductos quadam
 vligine, docti sunt à natura, vt affricent oculos
 ipsi fœniculo, quo fit vt quemadmodū ipsi sani-
 tatem consequūtur ab illa herba, ita quoq; vene-
 num indāt: & puto hoc esse illud fœniculi genus
 quod Florentini appellant baccatum, atq; pro vene-
 nato habent. à fungis abstinendum est, scimus
 enim Claudium Imperatorem ab Agrippina bo-
 lēto fungo venenatum. debent quoq; qui vene-
 na metuunt prudentes esse in fructibus gustan-
 dis, vt non gustent eos fructus quos numquā vi-
 derint. nam sunt quaedam poma, quae vti oculis
 placent, sic perniciosa & letalia sunt: vt dicebam
 de fructu mandragorae. à succis herbarū aliquan-
 tum cauendum, vt à succo lactucae, porri. nam di-

cit Plin lib. 19 cap. 6. Melam quendam equestris ordinis virū acceptis succi porri drachmis tribus statim sine dolore exspirasse. aquam frigidam, & vinum frigidum præsertim corporibus calefactis venenum esse, certa experientia cōstat. sanguine animalium imprudenter non est vtendum, quia non solum in ipsis faciliter potest venenū occultari, verū etiam sanguis quorundam, vt tauro- rum, suapte natura venenum est. eadem penè solertia vtendum erit in adhibendis cibus vario modo paratis. quandoquidē scelesti facilè occultant venena huiusmodi edulij: eapropter abstinendum erit ab intinctu, à pastitijs, à tortis, ab omni pultis genere, & potiùs vtendū erit carnibus assis quàm elixis. quandoquidē difficillimum est venenare carnes assas, eo quòd vbi igne torrentur, consumuntur venena, præterquā quòd non possunt ipsis facilè commisceri: secus autē est de elixis. eapropter ab his quantum fieri poterit abstinendum erit illis qui timēt venena, & multo satius erit vno, vel altero genere cibi vti, quàm varijs & diuersis. peregrini omnes odores, & sapes in cibus suspecti habendi sunt, eo quòd vbi externa, & rara qualitas apparet in cibus suspiciōē inducere potest, ne facta sit ad occultandum venenum. Quare cibi aut albidiores, aut rubri, aut lutei, aut virides fugiendi erunt: sic qui habēt sapes aliquos insignes & peregrinos, vt qui sunt nimium amari, nimium acidi, nimium acres, nimium salsi. De tempore edendi & bibendi illud est omnium documentum, vt qui timent vene-
na,

na, nunquam cibum aut potum sumant tempore magnæ famis, vel sitis, præsertim cibum in quo possit esse veneni suspicio. ratio est, quia tunc cibi & potus ingenti aviditate hauriuntur, vt facile sit imprudenter simul haurire venenum: accedit etiam quòd viscera famelica attrahunt avidissimè huiusmodi cibum. & quod dicebat Auicennas, cum hoc tempore venæ sint exinanitæ, facillè eas permeat venenum: quemadmodum vbi corpus pastum est, & venæ plenæ, nõ ita aditus patet veneno. qua etiam ratione impulsus Nicander, præcepit, vt illi qui versari debent in locis, vbi sunt animalia venefica, numquã sint ieiuni, sed semper pasti. Modus verò cui etiã attendere oportet, est, vt quo tempore sumitur cibus, illi qui timent, numquã affatim cū impetu cibū, aut potū deuorent, sed prius aliquo tēpore in ore detineant, & mandendo huc atq; illuc vertant: sic enim potest discerni, numquid cibus vlla qualitate venenata sit affectus. propter quod cõmune præceptū est Auicennæ, vt semper priusquã edatur, aut bibatur, diligēter os aqua pura abluatur: sic enim potest deinde omnis qualitas venenata facilius discerni, & percipi. Aliud meū documentū hac in re est, vt qui suspicatur venenū, dum potat siue ius, siue vinum semper ad minus quartam partē rei potæ relinquat in fundo, & hoc didici auctoritate scriptorū, & ratione. auctoritate quidem, quia Seneca lib. 6. Controu. cap. 4. proponit exemplū cuiusdam mariti, qui eodem poculo venenaue-
rat vxorem, quod ipse hauferat. nam cum prior

ille potasset, quod erat in fundo dedit vxori, atq;
 ita ipso incolumi vxor extincta est. ratione etiam
 hoc didici, quia maior pars venenorum, quæ ore
 fumuntur, aut est succus, aut puluis, quæ omnia
 corpora grauiasunt; & cum non possint optimè
 misceri, facillè fundum petunt. In instrumentis
 ciborum, & potuum debet quoq; magna cura &
 studium poni, in primis vasa semper habeantur
 munda & deterfa, præsertim figulina. nam, vt scri-
 bit Vitruuius lib. 8. veteres cum haberent mensas
 argenteas, stanneas, & figulinas, his postremis vti
 maluerunt quàm alijs: tum quia sua natura sunt
 salubriora, tum quia minus possunt infici. si ha-
 beri possint vasa illa murrhina à Latinis vocata,
 à nostris porcellana dicta, optima sunt; quia facta
 sunt cum aceto, & corticibus ouorū, vt iure exi-
 stimentur aduersus venena magnam vim habe-
 re. Cornu cerui putatur etiam maximè valere ad
 auertēda venena. & narrat Ælianus lib. 4. de ani-
 mal. cōsueuisse Reges Indorum potare cornibus
 asini Indici, quòd experientia didicissent, illud &
 aduersus plerosq; graues morbos, & aduersus ve-
 nena mirificè valere: immo verò sum huius sen-
 tentiæ, ferè omnia cornua animalium vim aliquã
 habere aduersus venena. & forsan veteres in vsu
 habuerunt propter hãc causam potare cornibus
 animalium. vnde apud Græcos dicitur temperari
 vinum *κεράνυδαί, διὰ τὸ κέρατος*, hoc est, à cornu.
 Præterea debet diligētia adhiberi, ne vasa tracten-
 tur à suspectis hominibus, neq; teneantur in lo-
 cis, vbi suspicio sit animalium venenatorum. nam
 serpen-

serpentes omnes delectantur vino, & facile ingrediuntur vasa, vbi sit vinum, quod postmodum venenant. narrat Nicol. Florent. Florentiæ in monasterio Eremitanorum tempore suo multos Monachos fuisse peremptos ex potu vini, in quo fuerat extinctus araneus pestifer, ob negligentiam eorum, qui curam habebant vasorum vinariorum. & quæ dico de his instrumentis, idem etiã dicendum & de omnibus alijs. prauitas enim hominum vsq; adeo insignis est, vt necandi innumeros modos inuenerit. lubet vnũ narrare, Cresias auctor antiquissimus in libro de rebus Persicis scribit quandam mulierem Statiram vocatam maximè semper timuisse venenum, & omni diligentia vsam, vt illud euitaret, factum tamen vt quædam alia mulier eã hoc modo venenaret; cultelli partem alteram tantum veneno affecit, & deinde coram Statira diuisit auiculam paruam coctam, & qua parte auis tacta fuerat à veneno cultelli, oblata Statiræ, illico eam extinxit, cum interim qua parte auis non fuerat tacta à veneno, nullum detrimentum ipsi ministranti detulerit. quare qui timent venena, non permittant, vt carnes sibi ab alijs incidantur & offerantur. pari pacto debet diligentia adhiberi circa ministros, vt eligantur & coqui, & pocillatores fideles & probati, neque vnus habeatur, sed plures. nã difficilius est, vt plures simul conspirent aduersus vitam alicuius quàm vnus. ministri etiã debebunt prius gustare omnes dapes, & aduertendum dum gustant, num mutentur ore, aut oculis. nam ex his quoq; deprehendi

potest venenum. vidi quosdam magnates curare, vt ministri frusto panis tangant dapes appositas, & deinde modicum panis gustent, vana ceremonia est, solū ad pompam inferuire potest. meliūs autem aliquo antè tempore prægustarentur ipsæ dapes, & gustātis facies diligenter attenderetur. quare nō debent etiam qui timent venenum ita apud quosuis edere, aut potare; vnicuiq; enim salutem cōcredere haud tutum est. Atq; hæc prima ratio est præcauendi à venenis.

De præseruatione à venenis per medicamenta. Cap. XVIII.

Alia ratio præseruationis, & forsā nobilior ea est, quæ posita est in vsu eorū remediōrum, quæ ita præparāt corpus hominum, vt à venenis minimè lædantur, siue intus sumantur, siue extrinsecus inferantur. sunt autem hæc remedia partim simplicia, partim cōposita. simplicia rursum aut externa sunt, aut interna. externa sunt ea, quæ gestata tuentur corpus à nocuentis venenorum. de his loquens Albertus Magnus scribit, smaragdum, adamantem, topasium, si continuò gestentur, ita vt carnes tangant, efficere, ne venena vlla offendant. sed vt liberè dicā, paucam fidem in his casibus soleo adhibere his externis remedijs: multo autem efficaciora existimaui ea quæ ingrediuntur corpora. sunt autem hæc propè infinita ab auctōribus nobis proposita potiora autem videntur, lapis ille Bezoar vocatus, qui nascitur in ventre cuiusdam animalis cornigeri, & ab omnibus efficacissimum remedium existimatur

matur aduersus venena, bolus armena, terra sigillata inter præcipua numeratur. vincetoxicum vocatum efficacissimum est, raphanus, zedoaria, dictamnium Cretense, scordeum, allium. sed præ ceteris inuenio tria magnopere commendata in hunc usum: vnum est rutha, aliud est citrium, tam fructus quam semen, tertium est cydonium malum. De ruta scribit Athenæus lib. 3. Dipnosoph. Archelaum quendam regem Ponti consueuisse populos suos veneno interimere, atque ob id eos edoctos consueuisse priusquam exiret domo semper rutham edere, atque ita se defendisse à tyranni crudelitate. refert idem de citrijs experientia probatum esse, homines fuisse venenatos, atque ex ijs fuisse seruatos, qui prius ederant citrium: pariter de cydonio narrat, venenum mistum ipsi vires suas amittere, vt non immerito & à Theophrasto, & à posterioribus magnopere aduersus venena commendentur, rutha citrium, & cydonium. Vfus autem horum omnium varius est, quia interdum exhibentur in puluere cum vino, interdum fiunt confectiones & electuaria, interdum succo & liquore præbetur. illud autem commune est, vt si debeant prodesse, vsurpentur semper ante alios cibos. Ceterum composita medicamenta tot ferè sunt, quot scriptores habemus: immo multo plura. quia Medici Regum & Imperatorum antiqui, vt inseruirent, & adularentur suis dominis, in nulla re magis fuerunt solliciti, quam vt eos à venenis tutos reddere profiterentur. prima compositio, & omnium vulgatissima est illa, quæ componitur ex nucibus, sicibus sic-

cis, & folijs ruthæ, cui sunt qui addunt salem, alij
 verò addunt castaneas, vt Auenzoar, & certè ma-
 gnopere miratus sum sæpe, quomodo Mithrida-
 tes ille Rex huiusmodi compositionem tãti æsti-
 mauerit, vt in capsula pretiosissima eam seruarit.
 siquidem, vt videre est, vilis admodũ & trita est.
 pillulæ illæ Ruffi, quæ componũtur aduersus pe-
 stem mirificè etiam valèt ad præseruandum à ve-
 nenis: sed omniũ maximè prodesse putatur Atha-
 nasia, sic dicta quod homines reddat immorta-
 les; Mithridatum, Theriacæ omnes.

Dubia circa præseruationem. Cap. XIX.

Ceterũ de ijs omnibus remedijs quæ iuuãt
 ad præseruandum à perniciẽ venenorũ, tria
 breuiter à nobis vidẽda sunt. Vnum erit, an con-
 ueniant, deinde, qua mensura, & quo tempore
 cõueniant. circa primum quæstio est, & auorum
 nostrorum temporibus, & nunc etiam magno-
 pere disputata, nimirũ an corpora sana vt defen-
 dantur à venenis, vti debeãt huiusmodi remedijs,
 quæ & alexipharmaca & alexeteria dicuntur. ex
 vna parte est Galeni auctoritas, qui lib. 5. de simpl.
 med. cap. 18. scribit dicta medicamẽta esse media
 inter venena & inter corpora. ac propterea sicuti
 profunt venenis: pari pacto obesse corporibus
 sanis, vt ex hoc loco facilè intelligi possit, Galenũ
 damnasse vsũ horum remediorũ in præserua-
 tione à venenis. cur enim ijs remedijs præseruen-
 tur corpora sana, quæ sibi nõ conueniunt? Auer-
 roes tum in libro suo de Theriaca, tum lib. 5. col-
 lect. cap. 23. tria memoria digna nobis reliquit.

vnum

vnum est, quòd dum refert hanc sententiam Galeni, ei nō subscribit, quin potius diuersum quiddā loquitur, quasi dixerit Galenus, alexeteria esse media inter medicamēta & venena. vnde autem hac in re fefellerit, ego diuinare non possum. Alterum est, quod dicit alexeteria, seu, vt ipse loquitur, remedia bezoartica minimè esse media inter medicamenta & venena: (eo quia medium & extremum cūm sint eiusdem generis, similia sunt) sed potius cōtraria esse ipsis venenis, & propter ea minimè media esse vocanda. Tertiū quod scribit, est, medicamenta bezoartica duas operationes habere, alteram vtilem, alteram verò perniciosam: vtilem facere, quotiescumq; exhibentur corporibus venenatis: perniciem autem adferre vbiq; præbentur corporibus sanis: ita vt Auer. sentire videatur, alexeteria seu pharmāca bezoartica minimè conuenire sanis. excipit tamē semen citri, quasi hoc vnū inter tot remedia possit à sanis corporibus vsurpari. ex altera parte est auctoritas Galeni qui libro de Theriac. ad Pis. 16. scribit Theriacæ vsū præstantissimum esse ad tuendū corpora sana à facultate venenorū. præterea lib. 1. de antid. 16. proponit Theriacā Democratis, qui inter præcipuas vtilitates quas refert compositionem eam præstare, recenset & hāc vt tueatur eos omnes qui metuunt venena. hi autem proculdubio sunt homines sani. Adhæc Aetius, Auicennas in libro de viribus cordis, & ferè omnes alij videntur in hoc conuenire, vt huiusmodi remedia maximè congruant corporibus sanis, vt defendan-

tur à venenorum iniurijs. est quoq; experientia quotidiana, quoniam videmus homines sanos impunè alexeterijs vti tam simplicibus, quàm cōpositis. Pro solutione huius vtilissimæ difficultatis reducenda ad memoriam, quæ scripta sunt ab Auer. loco citato, scilicet alexeteria esse diuersorum generum; quoniam aliqua sunt, quæ iuuant cōtraria qualitate: vt frigida in calidis venenis, & calida in frigidis. alia sunt quæ iuuant attrahendo venena, vt caro scorpionis affricata vulnere proprio attrahit in se venenum. alia verò sunt quæ iuuant à tota sui substantia, & hæc vel iuuant, quoniam alterant vt dicebat Galenus ipsa venena, vel quia expellūt, vel quia corpus & præcipuè cor ita preparant, & corroborant, vt venenis maximè resistant. iam verò de remedijs, vel secundū qualitatem agentibus, vel attrahentibus, certum est hæc vsurpanda non esse, nisi vbi iam venenū in corpore est, & de his nulla est dubitatio. De alijs autem quæ à tota substantia profunt, sic definiendum; scilicet ea quæ alterant venenum, minimè conuenire sanis corporibus: ratio est, quia hæc omnia, aut ipsissima venena sunt, aut saltem magnas partes venenosas habent, vt si venena non reperiant, proculdubio ipsa venenent: huiusmodi autem est inter alia caro viperina, vinum viperinum. nam est certa omnium sententia & præsertim Galeni, carnem viperæ, & vinū viperinū magnam vtilitatē præstare tū leprosis, tū venenatis. & exemplum est apud Porphyrium 4. de abstinen. ab animal. vbi scribit seruū quendam Crateri

Crateri Medici dum laboraret lepra immanissima, ita vt carnes ab ossibus abscederēt, potato vino in quo extincta erat vipera, statim conualuisse. sed & carnem viperæ & vinū ipsius si sanis exhibeatur, compertum est plurimum nocere: ob quod summo iure Dioscorides monuit, vt magna diligentia adhibeatur in cōseruandis vasis vinarijs à viperis, quasi vinū in quo extincta sit vipera, si potetur à sano, ipsum venenū euadat. Ceterum remedia alexipharmaca, quæ iuuant præparando corpus, & ipsum roborando, cōueniunt pro sanis, eo quòd hæc omnia aut nihil, aut exiguum in se possidēt veneni. igitur quæ corroborant, & conueniunt sanis corporibus alexeteria, sunt bolus armena, smaragdus, semen citri. & miror quare Auerroes adnumerauerit inter hæc dūtaxat semē citri, cū sint complura etiam alia alexeteria, quæ sanis conueniunt.

Virum Theriaca conueniat sanis, & vinum viperinum. Cap. XX.

Sed licet res hæc hactenus manifesta videatur, dubitatur tamē de nonnullis compositis alexeterijs, & inter alia de Theriaca, vtrū sanis in præseruatione conueniat. Auer. in libro de Theriac. disputans aduersus Auicē. qui dixit theriacā roborare cor, & cōseruare calorem natium, tribus rationibus conatur probare eā minimē conuenire. Prima, est quòd p̄ theriacā homines nihil à veneno patiātur, quo fit, vt videātur similes fieri ipsi veneno: si ergo theriaca facit homines similes ve

neno, non videtur vlllo pacto sanis corporibus
 conuenire. Alia est, theriacam attrahere venenū,
 sed omnis attractio fit per similitudinem: igitur
 theriaca similis est veneno, & iccirco nō videtur
 conuenire sanis. Tertia ratio est, theriacam po-
 tentissimam esse, & maxime actiuitatis, atq; id ex
 eo colligi, quia venena debellat & minuit. si igitur
 maximæ actiuitatis est, non videtur conuenire
 posse corporibus sanis. atque hæ sunt rationes
 Auer. quibus probare conatus est theriacam mi-
 nimè sanis corporibus præbendam esse. Ex alte-
 ra verò parte sunt auctoritates & Gal. & Auic.
 quas attuli; sunt etiam exempla; quandoquidem
 relatum est, summos Imperatores Mithridatem,
 M. Antonium, Neronē in frequenti vsu habuisse
 eam sine vlllo detrimento, immo verò quotidia-
 na experiētia docet eam à sanis corporibus vsur-
 pari, vel cum fructu, vel saltem absq; detrimen-
 to. Pro solutione tria constituenda sunt; vnū est,
 corpora sana alia esse simpliciter talia, alia verò
 secundum quid. quemadmodum luculentissimè
 docuit Gal. in arte Medica: alterum est, theriacam
 corporibus sanis exhiberi posse propter duos fi-
 nes, vel vt conseruetur sanitas, vel vt corpora sana
 præseruentur à maioribus malis. Tertiū est, vsum
 theriacæ variari posse, vel secundum sui ætatem,
 vel secundum mensuram qua capitur. his consti-
 tutis in hunc modū definiendum est, theriacam
 recentem nullis corporibus sanis cōuenire. ratio
 est, quia in theriaca recenti sunt multa medica-
 menta venefica, quæ cū nondum sint castigata
 fermen-

fermentatione, periculum graue imminet ne offendant; & hinc est quòd in theriaca recenti opiũ solet magna detrimẽta adferre. ceterũ fermentatione conuenit tum corporibus simpliciter sanis, tũ etiam sanis secundum quid: conuenit prioribus, vt conseruetur sanitas. siquidem scribit Auicẽ. quòd corroborat & viuificat calorem natiuum, à quo postmodum conseruatur sanitas. conuenit posterioribus, vt præsauerentur à maioribus malis, eo quia proprietatem quandam largitur corporibus humanis, ob quam facillè resistat omnibus grauib; iniurijs. differentia tamen est, quia vbi conseruanda tantũ est sanitas, theriacæ dosis minor esse debet: vbi verò præsaueranda sunt corpora à grauioribus malis, tunc in maiori copia exhibenda est, atq; etiam frequentius: sicuti vbi iam est venenũ in corpore, & maior copia, & frequentior vsus conuenit. His ita constitutis & definitis iã facillè apparet, rationes Auer. exigui momenti esse. nam minimè verum est, vsu theriacæ corpora fieri venenosa; quin potius illud verum est, corpora acquirere quandã proprietatem siue contrarietatem aduersus venena, qua facillè illa superant. Nec valet quod ait, si non fiunt corpora similia veneno vsu theriacæ, fieri saltem similia alexeterijs. & propterea media esse inter venena & alexeteria; quia fiunt quidẽ similia alexeterijs, sed secundum hanc tantũ rationem, vt contrariantur venenis, non autem alio modo. quòd si theriaca attrahit venena, facit id similitudine quadam arcana, non similitudine substantiæ, &

omnium qualitatum. nã sicuti videmus Magnẽtem attrahere ferrum, & tamẽ in multis illis esse dissimilem. haud secus existimandũ, theriacam attrahere posse venena, & tamen in multis dissimilem esse ijs. fateor quidẽ theriacam esse summae actiuitatis, vt dicebat Auerroes, verũ tamẽ hæc actiuitas minimẽ nocet corporibus sanis, sed nocet illis, quorũ vires admodũ imbecilles sunt, propter quod Gal. lib. de ther. ad Pis. atq; 8. Meth. damnabat eam, tum in corporibus calidis & siccis, tum maximẽ in pueris, eo quòd in illis facile febres ex eius vsu oriantur: pueri verò ob virium infirmitatem minimẽ sustineant magnitudinem actionis ipsius. Sed quid dicemus ad Galenũ? qui scripsit alexeteria omnia media esse inter corpora, & venena. puto dupliciter responderi posse in hac re graui admodum & difficili. Vnus modus est, medium duplex esse, aliud secundum compositionem, seu mistionem: aliud verò secundum operationem. appellatur medium secundũ mistionem illud, quod ex extremis conflatum est: medium verò secundũ operationem, eo quia facit operationes extremis partim similes, partim dissimiles. iam alexeteria non dicuntur à Galeno media secundũ mistionem, sed dumtaxat secundum operationem, eo quia habet aliqua ex parte operationes similes corporibus sanis, & naturalibus; aliqua verò ex parte similes venenis: quod significare voluit Gal. 5. de simpl. med. c. 18. quando dixit eandem proportionem esse inter corpora, & alexeteria, quæ est inter venena, & alexeteria;

ria; & è conuerso. Alter modus respondendi est, sententiam Galeni (scilicet alexeteria esse media inter corpora & venena) verificari quidem de multis, sed non de omnibus: atq; huic sententiæ adstipulari videtur Auic. 6. quarti. tract. 3. cap. 1. quo in loco duo animaduersione digna scribit. Vnum est, accidere aliquibus alexeterijs, vt sint media inter corpora, & venena. alterũ est, huiusmodi sententiam esse cum sapientibus disputandam, propterea quòd ex toto nõ sit verificata. ex quibus verbis Auicennæ potest quisq; colligere minimè verum esse, omnia alexeteria esse media inter venena, & corpora: immo verò, si diligèter examinentur verba ipsiusmet Galeni, primo loquitur in eo loco, nõ de omnibus alexeterijs, sed de ijs tantũ quæ corrumpunt, & alterant ipsa venena. præterea scribit non simpliciter, sed omnia hæc ferè esse media, tum autè nocere, cum in magna copia sumuntur, vt ex huiusmodi verborum Galeni examine colligi facilè possit, eam sententiam minimè de omnibus veram esse. Cùm autè hunc in modum constitutum sit de Theriaca, superest videamus de vino theriacali, hoc est de vino in quo extinguuntur viperæ, numquid scilicet sanis corporibus conueniat, nec ne. conuenire ijs est in primis auctoritas Nicolai Florentini, qui in primo de venenis sequutus Rabbim Moysen, & alios, scribit vinũ in quo extinctæ sint viperæ, frequenter potatum, magnopere cõducere ad præseruandum à venenis. ratio verò est, quia vinum viperinũ, vt docuit Gal. sect. 6. 6. epidem. text. 5:

magnopere valet aduersus venena, veluti & carnes viperæ etiam vtilis sunt, vt huiusmodi ratione probari possit, illud etiã sanis corporibus conuenire, sed ex altera parte præceptum est Dioscoridis, & aliorum, vt diligenter vasa vinaria custodiantur à viperis & serpentibus, ne venenent vinum, & consequenter corpora. accedit etiã, quòd sicuti vinum solet esse veluti vehiculum aliorum medicamentorum; pari pacto hoc in casu fit vehiculum veneni ipsius viperæ, ita vt & maiorè perniciem, & celeriore interitum inferat. Hac in re à paucis animaduersa, puto ego hunc in modum esse decernendum: vinum viperinum, aut casu ita fieri, aut arte: si casu fiat, proculdubio non conuenit; quia extinguuntur in ipso tota viperæ, & cauda & caput miscentur, neque fit fermentatio, vnde redditur potius vinum illud venenatum, quàm vtile. Ceterum si arte fiat, vt Nicolaus videtur inuenire, tunc amputatis amputandis, cum fiat debita mixtio & fermentatio, fit consequenter, vt vinum illud vtilissimum etiã pro sanis corporibus reddatur. atque ex his iam colligere licet, omnia alexeteria, vbi corporibus sanis exhibentur, semper in minori dosi esse exhibenda, quàm dum præbentur vel iam venenatis, vel illis quæ obnoxia sunt morbis, & in venenatas affectiones vergunt. vnde quoque iam colligere licet, quod nã debeat esse tepus, quo sani possunt vt alexeterijs. nã Rabbi Moyses 22. aphorif. loquens de smaragdo, inquit eum sanis corporibus exhibendum quo tempore ventriculus vacuus est, & iam consummata est

omnis

omnis concoctio, eo scilicet pacto, quo Galenus libro de ther. ad Pison. cap. 17. præcipiebat, vt theriaca sumeretur cùm celebrata est ex toto ciborũ coctio, & quod dicimus de theriaca, & smaragdo, idem decernendum est de quocumq; alexeterio: & ratio est, quia si hæc remedia sumerentur, cùm cibus est in ventriculo, proculdubio aut is corrumpetur, aut ipsorum virtus à cibus hebetaretur. atq; hæc de præseruatione dicta sunt.

De curatione vniuersali venenatorum ab animalibus, & de temperamento serpentum. Cap. XXI.

SI venenum iam in corpus assumptum fuerit, duplex erit ratio curationis, alia vniuersalis, alia verò particularis vniuscuiusque speciei. vtile autem erit vniuersalem curationē prius cognoscere, quoniam ab hac multa ad particularem deriuabunt. quia verò, vt sæpè dictum est, venenorum alia ore sumuntur, alia extrinsecus inferuntur, initium sumam à curatione eorum venenorum quæ extrinsecus inferuntur. Inuenio autem huiusmodi venena cõmunicari corporibus nostris tribus modis, aut morfu, aut expuitione, & afflatu, aut aculeo. morfu inferunt venena in primis serpentes, deinde animalia rabie efferata. de quibus cùm tractatio nostra sit, nõ erit opus eam inutiliter repetere: expuitione verò & flatu aspidēs, qui dicuntur ptyades, basiliscus, quem tamen Gal. se minimè vidisse scripserit, grauissimi tamen scriptores eũ reperiri, & halitu, ac visu interficere scribunt. & ego dum apud Imperatorem Maximi-

lianum essem, vidi cadaver basilisci, quod hactenus in thesauris eius seruatur. inferunt venenum aculeo omnia araneorum genera, vespæ, apes. & quamquam hæc animalia diuersimodè venenare videantur, illud tamen commune habet, vt ipsorum venena tota substantia potius quàm qualitate interimât. neq; valet quod Gal. scribit libro Quod animi mores. cap. 3. in fine, aspidis venenū frigidum esse, ac perinde afficere, atque cicutam, quia refrigerant quidē omnes serpentes, vt infra dicitur, sed non interimunt frigiditate, verū proprietate nature, & tota substantia. Modus verò, quo ab huiusmodi animalibus infertur venenum, hic est: animalia que morfu venenant, virus venenosum gestant in vesica quadam sub lingua, qua rupta emanat quidam ichor saluosus, qui vbi corporibus infigitur, ea venenat. quod voluit significare antiquissimus Nicander, quando scripsit venena serpentum contineri in cute, modus verò quo frangitur hæc vesica, vt ego inuenio, duplex est; vnus, quādo mordet. vbi enim mordent, cum corpora contrectent huiusmodi vesiculam, illa frangitur, quod tamen fit diuersimodè; quia serpentes femellæ quatuor dentibus, mares autem duobus solis mordet. alter modus, quo frangitur hæc vesicula linguæ, est compressio. nam comprimitur illa ab his animalibus, ita intentè vt frangatur, & virus, ac salua emanet: sic puto aspidem ptyadè expuendo venenare; quia sic disrupta hac veneni vesicula illud eiaculant, & quadam arte profundūt. hæc, vt dixi, videtur esse

com-

communia omnibus animalibus venenum iaculantibus. Ceterum priusquam curationem aggrediar, nonnulla de serpentibus notatu digna sunt pramittenda. primum est, hoc nomen serpentis apud scriptores, & communiter & proprie accipi solere. communiter accipitur, non solum pro serpentibus proprie vocatis, verum etiam pro scorpionibus, & araneis, ut est apud Cornelium Celsum pro lacertis; inuenio etiam & Plin. & Apul. appellasse pediculos serpentes, vbi scribunt Pherecydem Syrum Pythagoræ præceptorē serpentibus perijisse; quæ tamen constat pediculis esse enecatū. proprie serpens accipitur pro animali sanguineo pedibus orbato, & ouiparo. nam hoc propriū serpentum est, oua parere. sic definiuit Arist. serpentes in lib. de gen. anim. & alibi; sic etiam Gal. in lib. de Ther. ad Pis. 8. ut cum nos etiam loquimur de serpētibus, de ijs loquamur qui sine pede sunt, & ouipari. Sed de his quaestio est à nemine exactè tractata & absoluta, sc. cuiusnam temperamēti sint serpentes proprie sic dicti. Gal. loco citato, Quod animi mores, &c. manifestè credit serpentes omnes esse frigidi temperamēti; quod etiam colligi potest ex lib. 2. de tēp. c. 5. vbi pluribus verbis nititur adferre causam propter quā serpentibus desunt pili. hanc eandē sententiam habuit ante Gal. Plin. lib. 10. c. 72. habuit Rasis 35. Cōtin. 3. sed præter horū auctoritates sunt etiam rationes: vna est, quia omnes qui venenatur à serpētibus, frigore quodā mirifico statim tentatur; altera est, quia hæc animalia, ut dicebat Arist. 38. de hist. anim. c. 15. latēt qua-

tuor mensibus in cauernis non alia ratione, nisi quia cum frigidi temperamenti sint, non possunt sustinere aeris frigus, & propterea in latebras terræ ubi calor est, se recipiunt: tertia est, quod si summa æstate serpentes & angues omnes tractentur, nemo est qui sensu ipso non experiatur, hæc animalia summè frigida esse, vt ex his rationibus, & auctoritatibus facile intelligi possit, eos esse frigidi temperamenti. sed Auic. 6. quarti. tract. 3. cap. 21. miratur inuentos esse homines, qui crediderint serpentes esse frigida: temperaturæ: immo verò subiungit eos omnes longè fefellisse, qui huiusmodi sententiam sunt sectati. ad rationes autem propositas respondet, non esse mirum si ex morfu serpentum orientur & frigora, & horrores: eo quia cum vi veneni natiuus calor extinguatur, fit vt frigus per accidens quodam pacto sentiat: quemadmodum etiã videmus propter summas inflammationes sequi & gangrænas, & refrigerationes, & mortificationes partium. pariter inquit Auic. non valere, quod hæc animalia lateant hieme, quia vespæ, crabrones hieme quoq; latet, quæ tamen calida esse experientia docet. Pro solutione huius difficultatis sciendū est, de serpentibus nos loqui posse, vel secundū partes aliquas ipsorum, vel secundum totum. si secundum partes loquamur, non incōuenit in ipsis aliquas partes reperiri quæ calidæ sint, vt est fel. sed si de toto loquamur, vt certi hac de re simus, confugiendum est ad rei ipsius naturã, vt enim Arist. & experientia docet, serpentes sunt quidem animalia fan-

sanguinea, sed exiguo admodum sanguine prædita: iam verò cum omnis animalium calor sit in sanguine locatus, quis non videt eos necessario frigidos esse, quia paucum sanguinem habent? adhuc fuit sententia Hipp. quæcunq; habent multum caloris, multo etiam nutrimento egere; ut quæ paucò nutrimento opus habent, minus etiam calida sint. iam verò doctrina est Arist. 8. de hist. anim. 4. quam etiã secuti sunt omnes, & experientia comprobatur, serpentes paucissimo cibo egere, & quatuor mensibus sine cibo viuere; quod præ ceteris probabat exemplo pharmacopolarum, qui pluribus mensibus seruât in pyxidibus vipersas, aliosq; serpentes sine vlllo cibo: quod si verum est, minime dubitandum est, hoc genus animalis frigidi temperamenti esse. quod cognoscens etiã Albertus Magnus lib. 7. de animal. cap. 4. dixit, serpentes diu viuere sine cibo, eo quòd ob frigiditatem humoribus frigidis & viscidis abundant, quibus nutriuntur. possumus etiam addere eos propter sui frigiditatem mirificè delectari vino, atq; dum sub sole sunt, huc atq; illuc agitari, eo quòd illorum frigiditas huiusmodi temporibus sedetur. quare, ut liberè dicam, non possum non satis mirari Auic. qui & hîc & 2. de medic. cap. de serpent. vsq; adeo in re clara cæcutiuit, ut non viderit omnia testari serpentibus esse temperamentum frigidum. Sed utcumq; sit, cum venenum horum animalium proprietate potius, quàm qualitate manifesta interimat, iure in curatione instituenda idem Auic. 6. quarti. tract. 3. cap. 1. quatuor scopos nobis pro-

posuit. primus est, ut calor natiuus corroboretur, quo possit pugnādo aduersus venenum illud superare. Secundus, ut viscera omnia roborentur, ne à veneno ingrediente faciliter lædantur. Tertius, ut quā citissimè illud è corpore extrahatur. Quartus & postremus, ut operationes venenorum frangantur omnino, & deleantur. Sed quamquam quatuor hi scopi sint propositi, differentia tamen est in consequēdis illis, quia licet dignitate prius sit, ut calor confirmetur: attamen executione prius est, ut quamprimum venenum è corpore extrahatur, & ut prouideatur, ne in cor, & in intima corporis penetret. quapropter ubi contigerit alicui commorsum, vel à serpente, vel ab ataneo curare, debet statim prospicere, ne venenū in intima corporis recipiatur. quod quia citissimè fieri solet, citissimè quoq; hic scopus adimplēdus erit. prouidebitur autē ligaturis, suctione, attractione, cucurbita, incisione, vstione, & medicamentorum positione. primum autē quod faciendū, est, ut si fieri potest, supra partē commorsam tres, aut quatuor digitos arctissimè pars ligetur. Gal. enim 3. de loc. affect. 7. narrat se vidisse, dum ruri esset, rusticos quosdā percussos esse à vipera, & statim se arctissimè supra partem commorsam obligasse: deinde partē illam amputandam curasse, atq; ita mortem euasisse. sed hæc in rusticis forsan toleranda: in urbanis verò omnia prius experienda, quā pars aliqua amputetur, quod monebat Diosc. lib. 6. cap. 40. scilicet ad incisionem partis cōmorsa, tum tātum deueniendum,

dum, quando nulla alia spes superest vitæ. itaq; liganda est pars, vel si ligari nõ possit, medicamentis adstringentibus obducatur, ut albumine oui, gummate, sanguine draconis, bolo armeno, atq; tum deueniendũ est ad exugendam partẽ commorsam, ut huiusmodi exuccionẽ totum venenũ extrahatur. in qua re aduertendũ sæpe huiusmodi morsus, siue dente, siue aculeo fiant, usq; adeo pusillos & obscuros esse, ut vix conspici valeant. Circa exuccionẽ Dioscorides nonnulla proponit documenta consideratione digna. Vnum est, ut qui exugere debet partẽ commorsam, numquã sit ieiunus. aliud est, ut semper os prius abluat vino, atq; eo generoso: tertium, ut ore contineat oleum. possumus his addere, ut qui exugere debet, plures sint, & sæpe mutantur: sic enim multo tutius poterit extrahi totum venenum. quòd si ori exugẽti prius affricata esset theriaca, magna quoque securitas accederet. sed quia rari inueniuntur, qui vulnera venenata exugere velint, eapropter loco illorum succedunt cucurbitulæ: quæ si vulneribus commorsorum applicetur, potentissimè extrahere possunt venena. proponit Diosc. & alij quoddam aliud præfidiũ loco exuccionis; & est, ut gallus, vel gallina, vel palumbus viui accipiantur, & deplumato podice vulnere admoueantur: sic enim non solum proprietate quadam, verum etiam calorifica illius loci facultate fit efficacissima ipsius veneni extractio. verum, quia ut superius dixi, horum animalium morsuræ obscurissimæ, & exiles sunt, operæpretium est lo-

cum commorsum scarificare, quod fit longis latisq; incisionibus. Vbi autem apertus & dilatatus est locus, diu conseruandus est apertus, & quo tēpore cōseruatur, semper apponenda sunt remedia, quæ vim auxiliarem habent ad extrahendum quidquid veneni intus est. sunt autē hæc complura apud Medicos, ruta, alliū cōtustum, dictamnus Cretensis, sed omnibus præfertur theriaca, immo verò fuit sententia Gal. II. de simpl. medicamen. cap. de dracone marino. & lib. de theriac. cap. II. singulare præsidium esse in omni genere vulnerum venenosorū, vt ipsa animalia quæ vulnus inflixerunt, trita ipsi affricentur, & applicentur, quod qua facultate, & qua vi efficiatur, pollicitus est quidē Galenus docere, sed, vt ego puto, non fecit, aut infeliciter fecit. solet interdum venenum inflictum, vsq; adeo cōtumax & præceps esse, vt non possit etiam hac arte debellari, & iccirco Ægyptij Medici, in quorum regione venenata animalia sunt plurima, cōsueuerunt, vt scribit Auicenn. 6. quarti. tract. 3. cap. I. confugere ad ignem; quippe qui nō solūm venena, verūm etiā omnia mala expellit. modus autem quo utebantur igne in his casibus, multiplex erat, vt habetur apud Auicennam eo loco. modò enim ferro candente, modò fune accenso, modò oleo vrente; medicamētis etiam vstorijis hoc agebant. Sed dubitatio est de theriaca, vtrum vtile sit eam extrinsecus administrare. fuerunt qui omnino negarūt, impulsī hac ratione, quòd thēriaca sua facultate fugat, & expellit venenum; vnde cūm venenum
inter-

internū expellatur à theriaca extrinsecus appo-
sita, dicunt isti, venenum magis, atq; magis in cor-
se se recipere, & propterea periculosum magis
euadere. alij volunt theriacam à proprietate ad se
se attrahere venenum, & propterea extrinsecus
vtendā, quo virus veneni extrahatur. In hoc diffi-
dio puto ita decernendum, theriacam recentem
numquam extrinsecus apponendam, quia cū
adhuc frigida sit ob opium, si non castigetur, pe-
riculum imminet, ne venenū intro magis repel-
latur ob frigus. ceterū iam fermētata utilis est,
si extrinsecus apponatur, tum quia facultate qua-
dam attrahit venenum, tum quia si non attrahit,
tamen illam potentissimè frangit, & hebetat. vbi
hæc omnia facta sunt, solet quoq; veneni quali-
tas, & vestigium aliquod per corpus propagatum
relinqui, quod opus est radicitus euerti. iccirco in
his casibus, instituenda est in primis recta victus
ratio, quam proponam, cū tractabo de venenis
interius sumptis. adhuc vtendum est & chirurgi-
cis, & pharmaceuticis remedijs. Si venenū sit per
totum corpus dispersum, atq; illud sanguine ple-
num, fuit Auicennæ sententia loco citato, vtend-
um esse sanguinis missione, tum vt passim vene-
num hunc in modum euacuetur, tum maximè vt
pabulum ipsi auferatur, hoc est sanguis ipse: qua-
re utile erit, modo nihil prohibeat confugere ad
sanguinis missionem. De pharmacis autem hunc
in modum constituendum est, quamprimū ad
purgationem deueniendum esse. maximè autem
cōfert in hoc casu vsus agarici, quem præter pur-

gandi vim resistere etiam venenis, clarissimè intelligi potest ex auctore compositionis theriacæ, atq; etiam ex ipso Galeno. Sed circa purgationis administrationem duo dicenda: vnum est, in his casibus nõ expectandam esse humorum præparationem, eo quia humores venenati nõ possunt ad benignũ reduci, sed quamprimum fieri potest è corpore extrahendi sunt, ne huc atq; illuc moti in cor tandem præcipitètur. alterum est, circa initia magnopere cauendum esse, ne vel purgatorio medicamento, vel sectione venæ, vel vomitu vtamur; ratio est, quia si hæc tempestiuus peragantur quàm par est, certissimum periculum imminet, ne ab externis partibus in internas venena rapiantur. Sed dicet quis, cur Aetius lib. 13. c. de veneno viperæ scribit, eos qui morfi sunt à vipera debere (priusquam vrinæ appareat cruentæ) bibere vinum, & vomere? Respondeo, etiam si hoc præcipiat Aetius, non propter hoc tamen voluisse, ut vomitus statim in principio administraretur, sed tantummodò priusquã signa letalissima adsint, & omnis spes sublata sit. atq; hæc est uniuersalis ratio, & methodus curandi venena extrinsecus ab animalibus illata.

De curatione venenorum ore sumptorum.

Cap. XXII.

IN venenis quæ ore capiuntur duplex curandi scopus est, vt traditur à Gal. li. de const. art. 19. unus est, ut quàm citissimè fieri potest, venena è corpore educantur: alter est, ut vis & operatio eorum omni ingenio & arte eneruetur. euacuari verò

verò poterūt vel ore, vel aluo, vel urina, vel sudore. ceterū quia per os ingressa sunt, & multo securius est per eandē partē illa euacuare; iccirco statim ac se offeret aliquis, qui venenū ore sumpserit, prospiciendū erit vt illud vomitu euacuetur. Sed circa vomitū instituendū quinq; documenta opus est semper ante oculos habeamus. primum est, ut vomitus fiant medicamētis familiarissimis, propterea iure dānatur ab omnibus hoc in casu ellebori usus: cōmoda verò sunt oleum, butyrū, copia lactis, decoctio florū genistæ. Scribonius Largus, auctor antiquissimus commendabat, ut vomitus concitetur, vel penna, vel loro vomitorio. quid autē sit apud Scriboniū lorum vomitorium ingenuè fateor me ignorare; conijcio tamē fuisse in usu apud Medicos, & pharmacopolas Iori, seu corigiæ genus aliquod, quod in os immisū vomitus prouocabat, sed de hoc forsā in 6. Variarum lectionū aliquid plus dicam. Secundū documentū est, ut vomitus cieatur ijs remedijs, quæ vim emplasticā habent: ratio est, quia pleraq; venena acria, mordacia, & tenuia sunt. unde à remedijs viscidis & vnctuosiss non solū vis ipsorum mordax obtunditur, verū etiam ipsis vnctuosiss venena adherētia, & veluti inuiscata, sicuti minus nocent, ita feliciū & tutiū vomitu educuntur: unde pinguedines, iura pinguia, ut dicebam, butyrum magnopere cōferunt, quorū ultimum Auicennas in his casibus prætulit cuiq; alteri medicamento vomitorio: Tertium est, ut vomitoria habeāt vim incidēdi & attenuandi. quocirca iure commendatū est à Medicis lixiuiū, oxymel, ace-

tum. hæc enim præterquam quòd citissimè vomitum excitant, substantias etiam venenorum incidunt, & hebetant. Quartum documentum est, vt vomitorijs semper immisceantur aliqua, quæ vim habeant venenis ipsis resistendi, vt est puluis cornu cerui, puluis lapidis bezoar, smaragdi, terræ sigillatæ, boli armeni, & aliorum. huiusmodi enim si misceantur, nō solùm famulantur vomitui faciendo, verùm etiam & vi emplastica, & vi alexeteria minuunt vires ipsorum venenorum. Quintum est, vomitum nō semel, neque exiguo tempore esse concitandum, sed tantisper insistendum quousque nulla veneni suspicio remaneat, hoc est omnis sapor, color, & odor venenatus sit sublatus: nec amplius appareant vel morsus, vel nausea, vel cruciatus intestinorum. solent intestina citissimè à venenis offendi, vt scribunt Aetius, Scribonius, & Aui-cennas. itaq; præter vomitum statim etiam clysteribus & ipsa eluenda erunt, vt si quid veneni ad ea peruenit, omnino elidatur. fiunt autem clysteres in his casibus, interdum lenes, interdum verò validi & fortes, cuiusmodi laudauit Aetius. leues fiunt ex butyro, lacte, oleo. fortes verò ex agarico, chamælea & alijs. exempla eorum hæc erunt. Rec. lactis vaccini lib. j. s. ol. amygd. dulc. vnc. 4. butyri vnc. 3. pul. cornu cerui drach. j. falis drach. j. s. misce p̄ clystere. Itē Rec. chamelæ consolidæ, centaureæ, maluarum an. m. s. agarici in petia ligati drach. j. s. fiat decoctio secundum artem. deinde Rec. dictæ decoctionis lib. j. olei dulcissi-

fimi vnc. 6. elect. de dactylis drach. 3. falis drach. j. s. cornu cerui puluerizati drach. i. misce, fiat clyster. Si fortè venenum ad vrinam pertingere videatur, est sentètia Diosc. & Auic. quòd studium conuerti debeat ad vrinam prouocandam: quod cum fieri possit variis remediis, eligenda sunt mitiora, quæ nihil acrimoniæ, vel insignis caliditatis possideant. vnde & cassiam magnopere laudo, & succum seminum melonum, radicem maluæ. & vt habeatur formula horû, quæ in hoc casu possunt prouocare vrinã: Recipe florû cassiæ drach. io. puluerizentur glycyrrhizæ drach. 2. misce; & notandû admiscendam glycyrrhizã in hoc casu, quia vt docet Mesues, cassia suapte natura non prouocat vrinam, sed tum demum si sibi misceantur diuretica: cuiusmodi est glycyrrhiza, quæ præterquam quòd prouocet vrinam, habet etiam vim alexeteriã & emplasticam, merito cuius vim venenorum maximè retundit. si cassia nõ placeat, poterit sic aliud diureticû parari. Recipe sem. cucurbitæ vnc. 2. rad. maluę vnc. j. glycyrrhizæ drach. j. s. sem. citri. scrup. 2. fiat decoctio secundû artē. deinde Recipe dictæ decoctionis vnc. 4. manna electæ vnc. 3. succi sem. melonum vnc. j. s. misce: hoc enim medicamentum poterit simul & vrinam & aluum mouere, & venenis obistere. Sed quæ dixi hæctenus de curatione vniuersali, satis aperta & certa sunt inter Medicos; illud autem incertum est, an in curatione venenorum, quæ potu sumuntur, conueniunt medicamenta purgantia. Galenus quidem nullibi

eorum mentionem facit. Aetius qui diligentissimus fuit, semel tantum in cura veneni cerussa purgantis medicamento meminit. Auic. etiam 6. quarti in initio ubi loquitur de vniuersali curatione venenorum, numquam meminit purgantis medicamento. ex altera verò parte, ubi tractat de veneno arsenici, & calcis, & gypso, & cerussa, aliquam eius mentionem facit. Hunc in modum decernenda hæc puto, venena quantum ex se requirere usum purgantium. quoniam illa semper sunt è corpore educenda, sed quia medicamentis solent magis attenuari, & attrahi ad ventriculum, ubi damna inferunt, ea propter iure vsus eorum à Medicis silentio præteritus est, exceptis tamen illis venenis, quæ cum suapte natura adhæreant partibus corporis, opus habent aliquo, quod ipsa educat, vt est gypsum, cerussa. quare si interdum vtendum erit his medicamentis, quod fiet, quando vel vomitus fieri non poterit, vel clysteres nihil proderunt, confugiendum erit ad purgantia. & quâquam Auic. & Aetius interdum proponant scâmonei vsus, agaricus tamē cunctis alijs præferendus est, quia præterquam quod euacuat & expurgat humores, habet etiã alexeteriam facultatē & vim veneni inimicam, & vt purgatorij aliquod exemplum habeatur: Recipe fol. acetosæ, pimpinel. an. m. i. florū cord. p. j. s. citri, zedoariæ an. scrup. s. fiat decoctio secundū artem. deinde Recipe dictæ decoctionis vnc. 4. agarici præparati scrup. 4. infundantur omnia secundū artem. deinde facta diligenti expressione adde mannæ electæ

electæ vnc. 3. syrapi de cortic. citri vnc. j. misce.
præter hos modos educēdi venena est alius, qui
fit per reuulsionem à partib. intimis ad extimas;
hoc autem fit frictionib. extremorū ligaturis,
cucurbitularum appositione, lotionē pedū lixi-
uio feruenti, vsu balneorum, præcipuè laconi-
corum, ac omnium eorum quæ prouocant sudo-
rem. possumus quoq; inter hæc præsidiorū ge-
nera cōnumerare auxiliij genus quoddā, quo Cæ-
sarem Borgiam dum venenatus esset, se se seruaf-
se aiunt; & est, vt vel mula, vel bos exenterentur
vivi, & intra aluum horum animalium calentem
corpora venenata ponantur: habent enim hæc
animalia proprietate vitalis caloris quem adhuc
obtinēt vim attrahendi venena ab intimis ad su-
perficiem. verūm etsi hæc omnia prudenter ad-
ministrata prosint, remanet tamen periculū vi-
tæ magna ex parte sublatū. tanta enim est celeri-
tas penetrationis venenorū, vt statim soleant vi-
scera violare, & insigniter contaminare. iccirco
Medicus nō debet cōtentus esse, quod subitanē
euaserit periculū, sed simul prospicere, vt quid-
quid mali impressum est in viscerib. emendetur,
& deleatur. ad quod agendū conferunt, & ratio
victus, & antidoti, seu remedia alexipharmaca,
quæ nō modò conferūt in venenis ore acceptis,
verūm etiā in iis quæ ab animalib. extrinsecus
inferuntur. nā de remediis Chirurgicis, quia iam
proposita sunt, nō est vt quidquā repetatur: illud
fat sit hīc attulisse quod paucissimis verbis docuit
Auicennas, scilicet si mittēdus est sanguis, debe-

remitti. cognoscitur autem id esse faciendum, si corpus venenatum suapte natura sanguinolentum sit, & si venena reliquerint accidentia vlla inflammatoria, quia, vt huiusmodi accidentia aboleantur, & vtile & necessarium est sanguinem mittere. Circa victus rationem quæ pro curatione vniuersali omnium venenorum exigitur, in primis prospiciendum est acri, vt scilicet qui venenati sunt detineantur semper in locis calidis & siccis, vbi aer purus & clarus sit, vbi odores aromatum fiant, & præcipiunt ferè omnes, vt habeantur serui sani & integri, qui frequenter halent in os venenati. quòd si etiam isti qui expiraturi sunt in os prius res odoratas masticent, vt zedoariam, foliũ vocatũ, seu malabathrum, nucem myristicam, caryophyllos, vtilissimũ quoq; erit. in omnibus ferè aliis morbis solet somnus saltẽ moderatus commendari. ceterũ in curatione venenorum secus est, nimirum prouidendũ est, vt parcissimè quantũ fieri potest venenati dormiant, & præsertim in initio; ratio est, quia oportet remedia diligẽter, & sollicitè adhibere, quod fieri non potest in dormientibus. accedit etiam somno venena magis in cor rapi. postremò, cùm dormientes suos dolores & sua mala non sentiãt, nequaquam remedia adhiberi possunt. quare prouidendum, ne venenati dormiant, sed modò huc, modò illuc mouendi sunt, quia corporum agitatione venena magis in cutem trahuntur, & magis etiam consumuntur. à venere abstinendum est, alius lubrica conseruanda. Pro potu autem,

autem, vt habetis ab Hipp. 6 in 6. epid. com. 5. cōuenit vinum, acetum, sapa. Ex cibis conueniunt omnes vnctuosi & crassi, cuiusmodi est lac, butyrū, oleum, oua, cerebella animalium, pedes vitulorum. ex herbis, allium, raphanus, borago, buglossa, pimpinella, tormentilla, melissa, consolida. ex fructibus verò nuces auellanæ, castaneæ, ficus, citria, cydonia, & similia. Gal. 6. epid. loco citato adferens rationem omnium eorum quæ proponit Hipp. aduersus malefica medicamenta, inquit iccirco laudare vsus salis, quia à sale omnia venena extenuantur & consumuntur. quamobrem vtile erit salem simplicem, vel theriacalem in frequenti vsu habere; imo laudo vt habeantur aliqua aromata, quæ ferculis inspergantur cuiusmodi esset. Recipe zedoariæ, gentianæ an. drach. s. cinamomi, caryophyll. nucis myrist. an. scrup. ij. croci scrup. s. puluerizentur hyacinthi, smaragdi an. gran. 15. sacchari fini vnc. ij. misce. præter hanc rationem victus necessarium est, vt si corpora venenata rectè curari debeant, tractentur etiam antidotis. omnibus ferè venenatis vniuersaliter conuenit vsus Theriacæ, & Mithridati: sed, vt inquit Auicennas, si species veneni cognita fuerit Medico, debet antidotos peculiare, & accommodatas illi speciei adhibere. quare ad eorum quoque tractationem iam descendamus.

HIERONYMI
MERCVRIALIS
DE VENENIS,
LIBER SECVNDVS.

Caput Primum.

ANVM profectò & inutile fuisset vniuersalem hanc venenorum curationem tradidisse, nisi etiam simul & particularis adferatur. neq; enim Medici versantur circa vniuersalia, sed tantum circa particularia. ceterum immensum esset hoc & forsàn superuacaneum, tractare curationem, & naturam omnium particulariũ venenorum, quandoquidem penè infinita sunt, & particulariter etiã a scriptorib. tractata. quare vt immensitatẽ hãc operis fugiamus, statui ex vnoquoq; genere venenorum vnum, vel alterum seligere. sic enim facilè quisque poterit reliquorũ indiuiduorum methodum sibi acquirere. & quia supra diuisi venena in ea quæ ab animalibus inferuntur, & ea quæ ore sumuntur: eandẽ diuisionẽ nunc sequar, initium sumens à venenis quæ extrinsecus ab animalibus inferuntur. Quoniam verò, vt dixi, animalia quæ venenant, vel morsu offendunt, vt serpentes, vel ictu, vt aranei, & phalãgia, vel solo tactu vt dracones Atlantici, vel afflatu, vt sunt alij quidã angues Indij & basiliscus. de his postremis

mis non erit opus multa dicere, quia peregrina sunt animalia, & à nobis valde remota. tractabimus solū de iis quæ morſu, aut ictu venenū inferūt: & licet inter hæc præcipuū locū obtineat canis rabidus, quoniã tamen copioſiſſimus tractatus noſter de eo ante hæc editus habetur, non erit opus iterū nunc de illo loqui. ynde tractaturus tantū ſum de veneno aſpidis, & viperæ, quod morſu inferunt; ſubinde de veneno ſcorpionis & phalangij, quod ictu cõmunicatur. ratio autẽ tractationis erit; primò, vt paucis animal, vel venenū ipſum deſcribam, mox differentias, deinde modū quo inferitur, poſt, temperamentum, ſubinde, ſymptomata & effectus, poſtremò particularem curationem tradam.

De Aſpide. Cap. II.

N Icander ſcriptor venenorū antiquiſſimus, primum locū tribuit aſpidi venenato, qui ſerpens terreſtris, eſt; dico terreſtrem, vt diſtinguatur ab aquatico qui ſic vocatur. & cùm ſit ſerpens animal, eſt ſanguineum, pedibus carens, latens hieme, & ouiparū. nam, vt ſuo loco dicitur, inter omnes ſerpentes ſola viperæ fœtū viuū parit. Gal. lib. de Ther. ad Piſ. cap. 8. ſecutus veteres omnes, & præfertim Nicædrū tria genera facit aſpidis. vnū eſt, quod appellant cherſæon ſeu terreſtre: aliud vocant chelidoniã, ſeu hirūdinaceum: tertiu pyadẽ; barbari vocāt expuitorẽ. priorū duorū generum color eſt cinereus, & ſubuiridis. hirundinacea: verò ſpecies aſpidis tota ſimilis eſt hirundini, ynde nomen habet. cõueniunt autem

omnia hæc genera, quia omnes aspides sunt visu imbecillo, incessu tardo, auditu autem subtilissimo. nam, vt habetur apud Dauidem psal. 57. ea est natura aspidum, vt quotiescumque excantantur, cauda obturent aures, ne audiant verba incantatoris, & hæc est ratio propter quam nuncupantur surdi: conueniunt verò omnes & in aliare, quia semper (vt scribunt) coniuges & pares incedunt. quòd si contingat alterum interimi, superstes persequitur occisorè alterius vsq; quo ipsum mordeat. scribit Plin. lib. 2. cap. 63. omnes serpentes vbi percusserint semel hominem, numquam amplius à terra recipi. quod vtrum sit verum, dubito; quandoquidem id nusquam inuenio apud alium scriptorem. De temperamento etiam aspidis inuenio controuersiam esse inter scriptores. Gal. enim in libro Quod animi mores, cap. 3. scribit aspidè paullo minus frigidū esse ipsa cicuta. ceterum qui sectati sunt Arabes Medicos, & de venenis scripserunt, omnes affirmant aspidem esse calidissimum: sed quod aliàs dixi de omni genere serpentum, idem quoque asserendum esse puto, & de aspide, nimirum ipsum esse frigidum, & consequenter omnes alucinari qui existimarunt illū esse calidum. neque valet, quòd ex eius morfu incendia, dolores, rubores, & inflàmationes suboriantur. quoniam id quod contingit, totum oritur non ex caliditate animalis, sed ex dolore prauo què consequuntur omnia accidètia, quæ amulantur caliditatem. Mordent aspides ac in fundunt morfu venena; fœmina quatuor dentibus, ma-
res

res verò duobus tantum. vtrum autè solo mor-
 fu venenum habeant, an verò illud toto etiam
 gerant corpore, dubium est: nam Gal. lib. de the-
 riac. cap. 8. quærens rationem propter quam an-
 tidotos non ingrediatur caro aspidis, & aliorum
 serpentum, sed tantummodò caro viperæ, scribit
 hoc fieri, quoniam vniuersum corpus aspidis ve-
 nenosum est, vt ex hoc loco clarè colligatur, ve-
 nenum eius per totū corpus esse distributū. cere-
 rùm idem Galenus circa finē lib. 2. ad Glauc. scri-
 bit populos Marfos vesci carnibus aspidum. hoc
 autem fieri non posset, si huiusmodi serpentes
 toti essent venenati. Dicendum est, venenū qui-
 dē in toto ipsius corpore esse. quòd si verò Marfi
 populi vescuntur ipsis, aut est quia sub ipsorum
 cælo nō sunt venenati, quemadmodum alicubi
 neque viperæ etiam, neque serpentes venenati;
 vel quia, vt dicebat doctissimus Fracastorius hu-
 iusmodi populi quandam sympathiam habent
 cum aspidibus, vt ab ipsis nō lædantur. Sympto-
 mata quæ ab his inferuntur varia sunt; quatuor
 autē præcipua de ptyade dicuntur, visus pertur-
 batio, tumor faciei, surditas, & dolor exiguus: p-
 pter quam postremam conditionem puto ego
 Cleopatram Ægypti reginam, vt refert Gal. loco
 citato lib. de ther. voluisse se se potius aspide in-
 terimere, quàm vllò alio veneno. alia genera a-
 spidum faciunt & ipsa diuersa symptomata, stu-
 pore, pallorem vultus, palpitationem cordis,
 refrigerationem, crebros hiatus, colli inclinatio-
 nem, & alia. De loco affecto in hoc veneno pos-

set dubitari primū; quia si p̄dicta symptomata attēdatur, videtur & cerebrū, & cor potissimū affici. at Aetius & Promotus scribūt in curatione morsus aspidis Ægypt. id potissimū aduertisse, vt cōmorsis p̄pineretur acetū, vsq; quo illius sapor p̄cipiatur, & p̄sertim eius vis penetret in dextrū latus, eo quia (inquiunt isti) ab aspide obstruitur iecur, & eius sensus penē perditur, vt ex his locis colligi possit potius iecur affectum esse. Dicendum pro solutione; primū quod petitur ab hoc veneno esse cor, secūdo loco iecur & cerebrum, vt iure Ægyptij etiam de iecore curā gerendam censuerint. aspidum venenum exitialissimū est; immo verò Moyses, qui nūquam fallit in Cantica sua scribit esse insanabile; neq; solum irremediabile est, verū etiam citissimē interficit, vt se vidisse in Ægypto testatur Galenus. est tamē differentia, quia hirūdinaceus statim interimit: terrestris autem spatio trium, aut quatuor horarum: ptyas verò paullo tardiū. Curatio huius veneni cū citissimē iugulet, est sollicitāda. statim enim deueniendum est ad exuctionem plagæ, vel ore, vel arundine, vel cucurbitula, vel galli, aut palumbi podice; & quia vulnus obscurum & exiguum esse solet, curandum vt amplius reddatur, & vt scarificationibus sanguis partium circumpositarum extrahatur; quo peracto deueniēdum statim ad ea quæ propriē aspidis veneno aduersantur: huiusmodi autē sunt rutha, quæ apposita vulneri bezoarticam vim habet. Theriaca maximē ab omnibus cōmēdata est. fit quoq; mistura
 quæ-

quædam ex opio, myrrha, & centaurea, quæ applicata vulneri magnopere confert, immo verò Aetius scribit centauream vino tritam, & potu exhibitam, si non vomatur, liberare; sed si vomatur, certissimum signum esse futuræ mortis. Neque solùm externis his remediis sollicitandũ est, verùm etiam adhibenda interna, theriaca, mithridatum, antidotus Zopyri, & antidoti illæ quæ à Galeno proponuntur 2. de antidotis aduersus aspides. Marcus Varro dum 83. ætatis annum ageret scripsit, vrinam commorsi ab aspide potam singularissimum præsidium esse aduersus aspidis venena. Sed illud certissimum est Ægyptiorum inuentum, & experimentũ, acetũ quo copiosius potetur, vtilius esse hoc in genere veneni; & narrat Plin. lib. 23. cap. de aceto, fuisse quendã ab aspide commorsum, vas aceto plenũ gestantẽ, quod quamprimũ deposuisset, statim incipiebat sentire ictum, vbi verò iterum vas illud recipiebat, illico omnis dolor, & malum cessabat: vt intelligi possit acetum esse singulare remedium aduersus hoc venenum.

De Vipera. Cap. III.

Aspidẽ iure excipit vipere tractatio, quæ & ipsa inter serpentes suũ locũ habet. vnde satis mirari nõ possum Augustini Sueffani infantia, qui in cõmẽ. ad primũ Arist. de gen. anim. cap. 10. scribit, viperã non esse serpentẽ, eo quòd serpẽs ab Arist. dicat̃ ὄφεις, vipera verò ἔχιδνα. certè mera puerilitas est, eo maximè quòd ipsemet Arist. 5. de gen. anim. cap. vlt. viperã ponit inter gen. ὄφεις.

feu serpentum . & quãquam certissimum sit, vi-
 peram serpentem esse , ea tamen duas habet cõ-
 ditiones à reliquis serpentibus diuerfas. vna est,
 quòd sola viuum fœtũ edit, vt Arist. loco citato
 & experientia docet . nam reliqui serpentes oua
 excludunt, & incubant; deinde pullos ex ouis fa-
 ciunt: vipera verò oua primùm intra se, & in ven-
 tre ex ouis viuum fœtum edit, quem deinde ex-
 cludit. altera cõditio est, quòd, vt idem Arist. scri-
 bit 8. de hist. anim. cap. 15. ceteri serpentes hieme
 latent in terra, vipera autem in saxis: quam Arist.
 sententiã cum Plinius lib. 8. cap. 39. perperam
 intellexisset, contrarium dixit, scilicet viperam in
 terra latere, & ceteros serpentes in saxis. Gal. lib.
 de theriac ad Pison. secutus, vt puto, Nicandrum
 & veteres, merã fabulam de vipera scriptis man-
 dauit, quã alij deinceps quoq; susceperunt . nam
 opinio fuit, viperã fœminam dum coit cum mare
 ei caput amputare, & deinde fœtus quasi vindic-
 ces paternæ mortis dum exeunt, discindere ma-
 tris ventrem, atque ita matricidas exire. sed, vt di-
 xi, hæc fabula est; quandoquidẽ non desunt, qui
 oculis viderint in pyxide viperã enixam esse fœ-
 tus, atque ipsam & fœtũ superstites extitisse. nar-
 rat Philostratus in vita Apollonij Tyanæi, vidisse
 se viperam fœtus suos tenellos lambentem. sed
 cur pleriq; in hanc sententiã venerint, & præ-
 fertim Plinius, puto fuisse verba Arist. malè intel-
 lecta quę habet 5. de hist. anim. capite vlt. vbi scri-
 bit, fœtus viperæ corrosis membranis, quib. intra
 vterum obuoluũtur exire, non enim Arist. vult,

eo sexire dilaniato matris gremio . sed tantum ruptis illis membranis, quibus inuoluuntur. Viperarum multæ sunt differentiæ secundum magnitudinem & paruitatem. nam aliæ paruæ sunt, vt illæ quæ oriuntur in regionibus frigidis: aliæ maiores, aliæ verò maximæ; ita vt referat Strabo lib. Geogr. 15. in India esse vyperas, quarum corpora non modò excedant longitudinem octo, vel nouem cubitorum, sed etiam sexdecim cubitis sint longæ; sunt colore cinericio, interdù subflauæ, maculis nigris, vt plurimum, interstinctæ. valde differens est mas à fœmina. nam fœmina caput habet latius quàm mas, ceruicem minùs elatam, dentes quatuor, corpus crassius, sed breuius, caudam magis extensam, tardiùs incedit. contra verò mas habet caput angustius, ceruicé magis eleuatam, solos duos dentes, corpus & longius & tenuius, & velociter incedit. De téperamēto viperarū disputatū est non parum. Gal. lib. de loc. affect. 3. cap. vlt. scribit, omnia animalia quæ frigidi sunt temperamenti hieme se se in latebras recipere. & propterea tunc temporis vyperas ferè immobiles manere. ex quo loco minimè dubitandum est, Galenum censuisse eas esse frigiditē temperamēti. ceterùm Auic. 6. quarti. tract. 3. cap. 21. manifestissimis verbis docet, viperam esse calidi temperamenti. quin immo 2. primi. doct. 2. cap. 15. scribit eius venenum calidum esse, eiusq; calorē veneficam proprietatē adiuuare ad resoluēdos spiritus cordis, vt non sit dubitandū, mentē Auicennæ fuisse viperā esse calidā. sequa-

ces Auicennæ non contenti etiã mediocri caliditate viperarũ dixerunt esse intensissimè calidas; sed quod magis est, huic opinioni videtur quoq; interdũ assentiri Galen. qui lib. 11. de simpl. medicam. circa initium loquens de carne viperarũ, inquit eã exsiccare, & moderatè calefacere. Responderi potest pro solutione huius dubij, vipersas secundũ varia tempora considerari debere. scilicet aut secundũ hiemẽ, aut secundũ æstatẽ. si cõsiderentur secundũ hiemẽ, frigida videntur, quia tũc nec edunt, nec mouëtur, nec venenosa sunt. si cõsiderëtur tẽpore æstatis, calida, imo feruida videntur, ita vt Gal. 2. de loc. affect. cap. vlt. dixerit eas sub cane ætuosissimas esse, & furere. Sed hæc responsio minimè est commoda. primũ, quia si corpora viperarum etiam in summo æstatis contrectentur, ipso sensu gelidissima apparent. adhactum etiam sine cibo conseruantur, vt quod de aliis serpentib. dixi, idem & de his dicendũ putem, earum scilicet temperamentũ esse frigidum, & hac in re Arabes longè lateq; esse alucinatos. neque valet, quòd, vt mox patebit, subsequantur in his casibus partis affectæ incendia, quæ caliditatem arguere videntur; quoniam id potius fit propter varietatẽ subiectorum corporum, quàm propter ipsius animalis feruorẽ. Sed quid dicemus ad Galenum? facilis est responsio, quia quicumq; attentè legit caput illud, videre potest, eum loqui non simpliciter de carne viperarum, sed de carne, quæ ad modũ anguillæ paratur vt sit edẽdo, qui modus apparatus, anetho, sale, &

le, & porro; quod condimentigenus nō est dubitandum afficere carnes vipere & calefaciendi, & siccandi facultate. est tamen venenum huius animalis totum ferè in capite, vt etiam Galenus quandoque damnaret eos, qui abscindunt caudā dū parant trochiscos pro Theriaca, quasi neq; in cauda, neque in reliquo corpore venenum sit, vt mirari etiam non oporteat, si quēadmodum ipsemet Galenus testatur, Ægyptij, aut alij populi carnibus viperarū vescantur. Dum vipere mordent, si fœminæ sint, quatuor vulnera, atque ea exigua inferunt: si mares, duo tantummodò. vbi vulnus factū est, statim exit sanguis satis floridus, paullo post ichor potiùs sanguinolentus, oleosus, & liuidus, tumor fit in parte vulnerata rubeus, biliosus, grandinosus, tuberosus, qui paullo post fit modò niger, modò viridis; quin immo scribit Dioscorides etiam vniuersum corpus tumidum euadere. adhæc sequuntur horrores, refrigerationes, mentis stupores, capitis grauitates, vomitus biliosi, singultus, febres, anhelitus difficultates. dicunt etiam alij quasi perpetuò sequi commorsos à vipera icteritiam, sed hoc à nemine scriptore probatæ fidei inuenio, neque à Græco, neque ab Arabe. illud benè verum est, commorsos à vipera modò pallidos, modò virides, modò flauos euadere; & ratio est, quia cū hoc venenum proprietate maximè aduersaria offēdat, statim calorem natium iugulat. vbi hoc factum est pro varietate subiectorum, deinde corporū, non est mirū, si diuersa symptomata

occurrant, ita vt in biliosis fiat effusio bilis, & color pallidus & flauus euadat, in melancholicis viridis & ater, in illis qui imbecillo sunt capite, & vetriculo, fiant alia symptomata quæ retuli, & tandem penè extincto calore natiuo viridis color se offerat. quòd si interdù icteritia vera cõtingat, vt non diffiteor fieri posse, illud contingit, quia vbi copia bilis abundat in corpore ex agitatione & commotione illius, effunditur in superficiem eamq; tingit. Nicolaus Florentinus & alij sectatores Arabum tres ordines venenorum effecerunt; primum, eorũ quæ statim interimũt. secundum, eorũ quæ non ita statim, sed breui tempore enecant. tertium, eorũ quæ paullo tardiũs. atque inter has species reposuerunt viperã, quasi illius venenum serò interimat. sed licet non inficias eam, in aliquibus regionibus vipersas non esse vsque adeo letales, neq; ita citò interimere: verũtamen non est dubitandũ, alicubi venenũ ipsarũ vsque adeo exitiosum esse, vt citissimè perimat, præsertim verò si morsus factus sit à vipera ieiuna in corpore ieiuno, si tẽpore æstatis in summo calore, & à vipera irata. Vtrum autẽ fœmina aut mas venenũ letalius inferat, controuersum inuenio; quandoquidem alii existimant à fœmina venenum exitialius effundi, alij contra putarunt marem venenosorem esse fœmina. sed hæc lis cõciliari potest, quia & aliquo pacto venenũ fœminę letalius est, aliquo pacto maris: fœmina, quia quatuor facit vulnera, maiorẽ veneni molẽ pluribus moribus effundere videtur: mas au-

tem

tem et si duo tantum inferat, tamē vis ipsorum cōparata moli veneni fœminæ multo acerbior & efficacior est, ita vt & qui dixerunt marem, & qui fœminam letalius venenum inferre, vtrique possint veritatem dixisse. quod cū ita se habeat, certum est mortem esse proximā, si qui percussus est, incidat in syncopen, aut illi sanguis ex naribus profluat, labia viridia fiant, vngues refrigerētur, totum corpus tremat, & veluti grandine, vt dicebat Nicander, percutiatur. Solent autem occidere omnes viperæ spatio interdum septem horarum; plerumq; ad tertium diem vix perueniunt percussi, si tamen perire debent. Curationis ratio ea est vniuersalis, quā iam præscriptimus, vt scilicet quamprimū venenū extrahatur, & si id fieri non potest, vt pars percussa obligetur, & si necesse erit, etiā amputetur. peculiaria hoc in casu complura referuntur à Galeno & aliis, præcipua tamen est viperæ ipsius caro, siue comesta, siue extrinsecus apposita, theriaca, pastilli viperini, oleū viperinū. præ ceteris autem commendari solet, ruta, allium. Aetius ex Archigenis sententia laudat potū vini meraci larga copia, ita vt vomatur, sed quia dixi in vniuersali curatione vomitū in initio perniciosum esse, intelligenda est ea Archigenis auctoritas, procurandū esse vomitū, cū iam initiū morsus pertrāsierit. vrina potata ipsiusmet percussi utilis est; inuenio & succū fraxini, & foliū mirificè laudari in morsu viperæ, siue intus, siue extra adhibeatur; & mira res est, si hinc ponātur folia fraxini, & hinc ignis,

atque in medio constituta fuerit vipera, potius eligit se in ignem conijcere, quam supra fraxinum transire, tanta est antipathia huius ad fraxinum. idem dico de succo taxi; & scribunt Claudii, unum imperatorē ēdicto publico monuisse omnes huiusmodi remedium efficacissimum esse. scribit Aulus Gellius lib. 4. cap. 13. ex sententia Theophrasti tibicinē modulatē canentē curare morsos à vipera. sed puto hoc fabulosum esse.

De animalibus quæ aculeo venena fundunt,

& primum de scorpione. Cap. IIII.

Sequitur ut breuiter, & perspicuè loquamur de his venenatis animalibus, quæ aculeo venenum fundunt; hæc enim omnia id habent cōmune, ut spirituale, seu materiale venenum nō puram qualitatem effundant in corpora animalium. sed aduertendum ut docuit Arist. 4. de hist. anim. 7. horum animalium alia habere aculeū intra corpus, ut vespæ & apes, alia verò habere externum, ut scorpiones & quæ intus aculeū habent, aut illud exerunt ore, ut apes, quæ vsque adeo tenaciter ipsum infigunt, ut id post modū non possint retrahere, ppter quod dicebat Virgilius: Vitamq; in vulnere ponunt. alia verò exerunt aculeū aluo, ut scorpio. Cur autem hæc animalcula sint dotata à natura aculeo, Arist. 4. de par. anim. 6. attulit hanc causam, scilicet ut se se tueri possint huiusmodi armis aduersus noxias bestias. Scorpio de quo nūc sumus acturi, animal est insectū exanguē, quod ut habemus ab Arist. 5. de hist. anim. 26. quinq; brachia habet ex vtraq; parte in-

stæ

star forficum dentata, & solus caudã longam habet & extensã, in qua plerunq; vnus aculeus, interdum duo sunt: aculeus autẽ cauus est & plenus tabo venenato, addit Apollodorus quidam curiosus speculator, etiam hoc venenum esse album, quod effundunt in corpora, dum aculeo ipsa feriunt, vt à scriptorib. medicinæ appellëtur vulnera huius animalis ictus potiùs, quàm morsus. Habet scorpio hanc peculiarẽ conditionẽ vt narrat Plin. lib. 29. cap. 4. quòd nũquam ferit volã manus, & ferẽ nũquam percutit vllã partẽ, nisi vbi sit pilus; quod vtrũ verum sit, non consulo vt quisquam experiatur. Nicander & Ælianus & Promotus nouem genera esse scorpionũ tradiderunt, sed solũm differentia, vt ego puto, colore. quia alios dicunt albos, seu subalbos esse, alios virides, alios nigros. omnia tamen hæc genera vt docet Arist. loc. cit. vermiculos gignunt, quos deinde incubant, atque adeo numerosa proles, & valida nascitur, vt dicant ab ipsa parentẽ interimĩ. sed nõ possum credere Arist. hæc omnia certò vidisse sed potiùs ipsa accepisse ex libris Democriti præceptoris Hippocratis, qui fuit sagacissimus harum rerũ indagator & cuius libri si haberentur, hodie forsã philosophia Aristotelis non esset in ea existimatione. Temperamentũ huius animalis fuerunt qui existimarunt diuersum esse, secundũ diuersa genera scorpionũ, ita vt albi sint huius tẽperamẽti, viridis & nigri sint alterius. sed huiusmodi sentẽtia explosa est à disputatione Auer. 5. collect. cap. 26. vbi plurimis verbis ostẽdit

colorem positum esse in superficie corporum, & propterea ex ipso colore nō esse iudicandas substantias remediorum, neque ipsorum temperamenta, vt non valeat hęc ratio: sunt diuersi coloris scorpiones. ergo sunt diuersi tēperamenti. quare multo satius est dicere cū Gal. 3. lib. de loc. affect. cap. 7. & cum Auic. 6. quarti, locis citatis, temperamentum omnium scorpionum esse frigidum. Symptomata quæ oriuntur ex moribus scorpionum varia & diuersa sunt: nam, vt habemus ex Promoto, vbi quis ab albo scorpione percutitur, dolores fiunt vehementes: circa plagā ipsam vsque adeo ingens suboritur incendium, vt locus videatur peruri: circa labia apparent veluti formicationes, oculi contorquentur, corpora videntur veluti guttis quibusdam percuti, in oculis fiunt lacrymæ viscidæ, tenaces, sitis, musculi & nerui omnes quodam modo videntur tendi. Sin autem percutiatur quis à viridi scorpione, fiunt quoq; dolores vehemētes, horrores, assiduus veluti frigoris sensus, ita vt Galen. 3. de loc. affect. 7. dixerit se quandoque audiuisse à percusso à scorpione, quōd veluti glacie quadam corpus eius opprimebatur; sudores oboriuntur frigidi; et si partes inferne percutiantur, tumores oriuntur in inguinibus, si pares superiores, oriūtur in locis subaxillaribus, in his quoq; solet interdum oriri cōuulsio, solet anus extra procidere. si à nigro scorpione venenū effundatur, delirant percussi, & veluti ignorantia quadā rerum perpetua detinentur, vultus contorquetur, indurantur
omnes

omnes artus, & lingua crassa, & impotens ad loquendum redditur. tot sunt calamitates eorū qui ab hoc animali percutiuntur; quæ omnia mala nascuntur tum ob corporum percussorum varias dispositiones, tū maximè ob facultatē prauā, & aduersam huius veneni, de quo loquēs interdum Gal. solebat dicere, venenū scorpionis esse quidem minimum mole, sed facultate & immanitate esse maximum atque potentissimū, vt minimè dubitandū sit esse letale, præsertim verò si à ieiuno scorpione effundatur, si tēpore æstiuo, & sub cane. dicebat Plin. lib. II. cap. 25. à veneno scorpionis maximè interimi fœminas, & præsertim virgines: viros autem solummodò interimi, quando mane à scorpione percutiūtur, eo quòd tunc tēporis cū nondum effuderint venenum, ieiunum multo letalius sit. Verūm de eius quòd dicitur veritate dubitari potest. nā Theophr. lib. 4. de hist. plan. cap. 10. scribit nonnulla esse venena, quæ malè tractant serpentes, & ab iis homines nihil patiūtur, vt sunt scorpiones, ita quod manifestè asserere videtur eos minimè hominib. exitiosos esse. Dicendum est sententiam Theophrasti, nisi prudenter intelligatur, falsissimam esse, & tanto philosopho indignam: rectè autem intelligetur, si dicamus ipsum non de omnibus, sed de aliquib. scorpionibus esse locutū, quasi nō omne genus scorpionū homini letale sit. quod autem reperiantur scorpiones, qui non sint hominib. letales, vt prætermittam testimoniū Promoti qui de albo scorpione id asserit, est auctori-

tas Arist. 8. de hist. anim. c. 28. vbi scribit in Syria magnos fieri scorpiones, qui interimunt bestias, & præsertim fues, qui alioquin à venenatis pati non solent. circa Pharum autè qui est locus in Ægypto, inquit scorpiones minimè exitiosos esse. cui etiam sententiæ videtur consentire Gal. lib. 3. de alimen. facul. vbi scribit in Ægypto à plerisq; impunè comedi solere scorpiones, vt certū sit, sicuti alicubi sunt venenati & letales, ita alibi nihil nocere, atque de his locutum esse Theophrastū. Gal. lib. 10. de simpl. medic. ad morsus scorpionis præstantissimū remedium esse docet saliuæ humanæ vsus, & præsertim corporis ieiuni, vbi etiam refert historiam, qua compertum fuit solam saliuā humanam occidere scorpiones. sed præ ceteris omnib. magnopere confert cōmorsis à scorpione, si illud idem animal quod venenum intulit, parti commorsæ affricetur, id quod ipsemet Galen. cōprobauit & lib. de ther. ad Pis. 10. & lib. 11. de simpl. medic. cap. de dracone marino. quia verò vt ipsemet Galenus testatur. 3. de locis affect. 7. scorpiones altè & profundè aculeum inferunt, ita vt vulnus quidem sit profundum, sed tenue, & obscurum, eapropter magna vi, magna diligentia sunt affricanda remedia parti ipsi commorsæ, vt scilicet motu, & attritione possit vis remedij altius penetrare, propter quod etiam mangnopere iuuat, vt remedia & fomenta, quæ applicātur in his casibus sint liquoris alicui cōmixta, qui possit perducere vim in profundas partes. itaq; iure laudatur fomentū maiora-

ioranæ cum vrina humana, fomentum myrti in vino, cyperus, calamentū, pulegiū, assa fœtida in vino applicata mirificè iuuare solet huiusmodi cōmorfos. Laudant pleriq; Theriacā diatesserō vocatā, asparagū in vino elixatū, & alia quàm plurima, quæ proponuntur à Gal. lib. 2. de antidotis.

De Phalangijs. Cap. V.

SVccedit tractatio Phalangiorum, quæ ab Auicenna & sequacibus rotellæ dicuntur, & sunt citra omnium controuersiam ex genere araneorū. sed illud in primis sciendū est, veteres vt narrat Plin. lib. 29. cap. 4. distinxisse phalangia ab araneis in hoc, quòd araneas appellarint quæ nō sunt venenatæ, phalangia verò quæ sunt. Ceterùm huiusmodi differentia apud Medicos non inuenitur. quandoquidē vt videre est apud Aetium & Paullum Æginetā, ipsi tractationē faciunt separatam & de aranea venenosa & de phalangijs, quasi voluerint ipsi araneas cōmuniter appellatas venenosas fieri. Vt cumq; autē sit, hac de re illud certū est, phalangiū animal esse insectum, & sanguinis expers, quod plura brachia habet tenuia & longa, nec non tribus veluti internodiis donata; propter quā conditionem scribunt vocata esse phalangia, quòd pedes habeant ad imitationem digitorū humanorū, quorū internodia appellantur phalanges. Variæ & diuinæ penè cōditiones huius animalis describuntur ab auctoribus, sed potissimū ab Arist. 9. de hist. anim. cap. 39. & ab Albert. Magno de anim. cap. 1. inter alias autē hanc vnā habent tā phalāgia quàm araneæ,

quòd siue sint in terra, siue supra terrã, telã quandam construunt, vt ea venentur animalcula pro cibo: quę vbi irretiuerint vi quadam mirifica exugunt ipsorum humiditatem, ita vt cadauera sola relinquunt. quomodo verò faciant telam, Democritus fuit huius sententię, ex puris excrementis aluo emissis eã fieri. Alber. Magn. loco citato putauit sententiã fuisse Aristotelis, quòd hæc tela fiat à parte alimenti transmissa per corpus, eo pacto quo bombices vocati faciunt telas sericeas. sed vera sententia Arist. habetur lib. 9. de hist. animal. 39. vbi scribit, fieri eiusmodi telas eo pacto quo fiunt cordices in animalibus, nimirum ex crassiore, & terrestriore parte ipsius alimenti. sed huiusmodi disputatio subtilior est ipsis telis araneorum. quare à Medicis dimittenda. Illud autem scire ad nos pertinet, animal hoc effundere venenum aculeo paruo, vel quemadmodum dicebat Gal. ore. Auic. 6. quartu, tract. 5. cap. 5. imponit Gal. quasi dixerit phalangia non ferire venas, quemadmodum scorpiones, sed vera Galeni sententia fuit 3. de loc. affect. 7. ictus scorpionis in hoc differre ab ictibus phalangiorum, quòd hi aliter inserunt aculeum, ita vt pungant venas, arterias, & nervos: illa verò pungere & ferire tantummodò cutim, ita tamen vt à cute deinde venenũ ipsum comunicetur omnibus partibus subiectis, tam neruosis quàm carneis, eo quia vt ait Gal. cutis ipsa & continua est, & neruosa. Sed dicet quis, si animal hoc venenosum est, qua ratione Albertus Magnus 7. de anim. 5. scribit se vidisse puellã quę persequeretur

batur araneas & iis vescebatur? Dico, quod aliàs dixi, verè hæc animalia esse venenata secundum totū corpus. nam vt relatū est à Nicolao Florétino, sepe mortui sunt homines ex potu alicuius liquoris, in quo extincta fuerat aranea. quòd autē reperiatur quispiã, qui impunè vescatur hoc genere animalis, fit nulla alia ratione nisi secreta quadã sympathia & similitudine hominis ad huiusmodi animal. Vnde non possum assentiri Plutarcho, qui in libro de capiēda vrilitate ab inimicis putauit, animalia omnia quæ vescūtur serpētib. & scorpionibus, & aliis venenatis, id facere, quia robustissimo sunt ventriculo, ac optima valetudine, cū secus sæpe contingat, vt & inter animalia, & inter homines hi potissimū res venenatas impunè edant, qui & imbecilla valetudine, & infirmo sunt stomacho. Temperamentum huius animalis citra controuersiam & frigidū & siccū est, vnde colligebat Albert. Magn. etiam venenū eius frigidū esse, quod ego quoq; faciliè cōfirmabo: sed si intelligere voluit hoc venenū exitiale esse, ppter frigus, falsissimū est, quia quantūcumq; fateamur ingens frigus huius animalis, vsq; adeo tamen parua illius moles est, vt non possit officere, quemadmodū dicebat Galenus centesimā partē scintillæ ignis non lædere. Rideo etiã interdū eximiã nonnullorū diligentiam, qui imaginati sunt, hoc animal lædere, ppter prauitatē humoris melancholici quo abundat; certè si hic humor in eo cōsisteret, necessariū esset, vt multo subtilior esset, quàm fila araneorum,

quod quidē neq; vſu, neq; ratione compertū eſt. Debet ergo conſtitutū eſſe, arcanam, & letaliſſimam vim eſſe, qua venenum horum animalium infectum eſt. Nicander nouem genera aranearū & phalangiorum proponit. Ariſt. tria ſumma facit, quæ deinde in plures ſpecies diuidit. Aetius & Promotus ſex. Auicennas autem imponit Gal. loco citato, quaſi effecerit duodecim genera phalangiorū: ſed apud Galenum huiuſmodi numerū inuenire non potui, neq; tamen id refert ſcire, vtrum tot, vel tot ſint genera. ſat ſit diuerſitatem & differentiam omnium horum animalium poſitam eſſe, in varietate colorum, atque etiam in magnitudine; quoniā alia ſunt flaua, alia cinericia, alia alba, alia nigra, alia parua, alia magna. & alia phalangiorū in terra viuūt, alia in parietibus. Symptomata quæ inferunt cōplura ſunt, in primis vulnus ipſorum ſuperficiale, atq; adeo exile eſt vt vix perſpiciatur, verū tamen dolores fiūt circa vultus, tumores, qui modò liuidi, modò rubri, modò flauī ſunt, tumefcit interdū totū corpus, atq; etiā graue fit: fiunt tremores, ſpaſmi, vigiliæ, dolores capitis, ſtomachi, vomitus, difficultas egerendi vrinā & fæces, rubor in toto corpore. proponit vnū Aetius, & eſt, quòd quādo mingunt cōmorſi à phalangijs, aut egerūt fæces, aut vomunt, ſæpe & in vrina, & in fæcibus, & in vomitu apparent veluti telæ aranearum. quam ſententiam retulit etiā Auicennas tamquam ſuam, & Arabicæ medicinæ ſectatores, qui circa hoc ſymptoma mira figmenta faciunt, vt etiā de vrina eo-

naeorum qui commorſi ſunt à cane rabido. ſed
 vt ingenuè dicam, non puto ego hanc rē ita eſſe
 æſtimandam, vt diligentius ratio & cauſſa illius
 indaganda ſit. quandoquidem etiam in iis qui nō
 ſunt cōmorſi à phalangiis, apparent plerumq; &
 in vrinis, & in fæcibus veluti telæ araneorum. ſat
 ergo eſt, accidentia ſæuiſſima oriri ex morſu pha-
 langiorum, & cōſequenter niſi huic veneno oc-
 curratur, magnopere exitiale eſſe. Curatio eorū
 qui commorſi ſunt à phalangiis non admodum
 diuerſa eſt à curatione commorſionis à ſcorpio-
 ne. nam & in hoc veneno cū vulnus ſit exile &
 obſcurū, magna fricatione ſunt ipſi remedia ad-
 hibenda, & inter cetera laudat Auic & Aetius, vt
 cōmorſi frequenter balneis immergantur, quia
 ſic omnis dolor & omnis cruciatus facilè euane-
 ſcit. iuuat etiā fouere loca ipſa vino, in quo bulli-
 erint origanū, ſerpyllū, ruta; iuuat etiā affricare &
 potare theriacā. potus vini quoq; cōmendatur,
 præſertim in quo bullierit calamus odoratus, ſed
 complura ſimilia videre eſt apud Aetium.

De Tarantula. Cap. VI.

INter phalangia, & araneas adnumerant non-
 nulli animal illud quod Tarātula populari no-
 mine appellatur, & eſt propria Italiae, & præſer-
 tim Apuliae. vnde intelligi poteſt ſeſelliffe Plini-
 um, qui ſcripſit phalāgium eſſe Italiae peregrinū.
 quandoquidem non ſolū hoc genus eſt Italiae
 peculiare, verū etiam multa alia genera in re-
 gionib. Italiae naſcūtur, vt & experiētia, & aucto-
 ritate ſcriptorū comprobatum eſt. Facit hoc ani-

mal mirabilia symptomata, & penè omnia quæ faciunt araneæ & scorpiones, & alia. vnum verò dicunt præcipuū facere, quòd quando momordit aliquem, in eo statu, & opere in quo inuenit semper eum conseruat, vsque quo venenum è corpore pulsū sit, ita vt si mordet aliquem ambulātem, semper ille ambulat; si tripudiantem semper tripudiat, si ridentē semper ridet. vtrum autem hoc verum sit, ego affirmare non audeo, sed qui in Apulia versati sunt, illud pro certo affirmant, & aliquando vidi quendam qui perpetuò saltabat, & dicebat se se commorsum à tarantula, sed cū à prætore esset captus, & funi alligatus, curatus fuit. præ ceteris tamen aduersus morsum tarantulæ dicunt magnopere facere musicā. sed remedia huius veneni potiùs ab incolis Apuliæ petenda sunt. & hic sit finis tractationis particularis de venenis, quæ ab animalib. immittuntur.

De venenis ore sumptis, & primum de Opio.

Cap. VII.

Quam rationem sum secutus in tractandis venenis quæ ab animalibus inferuntur; eandem quoque seruaturus sum in iis, quæ ore sumuntur, vt scilicet in vnoquoque genere vnum, vel alterū seligam, cuius exemplo possint deinceps singula venena tractari. Sumam autē initiū ab Opio, quod, vt docet Diosc. lib. 4. cap. 60. & Plin. eū secutus lib. 20. cap. 22. fit duob. modis. vel enim contunduntur folia & caules ipsius papaueris, atq; ex illis cōtusis succus exprimitur, qui exsiccat & in vsum seruatus dicitur meconium.

um. alter modus faciendi opium est, quòd inciduntur scapi secundū cutim, & ex incisura succus ille, qui instat lacrymæ defluit digito colligitur, & deinde concretus seruatur. at si auctorū mens perspiciatur, postremū hoc genus solet verè nuncupari opium, eo quia, vt dicit Dioscorides, meconium est multo inefficacius quàm sit hæc lacryma, quæ est verum opium. Gal. 2. de antid. 7. ex sententia Asclepiadis videtur secus sensisse, nimirum quod appellat Dioscorides meconiū, ipse videtur nuncupasse succum papaueris; quod autem appellat Dioscor. opium, ipse nuncupat meconiū. Sciendū autē ne quē decipiat ille interpres, quòd vbi dicit Gal. lingua Græca *μηκόνιον*, transfert ille lacrymā papaueris, quod non satis accommodatè factum est. Scribonius in lib. de medic. videtur hac in re secutus Asclepiadē, cū opium quod efficacius est appellauit meconium: secus quàm Dioscor. sed vtrumq; sit, illud perspectum esse debet, succum expressum papaueris viridis esse inefficaciore quàm lacrymam: vtrumque tamen hoc medicamentum venenosum esse; quādoquidē, vt docet Gal. 1. de temp. 4. naturam toto genere homini contrariam habet. illud tamen sciendum est, huiusmodi vim opij esse satis exiguam, & inefficacem, respectu aliorum venenorum; & hinc est, quòd vt interimat, opus habet & qualitate actiua tāquam organo, & copia maiore quàm alia venena, quē admodum sæpius dixi ex sentētia Gal. Quæ autē sit qualitas illa, quæ auxiliatur facultati deleteriæ opij, explicuit in pri-

mis Dioscor. loco citato, tum Gal. lib. 7. de simpli-
 medic. & postremo Auic. lib. 2. omnes hi & se-
 quaces ipsorū conuenerunt, opiū esse frigidum
 in quarto & vltimo gradu: de qualitatib. passiuis
 Galen. suam non explicuit sententiam, sed Diosc.
 dicit opiū exficcare, & Auic. addidit exficcare in
 quarto gradu. qua de re non obscuræ oriuntur
 difficultates, & in primis dubium est de qualitate
 passiuā, vtrum scilicet opium sit siccum. nam si
 effectus opij ipsius spectemus, minimè siccū esse
 viderur. quādoquidē inducit nō solū somnos,
 verū etiam sopores inexcitabiles & letargicos.
 Gal. 2. aphor. 3. loquens de somno inquit, si frigi-
 ditas iungatur humiditati efficere somnos letar-
 gicos, si iungatur siccitati, inducere catalepsis, seu
 vigiles stupores. vt ex hoc Galeni ratiocinio lice-
 at colligere non posse opium esse siccum, quia fa-
 cit letargicas affectiones: illud etiam cōpertum
 est, ætatem decrepitam maximè vigilem esse,
 & minimè somnolentam, quæ tamen frigida &
 sicca est. de qualitatibus etiā actiuis non minor
 est quæstio. diximus enim quæ fuerit sententia
 & Gal. & Dioscor. & Auicēnæ: sed contra sunt &
 rationes & exempla; ratio est, quia vt prodidit
 Galenus, & Auicenna, vbiq; sapor amarus est se-
 quax caliditatis, non frigiditatis, sed opiū amarū
 est. itaq; calidū potius quā frigidum; neq; valet
 in opio esse partes frigidas & calidas; quia vt acu-
 tissimè respondet Auerr. 5. collectan. 27. qualita-
 tes secundæ sequuntur secundum gradū qualita-
 tes primas, ita vt si qualitas secunda sit remissa,

sequa-

sequatur & primam remissam; si sit intensa, sequatur & primam intensam. iam verò amaritudo opij est intensissima. quare debet quoque caliditas eius esse intensissima: hac enim ratione putavit Auerroes se cogere Medicos, vt asserant non semper amarorē sequi caliditatem. alia ratio est, quia odorata omnia sequuntur calorem, vt docuit Arist. lib. de sens. & sensili 5. & Galen. 4. de simpl. medicam. cap. 22. sed opiū odoratum est, hoc est graui & tetro odore præditū. quapropter calidum potius quàm frigidum. adsunt & exempla: nam sunt complures nationes & in Austria, & in agro Tridentino, quæ vescuntur semine papaueris, & in in placentis, & ad cōficiendū oleum, neq; tamen à frigiditate huius seminis vñquam leduntur: idem quoque fit in Ægypto; neque valet quidquam ratio Conciliatoris differ. 204. scilicet, quòd illud contingat propter cœli Ægyptiorum varietatem, quoniam potius deberet contrarium esse, quia si verum est vt scribit Alexander in probl. vina in Ægypto fieri frigida, quòd scilicet ob calorē externū terra ipsorū minùs caleat, multo ergo magis deberet frigidū esse in Ægypto papauer quàm alibi, ob eandē hanc causam. adhæc Turcæ & Indi etiā nunc vtuntur quodā succo ad excitandam libidinem, & ad exhilarandos animos, quem appellant amphian, & omnes dicunt qui ad eas regiones appulerunt illū succū esse opiam, vt hoc exemplo liceat etiam asserere opiū esse potius calidum, quàm frigidū. de hac quæstione pro nunc scire sat erit, opiū mistū

esse ex partibus frigidis, atque etiam calidis, nec non ex siccis, & humidis, atque ita esse compositas huiusmodi qualitates, ut vix appareant omnes, neque ab inuicem bene discerni possint: non sunt enim per coctionem ita castigatae & temperatae, quemadmodum deberent; quo fit ut non sit mirum, si apparent effectus frigidi & interdum calidi. quamquam frigidas partes superare experientia ipsa satis ostendit. neque valet, quia amaritudo sit maxima, calorem etiam maximum esse debere. quandoquidem amaroris tanta est vis, ut quantumcumque minimus sit hic sapor, longe alios semper videatur excedere, idque copertum est usu, quia si modicum aloes multo melli commisceat, semper apparet amaror insignis, eo quia usque adeo hic sapor gustui nostro inimicus est, ut semper magis appareat quam ullus alius: quae etiam ratio facit ut non sit mirum, si odorem grauem, & terrum de se mittit, quia ut habetur apud Arist. in sect. problem. pertinente ad odores, & etiam apud Alexandrum, odores pravi fiunt ex incocione; quemadmodum grati ex concoctione: at partes opij sunt inconcoctae; non est iccirco ex hoc arguendum, opium esse calidum, quia grauiter olet. quod autem fiant ab ipso effectus calidi, causa est, tum quia, ut docuerunt Galenus & Dioscorides, variae sunt papaueris species, inter quas sunt etiam aliquae quae non nocent, tum quod propter caeli & terrae varietatem fieri potest, ut non solum in loco interstitio, verum etiam in breui videantur mirae earundem arborum varietates,

ut præceteris significauit Hippocr. l. 4. de morb. atq; etiam Theophr. & Mesues. Effectus opij varij & diuersi sunt; in primis autem solet cognosci opium ex ipso graui odore, quẽ relinquit in corpore illius, qui ipsum assumpsit. nam cum in satis insigni copia sumatur, si debet nocere, fieri non potest, quin amarorem, & grauitatẽ odoris corpori inferat: adhæc fiunt somni inexcitabiles, exitiales, letargici, pallor totius corporis, sensuum stupiditas, laxitas genarum, inflammationes labiorum, ut docet Nicander, singultus, nariũ torturæ, præcordiorũ diuulsiones, addit Scribonius Largus, fieri etiam anhelitus difficultatem, & Nicander describit faciem eorum, qui opium sumperũt quasi cadauerosam & Hippocraticã, quod scilicet propter caloris extinctionem fiant tẽpora demissa, oculi caui, & nares acutæ. letale est, ut dicebã, opiũ, & ita letale, ut nisi succurratur, citò interimat. quare si quis hoc venenum sumperit, in curatione illius statim, ut monuit Galenus ex sententia Asclepiadis 2. de antid. 7. deueniendum est ad vomitum, & clysteres: vomitus concitandus est oleo, & mulla, aceto, oxymelle; sed quia usq; adeo grauati sunt sopore, qui sumperunt opium, ut interdũ neq; os aperire possint, studendum est quamprimũ eos à somno excitare, quod fit arctissimis ligaturis, asperis frictionibus, vellitionibus omnium extremorum, & præsertim narium & aurium, sternutatorijs, præcipuè sinapi & castoreo. nam dicebat Galen. 8. de compos. medicam. secundum locos, castoreum esse ve-

ram & efficacem antidotum ipsius opij. quare accepta æquali portione sinapis, & castorei, atq; naribus immissa poterūt sternutationes fieri, & ad expergefaciendum Scribonius Largus laudat vt in his casibus sinapi aceto teratur, atq; extremis artubus apponatur, & loco huius, nisi profuerint, poterunt cauteria adhiberi, & vesicatoria, qualia solent passim vsurpari. vbi excitatus fuerit æger, vt dicebam, cōcitandus est vomitus, & clysteres infundendi, qui in tanto sensuum stupore necessarium est, vt sint acres & vehemētes, cuiusmodi iam retuli. postquam autem & vomitu & clysteribus fuerit venenum è corpore eductum, studendum est, vt & vis venefica & frigus relictū in membris omnino deleatur, quod quidē fit ijs medicamētis & internis & externis, quæ possunt simul & calefacere & veneni vim comprimere. extrinsecus laudatur vsus balneorum, laconica cōferunt, & balnea naturalia, dropacismi, frictiones factæ ex nitro & sinapi. intus verò cōfert sumere theriacam antiquam cum vino, Mithridaticam confectionem cum vino, vel vinum ipsum meratum, vinum cū pipete, piper ipsum, diatrion pipereon, diacalamētum, aromaticum rosatum, quæ omnia medicamenta debent vsurpari, vsque quo certum argumentū appareat omnes veneni opij reliquias esse superatas.

De venenis calidis, & peculiariter de Euphorbio. Cap. VIII.

INter venena calida, primum locum tribuere vidētur auctores euphorbio, quod est succus, seu

feu gummi quoddã arboris inuentum à Iuba Rege, vt docuit Plin. lib. 25. cap. 7. & nominatum est Euphorbium nomine Medici ipsius Regis Iubæ qui vocabatur Euphorbus, & frater fuit Antonij Musæ Medici Augusti Cæsaris. quæ volui dixisse, ne quis miretur, si Theophrastus Euphorbij nullam mentionem fecit, quandoquidẽ longè antecessit hæc tẽpora, in quibus inuenta est hæc planta. Galenus etiam pauca omnino de euphorbio scripsit lib. 2. de med. local. cap. 3. nec nõ 3. de med. per gen. si mentionẽ fecit euphorbij, potiùs aliorum relatione locutus est. Diosc. autem diligentius persecutus est modũ colligendi euphorbium, quod scripsit cõseruari in vetriculis ouiuũ, quemadmodum etiam Gal. cõfirmavit 9. de medic. localib. cap. 4. cur autẽ potiùs hoc genus gummatiss conseruetur hoc genere ventris, puto fieri secreta proprietate quàm manifesta qualitate: quandoquidem Hipp. 4. lib. de morb. scribit Africanos populos vti pellibus pro indumentis, & iumentorum vetriculis pro crumenis, quasi propter duritiem, non magis ouium quàm aliorum animalium esset vetriculus eligendus. Omnes Arabes docuerunt, euphorbium esse calidum & siccum in quarto gradu, præsertim verò Mesues. addit Serapio si euphorbij drachmæ tres sumantur, interimere: nec miretur quis Serapionẽ docuisse hanc mensuram, quasi sit venenorũ demonstrator, quia vbi medicamẽta letalia crebrò veniunt in vsum Medicum, licet docere mensuram letalẽ, vt possint qui vtuntur cauere huiusmodi men-

furas: in alijs autem venenis minimè hoc licet. & propterea nō possum excusare Arnaldum Villanouanum, qui in libro suo de venenis demōstrauit mensuras ferè omnium venenorū: & quamquam euphorbium sit calidū & siccum in quarto gradu, ac propterea interimat, verū tamen habet & ipsum proprietatem aduersariam naturæ nostræ, quo fit, ut Andromachus dum recenseret cōmoda suæ Theriacæ inter alia scripserit, ipsam valere aduersus venenū euphorbij. quamquam multo efficacior est euphorbij vis manifesta quàm secreta, ut iure Arabes Medici dixerint euphorbium esse inflammatiuum. Gal. verò 6. de simpl. medicam. dixerit esse causticum. Sed cū opium & euphorbium sint venena, tam occultis, quàm manifestis qualitatibus, iure posset quispiā percunctari à me, utrum sit magis venenum, opium ne an euphorbium? nam vtraque sunt in quarto gradu. Dico opium multo magis venenū esse: & ratio est, quia temperatura humana, & calor noster est in primo gradu, aut ad summum in secundo: iam verò ab huiuscemodi gradu caloris multo remotiora sunt frigida in quarto gradu, quàm calida in quarto, ut cū sint remotiora, iure etiā sint magis contraria, & consequenter magis inimica. Effectus euphorbij sunt, ingēs æstus, inflammatio oris, vetriculi, intestinorū, sitis, singultus, conuulsio, fluxus. quæ omnia ortū ducunt ab uno calore immenso. Quare curatio huius veneni tota posita est in educatione euphorbij per vomitum, & per clysteres. Pro vomitu laudant

dant omnes oleum rosatum, quod non solū pro-
uocat ipsum, verū etiam simul incendiū vene-
ni permulcet: si etiā butyrum huic oleo miscea-
tur, optimum est. maximè autem omnium con-
ueniūt clysteres, qui fiunt ex lacte, oleo rosaceo,
butyro. Vbi verò vomitu & clysteribus fuerit
eductum venenum, quoniam solent reliquæ in-
cendij permanere, enitendū est, ut medicamen-
tis refrigerantibus cōpescatur omnis feruor. un-
de magnopere valet aqua hordei copiosè sum-
pta, aqua endiuia, lactucæ. præ ceteris autē con-
fert magnopere serū caprinum, aut quodcumq;
larga copia acceptum. coagula animalium omnia
commendantur ab Auicenna quæ administrari
possunt liquata aut aqua hordei, aut iure aliquo
pingui, & similibus.

De Arsenico. Cap. IX.

INter calida venena & naturam nostram cor-
rumpentia adnumerat Gal. 5. de simpl. med. 15.
arsenicum, seu arrenicum. nā utroq; hoc nomi-
ne utuntur sæpissimè Medici Græci. Duplex autē
est arsenicū, alterum naturale, alterū verò facti-
tium. naturale est, quod sponte oritur in metal-
lis, cuiusmodi dicuntur esse in Caria, atq; etiam in
Ponto. Vocatur autē huiusmodi arsenicum, auri-
pigmentum, atq; etiam sandaraca. nam tam auri-
pigmentum, quam sandaraca fiunt in iisdem mi-
neris. & differunt dumtaxat secundum maiorem
& minorem naturæ coctionem. solent autē ap-
pellari & auripigmentum, & sandaraca, arseni-
cum citrinum. Auctor lib. de plantis sub nomine

Aristotelis loquens de arsenico fabulosam quandam illius generationem attulit, vbi scribit fieri arsenicum ex aquis sulphuratis accensis, & limo æris permistis: sed quod magis est, subiungit, ex auripigmento & arsenico fieri etiam plantas. atqui citius fieret homo ex luto, quàm planta ex arsenico. factitiũ duplex est, aliud fit ex arsenico naturali & sale pari pondere mistis, nec nõ in fictili combustis, donec vapores concreuant circa vas instar cristalli; vnde huiusmodi arsenicum cristallinum nuncupari consuevit. aliud factitium est, quod fit ex arsenico naturali & sulphure simul combustis & mistis, quod genus Arabes Medici appellat realgad, nostri corrupto Arabum vocabulo vocant rizagal. Vtrumque tamen genus est calidum & siccum in quarto gradu, immo verò in fine quarti gradus, & quamquam ratione harũ qualitatum excedentium sit aduersarium nature nostræ, habet tamen & proprietatem occultam, & deleteriam aduersus nos, ita vt si comparetur euphorbio, proprietas hæc letifera multo maior & efficacior est in arsenico, quàm euphorbio, vt propterea etiam sit magis mortale. Inuentum est temporibus nostris arsenicũ supra cordis regionem gestatum tempore pestilentie, magnũ adiuuentum attulisse: quod nõ est mirum, cum iam pridem dixerim aliqua venena esse veluti alexipharmaca, & antidotos aduersus alia venena, vt non sit rationi dissentaneum, arsenicũ aduersus pestilentie venenũ antipathiam habere, quemadmodum habet argẽtum viuum aduersus toxicum:

cum: nisi forte dicere velimus, hoc facere mirifica sua exsiccādi vi; sed si hoc esset, pleraq; alia sunt, quæ huiusmodi vi pollent, & tamen non ita conferre putantur. Accidētia arsenici sunt ferè eadē, quæ etiā euphorbij, sed paullulum valentiora. nā sitis & inflammatio maior est, immo verò vlcerantur labia oris, stomachus, intestina, cōuelluntur omnes nerui, singultiūt: hinc dolores & cruciatus intestinorū incredibiles exsurgunt, quæ omnia cūm nota haberem diebus elapsis conductusq; essem ad videndos tres illos iuuenes miseros, qui vna nocte extincti sunt, iudicauī eos ebrios arsenicū sumpsisse præ mētis errore, quòd scilicet apparerēt & nares, & labia, & ora esse vlcerata. Ratio curationis horū venenorum est, vt quemadmodū de euphorbio dicebā, statim vomitus prouocetur oleo rosaceo, lacte, butyro, & melle, iure pingui copioso: deinde fiant clysteres: postea, vt capiantur ea quæ possunt visciditate, & frigiditate occurrere facultati ipsius arsenici corruptoriæ & vlceratoriæ. præ ceteris autē, vt ego puto, mirificè confert si qui sumpsit arsenicū, statim aquā copiosè bibat, & præterquam quòd hoc mihi compertū est, qui quādoq; in cauernas misī canes, vbi arsenicū erat, atq; eos exanimis extractos, vbi copia bibendi aquā facta esset, reuixisse vidi. potest quoq; idē docere nos exemplum muriū, qui si quando accepto arsenico aquā biberint, liberari vidētur. tū & hoc quod relatū est de vulpibus à Plutarcho 6. Sympos. cap. 2. scilicet vbi degustarint amygdalasamaras præ insigni siccita-

te interire, nisi statim aquam bibant. Hoc verò pacto & curanda & tractanda erit quoq; omnis læsio, quæ contingit ex calce. nam calx cum & ipsa sit calida & sicca in quarto gradu, & hac ratione venenet, eadem penè accidentia facit, quæ euphorbium & arsenicum, & consequenter eandem curandi rationem postulat.

De venenis septicis, seu putrefacientibus; & peculiariter de Aconito.

Cap. x.

Theophrastus lib. 9. de hist. plant. 16. & Gal. lib. 5. de simpl. medic. cap. 15. necnon lib. 6. cap. de aconito, proposuerunt inter septica & putrefaciētia venena, aconitum, quod Plinius lib. 27. cap. 2. dixit esse omnium venenorum occisimum, hoc est & potentissimum & celerrimum in occidendo. Sed si veteres cognouissent venena reperiri quæ hodie habentur, & præsertim in regionibus Indicis, & Mauritanis, dixissent profectò multo acutiora & celeriora aconito. vnde hæc planta nomen aconiti sit adepta, variæ sunt sententiæ. aliqui putant sic appellatam esse, quòd ubi nascitur nullus pulvis adsit. nam *ἀκονίτι* apud Græcos, idem est ac si dicatur sine pulvere. alij putarunt sic vocatum esse, quòd oriatur in saxis, quæ vocantur acones. Theophrastus dixit sic vocatam, quòd nascatur in Acone, qui est vicus Periandrinorum populorum in Ponto; vtcumq; sit, satis est plantam hanc, neq; fructu, neque folio quidquam nocere, sed tantummodò succo radicis.

cis. nam sunt plantæ, quæ venenatæ sunt flores; sunt quæ fructu, vt mandragora; sunt quæ radice, vt aconitum. Cur autem potius in radice venenum hæc planta gerat, quàm in folio, vel in fructu, puto ego nullã potiorẽ posse assignari causam, quàm proprietatem specificam ipsius. Nicander vnum genus aconiti videtur proposuisse: Dioscorides duo fecit; sunt qui tria; & recentiores stirpium inuestigatores inuenerunt quoque nouem genera, inter quæ adnumerant napellum celeberrimum venenũ, adeo quòd quæcumq; de aconito dicantur, possint quoq; referri ad ipsum napellum. Vtrum autẽ toxicum frequenter nominatum à scriptoribus sit reponendum inter aconita genera, decernendũ est. Promotus quem ego Græca manu scriptum habeo, fuit huius sententiæ, toxicum fuisse non simplex genus stirpis, sed venenum quoddam compositum, quemadmodum etiam pharicum. sed puto ego, toxicum neq; fuisse apud veteres vllum genus stirpis venenatæ, neq; medicamenti venenati compositi, sed appellatum fuisse toxicum omne veneni genus, quo tela & sagittæ venabantur, quæ à Græcis vocantur *πῆλα*, seu *πξέυματα*; vnde cum inueniatur veteres consueuisse tingere sagittas napello, aconito, pardalianche, elleboro, & plerisq; alijs succis venenatis, tum simplicibus, tum mixtis, fit vt putem, omnia hæc & potuisse, & posse hoc tempore appellari toxica, scilicet à sagittis, quæ tinguntur ipsis; nam apud Galenum lib. de ther. ad Pison. cap. 10. scripta est

quædam historia helenij, quæ videtur existimasse helenium esse venenum, quo tingebantur sagittæ, & quia certum est apud stirpium scriptores, helenium non fuisse, neque esse venenum, sed herbam quandam aliam ab Helena repertam, hinc plerique putarunt eam non esse Galeni farinam, & ideo librum illum esse spurium. & quamquam ea de re iudicium nostrum sit in voluminibus Galeni à Iun-
tis editis, tamen quoque hoc loco volo quidpiam aliud dicere. Julius Scaliger tempestate nostra vir doctissimus, in suis commentarijs ad librum Arist. de plantis, putavit locum illum Galeni ita esse corrigendum, ut loco helenij scribatur velenium, scilicet ἀπὸ τῶν βελῶν, hoc est à iaculis, & à sagittis; quasi eo in loco usus sit hac voce populari & Romana, quæ idem significat quod sonat apud Græcos vox toxici: & certè hæc coniectura mihi non displicet. etsi enim huiusmodi vox nimirum velenium non reperiatur apud scriptores Græcos, nihil refert, quia vox est materna populi Romani, & Galenus solet interdum usurpare huiusmodi voces, quemadmodum 7. Meth. nominat decoctam, quæ erat vox non Græca, sed populi Romani, & certè, si prius huiusmodi rem cognovissem, forsitan eam interferuissem inter alias rationes, quibus utar ad probandum librum illum præstantissimum fuisse Galeni, poterit hoc tamè eo in loco adiungi. De temperamento aconiti nihil certi prodiderunt scriptores veteres; Ioannes Gorraeus Medicus celeberrimus in adnotationibus suis ad Nicandrum voluit aconitum frigidum esse, & ad-
ductus

ductus est hac ratione; quoniam curatur medicamētis calidis, cuiusmodi proponit Nicander. posset etiam & alia ratio addi, frigidū scilicet esse iccirco, quia nascatur in regionibus frigidis, vt est Pontus; sed (pace huius viri dicam) deceptus est. quandoquidem vt docuit Gal. 5. de simpl. med. cap. 15. & Auic. lib. 2. non longè ab initio medicamēta omnia, & venena putrefacientia calida sunt & humida, vnde cūm aconitum septicum sit, seu putrefactorium, quis dubitat necessarium esse vt sit calidum & humidum? neq; valet quòd curetur remedijs calidis, quia remedia putredinis sunt omnia sicca, siue sint calida, siue frigida; imo verò quotiescumq; volumus statim cōpescere ingentes putredines, vtimur medicamētis calidis & siccis, quemadmodum manifestum est in curatione gangrænæ, quæ licet originem ducat ab immenso incendio, tamē vt comprimatur, solemus adhibere & lixiuia & calcem, quæ est calidissima, & siccissima: neq; etiam valet aconitū esse frigidum, quia oriatur in regionibus frigidis. quandoquidem in his ob aeris rigorem solēt intima terræ calidissima esse, vt propterea in Ponto dixerit Theophr. in lib. de igne, metalla liquari ob calorē coactum in terra, vt non sit mirum, si in regionibus frigidis orientur, & fiant radices in terra calidissima. atq; hoc est qd̄ dicebat Alex. 2. Probl. 6. scilicet in Scythia, quemadmodum & in Germania, fieri vina potentissima & calidissima, quia frigore cæli calor coactus in terra radices virtū calefacit, & consequēter in eis succum calidum pro-

ducit: est itaq; aconitum calidum & humidum, atq; etiam insigniter, vel in tertio, vel in initio quarti gradus; sed tamen si calidum sit, non est letale ob caliditatem tantum, sed proprietate naturæ deleteriæ, ob quam cum iugulet calorem nativum animalium, consequenter inducit extraneum, & putredinalem, ita ut putrefaciendo interimat non solum homines, verum etiam feras immanissimas veluti pantheras, lupos, & leones: neq; solum si poterit, verum etiam ut scribit Theophr. 9. de hist. anim. & Plin. lib. 27. cap. 2. si ipso tangatur genitalia, unde Calphurneus ille Bestia interimebat uxores suas, ut ditaretur tactis ipsarum genitalibus succo aconiti. est enim hoc venenum illud, quod dicebat Theophr. parari ita ut interdum occideret una die, interdum hebdomada, interdum uno, vel tribus mensibus. Varia sunt symptomata, & varij effectus, quos producit aconitum: in primis est qui sumpsit aconitum, solent ore primum percipere saporẽ quendam subdulcem, deinde paullo post ponticum, demum magnopere caput perturbari solet: adhuc fiunt vertigines, deliria, convulsiones, tremores, gravitates pectoris & pulmonis, sitis, estuatio, intestinorum tormina & rugitus; & si vita venenati protrahatur, apparent & in excrementis, & etiam in cute signa insignis putredinis. Duo autem occurrunt circa ea, quæ diximus pulcherrima problemata. Unum est, quomodo fieri possit, ut sagitta, vel tela veneno aconiti, aut alio infecta possint venenare, & interficere. aliud qua ratione fieri possit, ut aconi-

aconitum solo contactu genitalium, & homines, & bruta interimat. Pro primo dico, duo concurrere ad hoc, ut venenum quo tinguntur sagittæ, efficax sit & letale; unum est, visciditas ipsius succi. nam si debent venena telis in tractu adhærere, & conseruari dum iaciuntur, necessarium est ut aliquo lentore & visciditate prædita sint, merito cuius tenacissimè hæreant ijs: alterum est, quòd motu venena incallescunt, quemadmodum dicebat Arist. 3. de cœlo, plumbum quod inest sagittis à calore motus liquari. cùm itaq; illa venena calida sint, & motu calefacta, ubi penetrant carnes statim tamquam ignis in venas, & arterias se insinuant, atq; per uniuersum corpus propagantur. unde quemadmodum scribit Plin. lib. 25. cap. 5. Galli ut ferarum carnes teneriores redderent, consueuerunt tingere sagittas succo ellebori, atq; inde circumcidere carnes tactas ab illo, & reliquis uti; certa experientia edocti, sic carnes euadere teneriores, nimirum ob igneum calorem à sagittis elleboro tinctis immixtum. Ad aliud problema dicendum est, non esse præter rationem, ut venena putrefacientia extrinsecus adhibita genitalibus necem inferant, quia partes illæ factæ sunt à natura calidæ & humidæ propter generationis beneficium, quæ sita est in calido & humido. unde ubi tanguntur hæc corpora à venenis calidis & humidis, ac subinde putrefacientibus, rationi consonum est, ut cùm & ipsa sint calida & humida, facillè recipiant putredinè venenatam, atq; eam propter vasorum latitudinem statim communicent

partibus spiritualibus, & præsertim cordi, cum quibus & testes & genitalia habere maximam sympathiam, testis locupletissimus est Hipp. 2. epid. nã id contingit de venenis huiusmodi, quod etiam cõtingit de lue venerea, quia sicut per contactum solum genitalium virus Gallicum cõtrahitur, & per vniuersum corpus distribuitur: haud secus etiam existimandum est cõtingere, vbi genitalia à veneno hoc tanguntur. Curatio est, vt si aconitum intus acceptum sit, primùm studeatur illud euomere, aut per clysteres educere. sin autẽ sit gladio aut sagitta extrinsecus immissum, nitendum est illud suctu, cucurbitulis, scarificationibus extrahere: & si in vlllo veneno extrinsecus illato vtile est ad ignem confugere, proculdubio vtilissimum est; quippe cùm igne omnis putredo statim cohibeatur: adhac sunt adhibenda ea remedia, quæ huic veneno propria existimantur. Heraclitus Medicus approbavit radices eryngij siue in puluere, siue in succo acceptas. Galenus autẽ 2. de antid. laudauit rutã acceptam in iure gallinaceo, vel vino: laudatur etiam trissago, origanum, castoreum. inuenio etiam non parum commendari vsum scorię ferri, seu æris in vino acceptæ; valet theriaca, & mithridatum, sed omnium maximè commendatum est balsamum, quo cùm vescantur viperæ in Arabia, dicunt ob id in ea regione viperas minimè venenatas esse. Aristot. 9. de histor. animal. 6. scribit pantheras vbi acceperunt aconitum quod vocatur pardalianche, eo quia enecat pardalos, seu pantheras, statim quærere sterCUS

stercus humanum, quod si inuenerint eo, accepto statim liberari, quasi illud sit antidotus aduersus hoc venenum. & Albertus Magnus exponens locum illum dicebat stercus humanū, præfertim recens, & adhuc calore natiuo præditū habere vim theriacalem, vt non sit damnandus Rases, si etiam in venenis fungorum laudauit illud assumptum, quod voluit significare nō vt aliquis eo vtatur, indignū enim homine videtur, sed ita in mentem venit. nam & Galen. II. de simpl. medicamen. loquens de stercore hum. scribit se se nullam habuisse experientiam huius remedij, sed tantum ex relatione aliorū sibi esse cognitum.

De Gypso, & Cerussa. Cap. IX.

Gypsum & cerussa recēsentur apud scriptores in numero venenorū: & quia hæc frequentissimè in manibus hominū habentur, operæ precium est diligenter ipsa cognoscere. cerussa enim species est terræ artificialis, quæ vt docuit Theophr. lib. de lapid. necnon Vitruuius & Dioscorides, fit ex vaporibus aceti feruentis circa plūbium concrenentibus. gypsum verò duplex est, aliud verò artificiale, aliud verò naturale. artificiale vt docuit ibidem Theophrastus, cōficitur ex lapide in fornacibus deusto, perinde atq; calx, & appellatur à nōnullis istud gypsum lapis cerussæ. naturale verò gypsum fit in mineris tam Græciæ, quàm Italiæ, & fit eo pacto quo cetera mineralia. Vsus cerussæ & gypsi varius fuit apud veteres, atq; et nūc est. nā cerussa vtūtur pictores, Me-

dici utebantur antiquitùs, & etiam nùc utuntur mulieres ad dealbandas facies, quemadmodum clarè habetur apud Plautum, Athenèum, & apud Clemètem Alexandrinum lib. 3. Pædagog. cap. 2. gypso similiter usi sunt, atq; etiam nunc utuntur varij artifices, cementarij, pictores; Medici utebantur, & veteres ad tingendos pedes seruatorum venalitorû. tradit Theophrastus in usu fuisse ad depuranda vina, quemadmodû hoc tempore aliqua nationes utuntur. Siccam esse temperaturam & cerussæ, & gypsi inter omnes ferè scriptores conuenit, sed aduertendum hæc propter siccitatem minimè esse venena, sed tum propter inimicam cordi proprietatem, tum quia solèt substantiam quandam lentam, tenacem, & crassam habere, merito cuius ubi imprudenter deuorantur, strangulare consueuerunt. Sed de cerussa dubitari posset, numquid verè sicca sit. nam si ipsius generationem & substantiam spectemus, fit ex vaporibus aceti, & substãtia plumbi corrasa. iam verò Aristot. 13. problem. 6. scribit, vinum ubi in vapores conuertitur euadere aquam. ex quo loco colligunt nonnulli cognouisse aquam vitæ, & consequèter distillandi artem; sed acetum est vinum corruptû, unde & gypsum in vapores conuersum verisimile est euadere aquam. adhæc Galen. 9. de simplic. medicamen. scribit, plumbi substantiam constare ex multa parte aquea, & aerea, pauca verò terrea: ex quibus verbis colligi potest, cerussam ipsam tam ratione aceti, quàm ratione plumbi humidã potius esse, quàm siccam. Dicendum

dum est quod ad acetum pertinet, et si in vapores conuersum quodam pacto in aquam vertatur, seruare tamen facultatem siccandi. de plumbo autem dicere possumus, Galenum asseruisse. quidem illud constare ex multa parte aquea, sed concreta & coacta. quamquam, vt libere dicam, puto, ea in re Galenum paulisper ipsum dormitasse, quia cum sit plumbum corpus grauissimū, nescio villo modo cogitare, quomodo in eo multus aer sit, quemadmodum videtur dicere Galenus. Vtrum autem ea in re defendi possit, quisq; secum cogitet. De gypso etiam iure dubitari potest, vtrum frigidum sit an calidum; Theophrast. lib. de lapidib. statuit esse calidissimum, & id astruit duobus argumentis. Vnum est, quia ipsum vbi aqua maceratur, statim inflammatur, & vrit perinde atque calx; immo verò, inquit nauem interdum combustam propter vestem gypsatam, & aqua conspersam. alterum est, quia gypsum vbi manibus conteritur, statim incalescit, ita vt vrere videatur; ex quibus omnibus clarè videri potest esse calidissimum. Sed ex aduerso Galen. 9. de simpl. medicam. astruit quidem gypsum siccum esse, sed de frigiditate, aut caliditate nullum verbum fecit. quamquam, vt placuit nonnullis videatur colligi posse, ipsum tribuisse gypso frigiditatem, cum dicit illud præditum facultate repercussoria. Serapion dixit esse satis frigidum, eo quia adstringit & repercutit. Arabum etiam sectatores manifestè tradiderunt esse frigidum in secundo gradu, adeo vt manife-

stissima appareat cōtradictio inter Theophrastū, & Arabes. Quæ si solui possit, hæc vna mihi videtur soluēdi ratio, nimirū Theophrastum locutū esse de gypso artificiali, quod fit ex combustis lapidibus: Serapionem verò & Arabes de naturali. quod si iudicetur etiam ipsum locutū de artificiali, dicere possumus huiusmodi gypsum aut vetustum, aut recens, vetustū frigidū esse, atq; de hoc locutos Arabes. nam licet videre calcem vetustā aqua cōpersam, neq; inflammari, neq; vllum caliditatis signū habere, quod si etiā de recenti locutus sit Serapio, possumus dicere in gypso ratione terræ frigiditatem esse, ratione verò ignis relictī inesse caliditatem. propterea verè censuisse & Theophrastum & Arabes. Cognoscere cerussam vel gypsum assumptum non est difficile, quandoquidem qui hæc deuorant, si diligenter inspiciantur, semper habent linguam, palatū, dentes, & labia dealbata, ita vt oculis ipsis statim huiusmodi venena conspicua euadant. sed præter hæc signa sunt & alia quæ sunt veluti accidentia consequentia huiusmodi venena: imprimis enim adest singultus, tussis, ariditas faucium, torpor, mentis percussio, delirium, præ ceteris autem dolor circa stomachum. nam vt scribit Galen. i. de sympt. caus. cap. 7. omnibus illis qui sumpserunt vel cerussam, vel gypsum oboriuntur dolores grauissimi circa os ventriculi & stomachum. præter hæc solent habere tota corpora dealbata, fiunt illis anxietates, syncopes, strangulationes: dicebat Auicennas interdum fieri
 etiam

etiam vrinas nigras & sanguinolentas. cur autem fiant huiusmodi vrinæ, potest ea ratio assignari, quòd facultas retentrix renum ab hoc veneno infirma reddatur, ita vt relaxata vasa ipsorum permittant sanguinem exire. de nigredine autem vrinæ dicunt interpretes Auicennæ, eam fieri propter extinctionem caloris natiui, sed hæc ratio minime accommodata mihi videtur, quandoquidem id si esset verum, in veneno opij deberent vrinæ nigriores fieri, quia citra omnium controuersiam ab opio magis extinguitur calor natiuus, quàm à gypso vel cerussa. Quare dicendum est, causam huius nigredinis esse aut obstructionem quæ fit in vasis deferentibus succum melancholicum à iecore ad lienem. propter quam cum impediatur transitus humoris melancholici & nigri, fit vt ille refusus in renes & vesicam nigras reddat vrinas, vel potius dicendum est, minimè verum esse, quòd fiant vrinæ nigræ, quandoquidem Scribonius largus inter alia signa horum venenorum ponit vrinas albas. Est autem proculdubio huiusmodi venenum exitiale ex ratione quam antea retuli, vt credendū sit Plinio, Proculeium quendam grauiter in stomacho cruciatum, vt tormentum illud effugeret, se se potò gypso strangulasse. Curandi ratio est, vt clysteribus & vomitu statim venenum educatur, & quia tenacissimum est, vtendum vomitorijs grauissimis, atque etiam elleborismo, si opus est: post vomitum etiam ad vsum scamonei deueniendum est, vt consuluit Auicen-

nas. deinde vtendum medicamentis, quæ vim habeant & pinguem & emplasticam, vnde Nicander iure laudauit oliuas: sic etiam commendatur decoctum ex dactylis, ficibus aridis, origano: amygdalas amaras pleriq; laudant. sed veram & propriam antidotum huius rei, dicunt esse stercus muris tritum, & ex vino potum, vt præteream alias antidotos, & theriacam, & athanasiam, & mithridatum, quæ educto iam ex corpore per vomitum, vel medicamenta veneno maximè conueniunt, tum ad delendam penitus materiam veneficam & proprietatem illam inimicam cordi, & deleteriam, tum maximè ad corroborandum, & consolandum ventriculum, qui ab hoc veneno plurimum patitur.

De Fungis. Cap. 12.

SVNT & fungi connumerati inter venena quos tanto magis cognoscere necesse est, quanto grauius periculum impendet homini ex vsu horum, nam sunt nonnulli vsq; adeo dediti gulæ, vt potius periculum mortis subire eligant, quàm à fungis abstinere. est fungus vt placuit Theophr. & Gal. planta sine radice mollis, spongiosa & alba. Nicander appellauit terræ fermentum, eo quia propriè generetur ex terra acido succo fermentata, vel vt dicebat Plin. lib. 22. cap. 23. ex pituita arborum, nam si loca spectemus, vbi nascuntur fungi, plerumq; sunt vliginosa & humore limoso veluti fermentata, quod autem scribit Theophr. lib. 4. de hist. plan. 8. nimirum in quadam regione maris rubri fieri fungos

gos ex aqua pluuiali, qui tacti à Sole statim lapidescant. nihil refert ad nostram tractationem. pleriq; scriptores, & inter alios Plin. varia effecerunt eorum genera, alia enim appellarunt à locis in quibus nascuntur: alia ab arboribus prope quas oriuntur: alia à colore: alia vero à magnitudine: siquidem inter fungos aliqui parui sunt, aliqui maiores, aliqui verò maximi, ita vt pilei formam emulentur: vnde extat Plaut. ille iocus, apud quē seruus nescio quē pileatū vocat fungū. Diosc. lib. 4. cap. 78. duo genera tantū posuit alterū q̄ edi potest: alterū verò p̄nitiosum: fungus edēdus est pratensis vocatus; *pratēsisibus optima fungus natura est*, dicebat Horatius. Boleti etiam vocati inter hos numerātur quos Gal. 2. de alim. facul. & lib. de cibis boni & mali succi dixit semper esse innoxios, & ioco quodam solebat dicere Nero Imperator, huiusmodi fungos esse Deorū cibum. genus verò perniciosi tale est vel copia, quando scilicet comeditur in maiori copia, quàm cōuenit, vel apparatu, quando scilicet nō coquuntur, quēadmodū deceret, vel suapte natura fungus perniciosus est, vel propter naturam & substantiam spongiosam, vel ob prauam & deleteriam qualitatem. nam sicuti videmus spongas deuoratas à canibus eos interimere, quòd in ventre rumeant, & aqua impleantur, atque sic euictæ strangulent: pari pacto & fungi & corpora huiusmodi deuorata solent certam perniciem adferre. Quomodo autem fungi acquirant prauam & deleteriam qualitatem, luculentissimè

docuit Diosc. qui scripsit, eos venenosos euadere, vel quia fiunt circa ferrum rubiginosum, vel circa pannos putres & marcidos, vel prope caernas. nam cum in cauernis lateant animalia venenosa, vbi illa exeunt, fungos contrectare solent, & eos lætali veneno inficere. Cognoscuntur fungi perniciosi copia & apparatu, eo quòd singularia quædam & grauia symptomata inducunt? nam primo illi qui copiosè ipsos sumpserunt, sentiunt veluti angustiam quandam, nec non oris stomachi grauitatem summam; adhæc percipiunt stricturam quandam pectoris, qua videntur veluti suffocari, incurrunt interdum synopen, sudoribus frigidis diffluunt, alui fluxu, & cholera tentantur. qui verò perniciosos fungos sumpserunt, dignoscuntur & ipsi proprijs quibusdam symptomatibus, namq; & hi angorem ventriculi sentiunt, tormina patiuntur, vomitus, vlcera intestinorum, colli dolores, decolorantur, & quibusdam ventriculi puncturis premi & affligi consueuerunt. atq; his signis cognoscuntur illi qui perniciosos deuorarunt. Sed solent etiam cognosci fungi venenosi priusquàm sumantur; primò quidem colore, quoniam vt dicebat Auic. 6. quarti tract. 2. cap. 10. sunt modò virides, modò nigricantes, modò purpurescentes; adhæc vbi auulsi sunt à terra, statim cõputrescunt, & si cultello incidantur, fiunt modò liuidi, modò nigri. hi itaq; suapte natura omnes sunt exitiales, ita vt retulerit Plinius visum esse quandoq; integras familias vsu eorum fuisse extinctas: quare in tanto

Vitæ periculo multo tutius est omnes fungos auerſari exceptis innocentiffimis boletis. verùm tamen quia interdum nonnulli gula tracti hanc perniciem deuorant, videnda est curatio. Vbi itaq; contigerit aliquem vocari ad eos qui fungis læsi sunt, prospicere debebit, vt quàm citiffimè ij è corpore educantur, id quod quatuor modis fieri potest, vomitu, clysteribus, vrina, & medicamentis. Primùm autem vomitus tentandus est oleo rosaceo, succo raphani, oxymelle; præsertim verò laudat Galenus ex sententia Hippocratis 6. in 6. epidem. §. aceti vsus, eò quod illud non solum vomitum excitet, aquæ præsertim & oleo mistum, verum etiam sua tenuitate incidit & absomit substantiam fungorum. Clysteres conueniunt accerrimi, vt esset. Recipe fol. centa. m. s. colocynt. drach. i. fol. puleg. calamēt. i. an. m. i. fiat decoctio secundum artem. deinde Recipe dictæ decoctionis lib. i. s. hieræ Archig. vnc. s. mellis rosa. sol. vnc. iij. pul. dictamni Cretes. drach. j. falis parum misce, & fiat clyster. per vrinam porrò prouocandus est exitus fungorum, decocto petroselini ameos, asari, & inter cetera soleo vti huiusmodi decocto. Recipe rad. asparagi siluest. rad. petrosel. an. vnc. s. asari, ameos, dauci, an drach. s. fiat decoctio secundum artem. deinde recipe dictæ decoctionis lib. i. mellis cōmunis vnc. ij. despumetur parum bulliendo & sumantur pro singula vice vnc. iij. plus minusue. ita enim plerūq; fructuosa solet esse vrinæ prouocatio in hoc casu; vt Nicolaus Florentinus di-

xerit sese vidisse interdum frustra fungorum per
 vrinam excreta. Postremo loco est euacuatio
 per medicamenta, & laudant omnes vsus aga-
 rici atq; scāmonei; poterit verò huiusmodi me-
 dicamentum commode exhiberi. Recipe elect.
 Indi drach. iij. diacatholic.drach. v. agarici troch.
 drach. j. trochif.violar. cum scamonei scrup.s.
 misce,& fiat bolus. Vbi fuerint his auxilijs fun-
 gi euacuati, superest vt prospiciatur ventriculo,
 & intus nihil vtilius est ipso melle, quod vsurpari
 potest, & colatum & non colatum; dicebat enim
 Auicennas propriam & peculiarem antidotum
 fungi venenati esse ipsum mel, & iure, quia mel
 & humiditatem, & frigiditatem eius corrigit, &
 siquid ipsius substantiæ in ventriculo relinqua-
 tur, attenuat, atq; dissipat. præter hæc in vsu ha-
 bendæ cōfectiones omnes calorificæ, vt est dia-
 muscon, diospoliticon, diatrion piper. & postre-
 mo theriaca antiqua, quæ maximè commoda est.
 Atq; hic finis esto tractationis nostræ de venenis,
 quorum etsi non omnia genera simus persecuti,
 potiora tamen ita tradidimus vt liceat vni-
 cuiq; ex exercitatione in his alia o-
 mnia pertractare.

FINIS.

INDEX

INDEX RERVM IN LIB. DE VENENIS MEMORA- BILIVM.

- A**ccidentium conditio 21
- Aconitum scorpionis mor-
sui medetur 158. aco-
nitum vnde dictum sit
152. aconitum succo
dumtaxat radicis lædit
& quæ sit ratio 153. aco-
niti genera ibid. aco-
nitum temperamenti est
calidi & humidum 155. aco-
nitum proprietate natu-
ræ deleteriæ interimit
156. aconitum parari po-
test ita vt interimat statu-
tis temporibus 156. aco-
niti symptomata & effe-
ctus ibid. aconitum qua
ratione solo genitalium
contactu interimat & ho-
mines, & bruta 157, 158
aconiti vel intus accepti,
vel extrinsecus gladio, aut
sagitta immissi curatio
158, 158.
- Actiones humani corporis
ab vna anima producun-
tur 2. actiones ob in-
strumenta variantur 3.
actiones læsæ immediatè
sequuntur morbum 4.
actiones humani corpo-
ris triplices sunt 6. actio-
nes corporum sunt com-
positorum 21
- Agarici vsus venenis resistit
109
- Agens omne efficacius in
termino agit quàm in
motu 12. agens omne
opus habet certa sui in-
strumenti quantitate 27
- Alexeteria quo pacto media
esse inter corpora, & ve-
nena dicantur à Galeno
98, 99
- Alexeteria in magna quan-
titate sumpta nocent. 99
alexeteria quo tempore
assumenda sint 101
- Anima qua ratione bonas
& quo pacto malas edat
actiones 3. Anima cur
interdum spiritus vocetur
à Galeno 38. ani-
malia venenosa qua ra-
tione fugari possint 83.
animalia venenosa quo
pacto venenum eiacu-
lent 102
- Arbores sub quibus anima-
lia venenosa plerumque
latitant 78
- Argenterius & Fernelius a-
lucinantur 5
- Arnoldus Villanouanus re-
prehenditur 148
- Arsenicum pesti prodest 59
- Mmm

IN LIB. DE VENENIS

Arsenicum duplex est 149.	Auerroes fallitur 93. Auerro-
Arsenici fabulosa gene-	is rationes resciluntur 97
ratio 150. Arsenicum fa-	Augustinus Sueslanus falli-
ctitū dupliciter fieri po-	tur 123
test ibid. Arsenicum cal-	Auicennas alucinatur 105
lidum est & siccū in sine	Auicennæ & Arabum cir-
quarti gradus 150. Arse-	ca serpentium tempera-
nicum euphorbio letali-	menta error 126
us est ibid. Arsenici acci-	Basiliscus halitu & visu in-
dentia 151. Arsenici cura-	terficit 101
tio ibid. Arsenico copio-	Boleti fungorum sunt in-
sus aque potus cōfert 151	nocentissimi 166
Aspidum tria genera 119. A-	Boues cur facilius à scorpi-
spidum solertia 120. Aspi-	onū ictu lædantur quàm
des auditu præditi sunt	sues 75
subtilissimi ibid. Aspides	Cadauera veneno interem-
cur surdi nuncupentur	ptorū cur neq; à feris ne-
120. Aspides semper pa-	q; ab auibus tērentur 78
res incedunt ibidem.	Calor animalis quot modis
Aspides temperamenti	extinguatur 45. calor
sunt frigidi ibid. Aspidis	natiui incolumis quatu-
morsum qua ratione in-	or conditiones 46. calor
flamnationes & tubores	animalium duos perēnes
sublequantur 120. Aspi-	motus habet ibid. calor
des venena morfu infun-	natiuus verus est veneno-
dunt 120, 121. Aspidum	rum domator 61. calor
caro cur non ingrediatur	animalium & plantarum
antidotos 121. Aspides to-	discrimen 66
to corpore venenati sunt	Calpurnius coitu vxores ve-
ibid. Aspidem morsus	nenabat 84
symptomata ibid. Aspi-	Cantharides vesicam offen-
dis venenū primo cor of-	dunt 9. cantharides to-
fendit, deinde cerebrum	to corpore venenatę sunt
& iecur 122. Aspidis vene-	66
num exitialissimum est	Carnes assæ cur difficilior
ibid. Aspidū morsus cu-	venenari possunt quàm
ratio 122, 123. Aspidis ve-	elixæ 86
nenō aduersantia reme-	Castoreum vera est opij an-
dia 123	tidotus 145
	Cerussa

INDEX.

- Cetussa** siccandi facultate pollet 160
Ciborum venenatis conuenientium series 117
Cicuta sturnos nutrit & capras 15. cicuta vino in exigua quantitate commista letalior est 52. cicuta quandoq; nocet 55
Citrium & cydonium venenis resistunt 91
Claudius imperator boleto fungo venenatus interijt 85
Compositiones circa quas morbi fiunt trium sunt in humano corpore generum 6
Contraria sub vno genere continentur 21
Cordis tēperies omnino destruitur à vi venefica 8
 cordis temperamentum in morbis venenosis quatione vitietur 8. cor à venenis congelatur & exsiccatur ibid. cor veneno peremptorum cur cremari nequeat 9. cor egregiam à natura nactū est constitutionem qua possit iniurias euitare 10. cor aerem attrahit ratione vacui 11. cordis & partium genitalium *συμπνοσία* 158
Corpus imbecillo corde præditum citissimè à veneno iugulatur 28. cor-
 pora calida moderatè citius à frigidis venenis interimuntur quàm frigida 52. corpora sana cur medicamentis tractanda non sint 60
Cornua animalium & præsertim cerui vim habent aduersus venena 88
διαιτηρίων καὶ θανατοίων
 discrimen 17. deleteria duū sunt generum ibi. deleteria propriè quæ dicantur 55
Dioscorides cur colchicon venenum diligenter descripsit 68
Dispositiones affectus sunt permanentes corporum compositorum 6
Dolor ab humido solo non inducitur 44
Elleborus insaniam curat 58
Error omnis in principio commissus maximum quid est in virtute 12
Euphorbium vnde dictum sit 147. Euphorbium conseruatur in ventriculis ouium ibidem. Euphorbium calidum & siccum est in quarto gradu 147. euphorbij effectus 148. euphorbij assumpti curatio 148, 149
Excrementa animalium venenosorum cur minimè foeteant 72

IN LIB. DE VENENIS

- Febris ardens lædit cor vehementer immediatè 4**
Frigida soporè inducunt 51
Fulmè vim veneficà delet 72
Fungorū esu interdū integrè familiæ extinguitur 63.
 fungus terræ fermentum Nicandro dicitur, & quæ sit ratio 164. fungorum genera ibid. fungi qua ratione interimant 165. fungi quo modo prauam & deleteriam qualitatem acquirant ibid. fungorum venenosorum effectus, & symptomata 166. fungorum venenosorum antequam assumantur signa 166. fungi venenati peculiaris antidotus est mel 168. fungorum venenosorū curatio ibid.
- Galenī de venenis commēntaria desiderantur 2. Galenus à duplici contradictione vindicatus 53, 54**
Galenus meram de viperis fabulā proponit 124.
Galenī locus à Iulio Scaligero correctus 150. Galenus alucinatur 161
Genus proximum venenorum est mistum non naturale 61
Gypsum duplex 159. gypsi & cerussæ varius vsus 160.
 gypsum & cerussa temperamenti sunt sicci 160. gypsum & cerussa qua vi
- interimant ibid. gypsi & cerussæ accidentia & signa 162. gypsi & cerussæ assumtorum curatio 163, 164
Herbæ venenosæ animalibus inimicæ 83
Homo qua ratione alijs animalibus venenum esse possit 75
Hydrargyrum scabiei ferinè medetur & lepræ 59
Hyoscyamus cerebrum offendit 9
Ignis putredines statim cohibet 158
Intestina citissimè à venenis offenduntur 115
Ioannes Gorraeus fallitur 154
Lactuca venenum est si largiter edatur 55
Leporis marini venenum pulmones exulcerat 9
Marsi carnibus aspidum vescuntur 121
Medicamentorum purgantium & venenorum discrimen 23. medicamenta, & venena putrefacientia calida sunt & humida 155
Medicinæ peculiare munus est circa corpus humanū versari 24. Medici circa particularia versantur 118
Mithridates à venenis non offendebatur 26
Morbi venenosi definitio 2. morbus

INDEX.

- morbus omnis immediatè sedit actiones 4. morborum tria genera 6,7**
Morituri cur oculos sursum cōuertant Aristotelis ratio 81. mors non est finis rerum 58
Mouere non est opus musculi, sed animæ 3
Mures accepto arsenico si statim aquam biberint liberantur 151
Natura complectitur materiam, formam, & compositum 24. natura cur omnia venena non creauerit graui odore & sapore prædita 68
Nocturna pollutione cur homines duntaxat tententur, non bruta 70
Nutritio dupliciter accipi potest 40
Odores cur serpentibus inimici sint 84. odores exhalationes sunt calidæ & siccæ ibid. odores grati ex coctione fiunt, ingrati contra 144
Opium duobus modis fieri potest 140, 141. opium frigidum est in 4. gradu 142. opium calidum nõ esse 144. qua ratione effectus producat calidos ibid. opij assumti effectus & symptomata 145. opij haustu læsorum curatio 146. opium cur le-
- talius sit euphorbio 148**
Phalangiorum, & araneorum discrimen 135. phalangiorum nominis ratio ibid. phalangiorum & araneorum conditiones 135, 136. phalangiorum & scorpionis ictuũ discrimen 136. phalangijs & araneis qua ratione quidam impunè vescantur 137. phalangia temperamenti sunt frigidi, & sicci ibid. phalangiorum differentiæ 138. phalangiorum morsus symptomata ibid. phalangiorum morsus curatio 139
Pharmaci significata 17
Pherecydes pediculis interijt 103
Pili bouum cur tenuiores sint quàm suum 75
Pituita qua ratione, & extra corpus, & in corpore frigida sit actu 52
Plato reprehenditur 16
Plauti iocus 165
Plinius alucinatur 57. Plinius animæ immortalitatem nõ cognouit ibid. Plinius pediculos serpentes appellat 103. Plinius decipitur 124 nec nõ 139
Plutarchus fallitur 137
Potus aceti copiosior ab aspide commorsis confert 123

IN LIB. DE VENENIS

Proprietates à tota substan- ria quatuor generibus continentur	17	morsus symptomata	133
Præseruatio corporum à ve- nenis per victus ratio- nem	83, 84, 85	scorpionis venenū mole minimum facultate ma- ximum est	133. scorpio- num morsus curatio
Præcauedi à venenis ratio per medicamenta	90, 91, 92	135. scorpionis & canis rabidi venenum est cor- pus mistum	22
Ranas cur veteres edere non consueuerint	85	Semen in corpore retentum venenosum euadit	70
Remediorum aduersus ve- nena series 91, 92. reme- dia alexeteria sanis con- uenientia	95	Serpentes delectantur vino 89. & quæ sit ratio	105.
Rerum non naturalium cõ- ditio	14	serpentes pedibus orbi, & ouipari sunt	103. ser- pentes dupliciter accipi possunt
Rutæ aduersus venena effi- cacia	92	104. serpentes frigidum sunt temperamēti	104. serpentes quàm ob causam diu sine cibo vi- uant
Salua hominis ieiuni alijs animalib. venenū est	76	105	105
Sal venenis resistit	117	Signa venenum indicantia prius quàm corpus hu- manum ingrediatur	77,
Sanguis menstruus interdū purè venenosus euadit	69	78, 79. signa venenis in- teremptorum	78. signa venenorum assumpto- rum
Sanitas immediata est bo- narum actionū causa	3	79. signa veneno- rum quæ ab animalibus eiaculantur	80. signa venenorum diagnostica
Scorpio ictu venenum ef- fundit	131. scorpionis ve- nenum album est. ibid.	81. signa venenorum prognostica	82
scorpionis peculiare ex Plinio conditiones	ibid.	Somaus venenatis non con- uenit, & quæ sit ratio	116
scorpionum nouem ge- nera	131. scorpionum proles numerosa est	ibid.	Spiritus est primum animæ instrumentum
scorpiones temperamēti sunt frigidi	132. scorpio- nis albi morsus sympto- mata	ibid.	38
scorpionis albi morsus sympto- mata	ibid. scorpionis vi- ridis morsus symptoma- ta	ibid. scorpionis nigri	Spongiæ à canibus deuora- tæ qua ratione ipsos in- terimant
scorpionis nigri			43

INDEX.

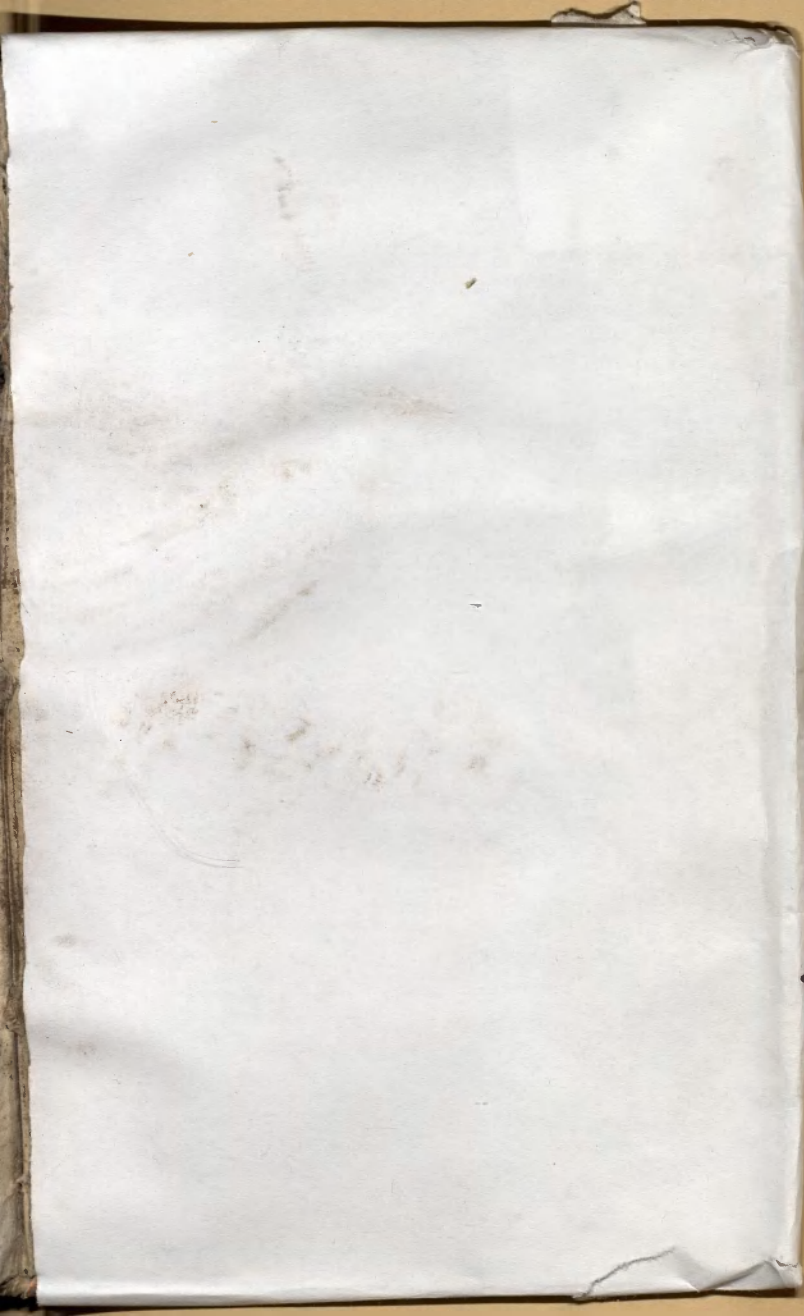
- Sturni** cur à cicuta non interimantur 29
- Substantiæ duplex** consideratio 22. Substantia qua ratione magis, & minus suscipiat 22
- Sues** cur à scorpionis morsu minimè lædantur 75. sues à scorpione commorssi si aquas ingredientur statim moriuntur, & quæ sit ratio 75. sues cur hieme pilos non amittant ibid.
- Tarantula** propria est Italiæ 139. Tarantulæ morsus symptomata 140
- Taurorum sanguis** venenosus est 86
- Temperamentū** totius substantiæ à Galeno dictum quid sit, & qua ratione vitierur 8
- Θανάσιμον** dupliciter accipi potest 19
- Theophrastus** reprehēditur 16. Theophrasti & Arabum de gypsi temperamento controuersia sublata 162
- Theriaca** corporibus sanis ob duos fines exhiberi potest 96. theriaca recens nullis corporibus sanis conuenit, & quæ sit ratio ibid. theriaca attrahit venena 98. theriaca quo tempore assumenda sit 101
- Toxicum** vnde dictum sit 153
- Trahitur** aliquid ab alia re dupliciter 10
- Venenosorum morborum** principale subiectum cor 3. varia nomina 2, 16, 17
- character** 3. natura 5. causa 13. venenosi morbi & ardentis febris discrimen 4. venenosi morbi similes sunt 7. Venena res non naturales 14, 22. quid 21. substantiæ sunt non accidentia ibid. quo occultiora, eo deteriora 4. spiritibus vitalibus aduersa 11. accipitis naturæ 15. inter se mutuo contraria 21. qua de causa cor ipsum petant 12. à corde ratione vacui attrahuntur 11. supapte natura corrupentia 25. agentia proprietate cur citius interimant 28. ætate collecta, efficaciora 29. in ieiuno corpore celeriora effecta 30. parari possunt ad effectus citos & tardos 32. possunt nutrire 40. qua vi interficiant 34, 35. in corpore vt lateat 41. pure humida non reperiuntur 44. ab animalibus ei aculata alijs fortiora 47. quo pacto ad actum deducantur 48, 49. quando creata 57. mor-

IN LIB. DE VEN. INDEX.

bos citra corporis noxam
 sanare possunt 59, 60. in
 vitiosos humores cur, a-
 gant 60. in corpore no-
 stro fieri posse dicuntur 70.
 extrinsecus tripliciter in-
 ferri possunt 101. quantum
 ex se requirunt usum pur-
 gantium 114. quibus re-
 medijs è corpore educē-
 da ibid. Venenorum duo
 genera 13. tres ordines
 128. causa efficiens 57,
 58. materia duplex 56.
 proprietates specifica 35. fi-
 nis triplex 58. differentia
 in interimendo 25. que-
 dam non interimunt 25, 26.
 quedam cito, quedam tar-
 da 28, 29. eorum tracta-
 tio qua ratione ad Me-
 dicum pertineat 15, 16. eorū
 curationis scopi 106. eorū
 è corpore exeuntium
 accidentia quo pacto re-
 mitti possint 82. eorum
 quæ extrinsecus ab ani-
 malibus inferuntur, cura-
 tio 109, 110. otresumpto-
 rum curationis scopi & cu-
 ratio 111, 112, 113, 114.
 venenorum & pravorum cor-
 poris nostri humorum si-
 militudo 71. venenum
 quo tinguntur sagittæ,
 qua ratione efficax sit &
 lethale 157. venena fri-

gida duas habent condi-
 ones 49. quomodo ad a-
 ctum deducantur 50. à na-
 tiuo calore calefacta qua
 ratione refrigerando in-
 terimant 52. quo pacto à
 calore natiuo mutari di-
 xerit Galenus 53. qua vi
 interimant 67. veneno-
 rum artificialium diuisio 61.
 naturalium varietate differen-
 tiarum 62, 63. frigidorum se-
 ries 67. venenati à serpē-
 tibus cur frigore tenten-
 tur 103. venenatorum a-
 nimalium & aliarum rerum
 discrimen 73
 Veteres cur figulinis mensis
 uti maluerint quam stan-
 neis aut argenteis 88
 Vinum est venenum cicuta
 51. vinum viperinum aduer-
 sus venena valet 99. du-
 pliciter fieri potest 100.
 an corporibus sanis conue-
 niat, ibi. vina cur in Ægy-
 pto nascantur frigida 143.
 cur in Scythia & Germa-
 nia calidissima oriatur 155
 Vipera inter omnes serpen-
 tes sola foetum viuum pa-
 rit 119. viperæ cum folijs
 fraxini ἀντιπάραια 130.
 eius venenum effectus parit
 frigidus 68
 Vomitus in curatione ve-
 nenorum excitandi ratio 111

F I N I S.

B 432-433

B. 432-433